

BİDGE Yayınları

Küresel ve Tarihsel Perspektiften Ekonomi ve Jeopolitik

Editör: Doç. Dr. Recep Çakar

ISBN: 978-625-372-539-6

1. Baskı

Sayfa Düzeni: Gözde YÜCEL

Yayınlama Tarihi: 25.12.2024

BİDGE Yayınları

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının ve editörün yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Sertifika No: 71374

Yayın hakları © BİDGE Yayınları

www.bidgeyayinlari.com.tr - bidgeyayinlari@gmail.com

Krc Bilişim Ticaret ve Organizasyon Ltd. Şti.

Güzeltepe Mahallesi Abidin Daver Sokak Sefer Apartmanı No: 7/9 Çankaya /
Ankara



İçindekiler

Osmanlı Ekonomik Vizyonunun Sanayileşme Çıkmazı	4
E.Yasemin BOZDAĞLIOĞLU	4
Nazmiye ÇABAK.....	4
IMEC'in Geleceğinde Irak Kalkınma Yolunun Jeopolitik Önemi	38
Osman Furkan ARSLAN	38
Baybarshan Ali KAZANCI	38
The Flourishing of Relations with Türkiye. Is it Algeria's Chance to Get Rid of French Influence?	76
Ahlam AHMAİD.....	76
A Comparative Analysis of Islamic Economic Principles And Free Market Economics: Exploring Similarities And Differences	101
A.Savaş DEMİRCAN	101

BÖLÜM I

Osmanlı Ekonomik Vizyonunun Sanayileşme Çıkmazı

**E.Yasemin BOZDAĞLIOĞLU
Nazmiye ÇABAK**

GİRİŞ

Sanayi Devrimi öncesi dönemde, 14. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar, Eski Dünya'daki hemen her devlet benzer ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunların başında, devletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri amacı gelmektedir. Her devlet, başkentinin, ordusunun ve diğer kentlerin iâşesinin sağlanması, vergi toplanması, para arzının istikrara kavuşturulması, uzun mesafeli ticareti destekleme ve denetleme gibi ekonomik politikalara yönelik benzer sorunlarla ilgilenmekteydi (Pamuk, 2013).

Osmanlı Devleti'nin ekonomi politikalarını anlamak için, öncelikle devletin niteliği ve farklı sosyal kesimlerle olan ilişkileri ele alınmalıdır. Osmanlı toplumunda, 15. yüzyılın sonlarına kadar, taşrada toprak sahibi Türk kökenli aristokrasi ile merkezdeki devşirme bürokrasi arasında yoğun bir mücadele

gözlemlenmektedir. Bu iki kesim arasındaki güç dengeleri zamanla değişiklik göstermiştir. II. Mehmet'in 15. yüzyılın ikinci yarısındaki başarılı merkezileşme çabaları sonucunda, bu dengeler kesin bir şekilde merkezden yana değişmiştir. Toprağa bağlı aristokrasi yenilgiye uğramış, özel mülkiyet altındaki topraklara devlet el koymuş ve iktidar merkezi bürokrasinin elinde toplanmıştır. Bu köklü dönüşüm, devletin ekonomik politikalarının merkezi bürokrasinin önceliklerini yansıtmasını sağlamıştır. Böylelikle, toprak sahipleri, tüccarlar ve sarrafların devletin ekonomik politikaları üzerindeki etkileri önemli ölçüde azalmıştır. Kent ekonomisinin iâşesi, uzun mesafeli ticaret ve ithalat, bu yeni ekonomik düzenin istikrarına katkı sağlayan unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. 17. ve 18. yüzyıllarda dünya genelinde merkeziyetçi yapılar güç kaybetmesine rağmen, üreticiler ve tüccarlar, geleneksel ekonomi politikalarını değiştirmek için merkezi devlet üzerinde baskı unsuru olamamışlardır. Yaklaşık olarak bu dönemde, Avrupa'da üreticilerin ve tüccarların siyasi güçlerinin artması, devlet politikalarını yönlendirmeleriyle sonuçlanmış ve bu durum ekonomik politikalar içinde merkantilist eğilimlerin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin 15. ve 16. yüzyıllar boyunca dünyanın en iyi yönetilen ülkelerinden biri olduğu yönünde birçok görüş bulunsa da, 17. ve 18. yüzyıllar süresince Avrupa'nın siyasi, sosyal, askeri ve ekonomik alanlarda önemli ilerlemeler kaydetmesi, Osmanlı'nın görünümünü Avrupa karşısında geri kalmış bir ülke haline getirmiştir. Bu geri kalmışlığın altında yatan temel neden, ülkenin ekonomik olarak gerilemesinin yanı sıra, Avrupa'nın Reform ve Rönesans hareketleri sonrasında bilim, teknoloji, toplumsal ve siyasal kurumlar açısından büyük ilerlemeler kaydetmiş olmasıdır.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Osmanlı Devleti sanayileşme sürecini başlatmakta gecikmiştir. Osmanlı’da 18. yüzyıl sonlarından itibaren, askeri nedenlerle başlatılan bazı sanayileşme çabaları ise istenilen başarıyı yakalayamamıştır (Geyikdağı, 2019). Bu çalışmada amaç, 18. yüzyıl sonunda İngiltere’de patlak veren ve hızla diğer Avrupa ülkelerine yayılan Sanayi Devrimi sonrasındaki dönemde, Osmanlı ekonomisinin sanayileşme sürecinde geri kalması üzerinde etkili olan “ekonomik politikaya ilişkin nedenler”e odaklanmaktır.

1.18. ve 19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi

18. yüzyıl Osmanlı ekonomisini, Genç’in araştırmasında sunduğu ve Pamuk’un da doğru yöntem olarak açıkladığı şekilde, farklı özellikler gösteren iki döneme ayırmak mümkündür. Osmanlı ekonomisini belirgin bir şekilde ayıran çizgiyi 1760 yılı temsil ederken Osmanlı’nın yaptığı savaşların seyri ve sonuçları da bu yüzyılı iki döneme ayıran önemli bir etken olmuştur. 18. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı’nın savaşlardan kayda değer bir yenilgisi görülmezken, ikinci yarıda savaşlardan kesin ve net yenilgilerle ayrılmıştır. Bu doğrultuda 1760 yıllarına kadar genişleme ve canlanma eğiliminde olan Osmanlı ekonomisi daha sonra yerini durgunluk ve bunalıma bıraktığı görülmüştür. (Genç, 2002: 211-212, Pamuk, 2003: 220).

Sanayi devrimi öncesinde, toprak zenginliği ve verimliliği devletlerin ve bireylerin gücü, zenginliği ve hakimiyeti için kritik bir faktördü. Bu nedenle 18. yüzyıla kadar toprak, Osmanlı İmparatorluğunun en önemli geçim kaynağı olmuştur. (Kodaman, 2007: 6). Osmanlı tarımı, 14. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar süregelen ilkel tarım yöntemleri ve iklime bağlı üretim düzeyi ile emek,

verimlilik ve üretim artışlarında görülen dalgalanmalara şahit olmuştur. Ayrıca tarımsal üretimde büyük bir öneme sahip olan köylüler üzerindeki vergi yükü de üretim miktarı üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Devletin ise bu noktada önemli bir gelir kaynağı olan tarımsal üretimi artırma düşüncesi, verimlilik üzerine değil fetihler yoluyla toprak genişliğini artırarak yeni vergiler elde etmek üzerine kurulu bir düzendi (Şahin, 2019: 6). 18. yüzyıl sonlarından 19. yüzyılın yarısına kadar zorlu bir bir enflasyon yaşayan Osmanlı, 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile 1860'tan I.Dünya Savaşı'na kadar kısmen de olsa fiyat istikrarını yakalayabilmiştir (Berument & Günay, 2007: 211). 1838 yılına kadar kendi politikasını bağımsız olarak belirleyebilen Osmanlı İmparatorluğu'nun uyguladığı politikalar genelde ithalatı artırıcı-ihracatı ise kısıtlayıcı politikalar olup, dışa kapalı olmayan ama ürettiğini tüketen bir toplum modeli çizmiştir. Bu nedenle, şehirlerdeki ve kırsal bölgelerdeki üretim faaliyetlerinin dünya ekonomisindeki değişikliklerden fazlaca etkilendiği söylenemez (Özgün, 2008: 8). Osmanlı İmparatorluğu dış ticaret politikasında ithalatı desteklerken ihracatı kısıtlayıcı yapıya sahip olan ekonomi politikaları dahilinde ihracat yalnızca iç pazarın talebi karşılanması halinde serbest bırakılmış ithalat ise özendirilmiştir (Peker 2015: 9). 1845 yılına kadar ithalatın beş kat artarken ihracatında iki kat artması ile oluşan bütçe açıkları dış borçlanmayı zorunlu hale getirmiş ve oluşan bu bütçe açığı; altın, gümüş ve bakır paraların dış ülkelere gitmesine yol açmıştır. Diğer yandan dış borçlar ise ödeme güçlüklerine ve mali disiplinin tamamen kaybolmasına neden olmuştur. (Dikmen, 2010: 140)

Osmanlı ekonomisi, bu süreçte 17. yüzyıldan süregelen mali sıkıntıların etkisini 18. yüzyılda da hissetmeye devam etmiş ve bu

dönemlerde ekonomik yapısında önemli değişimler gözlenmiştir. Bu dönemde, tarım ve küçük sanayi alanlarında yapılan düzenlemeler, ekonomik yapının temelini etkilemiştir. Tarımda, tımar sisteminin terk edilmesi ve toprakların kiralanması gibi değişiklikler, toprak sahipliği ve vergilendirme konularında belirsizliklere yol açmıştır. Benzer şekilde, küçük sanayi üretimi de kırsal alanda yoğunlaşmış ve şehirlerdeki üretim azalmıştır. Özellikle devletin, imparatorluk ekonomisinin en önemli kesimi olan tarım üzerindeki denetimini yitirmesinin ardından yine kontrolünde olan lonca sisteminin zayıflamasıyla, şehirlerdeki sanayi üretimi önemli ölçüde azalmıştır. Ancak, belirli kısıtlamalardan kurtulan ve düzenlemelerden etkilenmeyen üretim faaliyetlerinin zaman zaman canlandığı ve büyüdüğü de gözlemlenmiştir (Kasaba, 1993: 19).

Osmanlı Devleti 18. yüzyılın sonlarından itibaren sürekli olarak uluslararası borçlanmaya gidilmeksizin, güvenilir finansman arayışına girmiştir. Ancak 19. yüzyıla gelindiğinde ağır borçları olan Osmanlı İmparatorluğu kapitalist düzene uyum sağlamaya mecbur kalmış ve mali alanda reformlara yönelmiştir. Özellikle İngilizlerin¹ etkisi altında, Osmanlı'nın mali reformlara² mecbur kalması, kapitalist düzene entegrasyon çabalarının bir sonucudur. Bu süreçte, Osmanlı'nın mali yapısında ve mevzuatında önemli değişiklikler

¹İngilizler, Osmanlı İmparatorluğu'nu kapitalist piyasanın çalışma tarzına uyum sağlamaya zorlamak için belirli reformları teşvik etmiştir. Bu süreç, İmparatorluğun 1854'ten itibaren izlediği dış borçlanma politikasıyla hızlanmış ve dış borç artışı azalmıştır. Osmanlı'nın kamu maliyesini kendi kendine yönetme becerisi ve bu politikanın doğurduğu mali istikrarsızlık, Britanya'nın serbest ticaret ve piyasa odaklı mali reformlara yönelik artan taleplerinin yolunu açmıştır. Dolayısıyla kamu borcu, Osmanlı'nın kapitalist dünya ekonomisine dahil olmasını teşvik etmede etkili olmuştur.

² 19. yüzyılda dış kaynaklı mali reformlar, genellikle serbest ticaret anlaşmalarının ardından gelmiş olup, bu reformlar, özellikle kamu maliyesi, bankacılık ve para sektörü alanlarında olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, mali reformlar ile İngiliz tarzı ve Avrupa kapitalist kurallarını benimsemeye çalışsa da uygulamada zorlanmıştır.

yaşanmış, uluslararası piyasalara entegrasyon adına çeşitli adımlar atılmıştır. İngiltere'nin etkisiyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun kapitalist düzene uyum sağlaması hızlanmış, dış borçlanma politikalarıyla mali istikrarsızlık ağırlaşmış ve böylece serbest ticaret ve piyasa odaklı reform talepleri artmıştır (Conte, 2022: 34-37).

17.yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun “dünya ekonomisine entegrasyonuna geçiş aşaması” olarak görülür ve 18. yüzyılda katılma süreçlerinin kademeli olarak başladığı söylenebilir. Balkanlar 18. yüzyılda Avrupa ekonomisine entegre olurken Mısır ve Levant 19. yüzyılda entegre olmuştur. Anadolu'da ise bu süreç 19. yüzyılın ilk çeyreğinde hız kazanmaya başlamıştır (Wallerstein, 1979: 397). 19. yy. Osmanlı ekonomisi, rekabetin yükselmesi ve sermayenin rolündeki değişimlerle şekillenmiş, ticaret alanında önemli değişikliklere neden olmuştur. Batılı ve yerel tüccarlar arasındaki rekabet, yerel tüccarların sermaye birikimlerini artırmak için çeşitli stratejiler geliştirmelerine katkı sağlamıştır. (Frangakis-Syrett, 1999: 13).

18. yüzyılın sonlarında İngiltere ve Fransa'nın sanayi devriminden sonra büyümesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyılda artan yüksek devlet borçları ve mali açıklarla karşılaşmasına neden olmuştur. Bunun altında İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki siyasi ve ekonomik çıkarları, Avrupa'dan yüksek miktarda mamul mal ithalatı ve Avrupa'dan Osmanlı Devleti'ne akan borçların artması gibi nedenler yatmaktadır. Ekonomik açıdan Avrupa ülkelerine bağımlı duruma gelen Osmanlı İmparatorluğu, ayrıca birçok kapitülasyonun verilmesiyle birlikte Avrupa'nın yarı sömürgesi ³ haline

³ Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın isyanını bastırmak için Rusya'nın yardımına ihtiyaç duyan

dönüşmüştür. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldaki ekonomik çöküşünün ardında bu “batıya bağımlılık olgusu” yatmaktadır. Bunlara ek olarak, 19. yüzyılda Avrupa ile olan ticari ilişkiler ve sanayileşmiş dünyadan yapılan ithalat ve alınan krediler imparatorlukta büyük bir bütçe açığına yol açarak olumsuz sonuçlar yaratmıştır (Muradov, 2018: 121).

Wallerstein (1979), Osmanlı İmparatorluğu'nun 18. ve 19. yüzyıllardaki ekonomik durumunu değerlendirirken, imparatorluğun dünya ekonomisine katılımının neden sınırlı kaldığını sorgulamış ve Osmanlı'nın uzak bir bölge olarak kabul edilmesi, siyasi ve ideolojik dönüşümlerin eksikliği ve diğer faktörlerin, imparatorluğun kendini dünya ekonomisine entegre etme kapasitesini sınırladığını belirtmiştir. Bu bağlamda, “kendi kendine yetemeyen bir toplum” olarak nitelendirdiği Osmanlı İmparatorluğu'nun kapitalist dünyaya katılımının neden sınırlı kaldığını anlamak için, imparatorluğun dönemindeki ekonomik, siyasi ve sosyal koşulların dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir. (Wallerstein, 1979: 397-398). Çalışma bu nedenle, Osmanlı ekonomisinin Sanayi Devrimi sürecinin gerisinde kalmasında, sanayisizleşme olgusunun ve dış dünyaya entegre olamamasının içsel ve dışsal nedenlerine odaklanmaktadır.

2.Osmanlı Devleti'nin Sanayileşme Sürecinin Gerisinde Kalmasında Etkili Olan Faktörler

Sanayi kavramı, klasik anlamda tarihsel süreçte tarımdan ayrılma sürecinin bir sonucu olarak ele alınmakta ve bu bağlamda “mal ve hizmet üreten ya da sağlayan örgütlenmeler” olarak

Osmanlı İmparatorluğu, sonrasında Rus tehdidinden kaçınmak için İngiltere'nin himayesine sığınmış ve bu fırsatı kullanan İngiltere, 1838 Ticaret Antlaşması'nı Osmanlı hükümetine kabul ettirmiştir. Bu antlaşma ile ekonomide liberalleşme sağlanarak imparatorluk toprakları açık pazar haline getirildi ve sömürgeleştirme süreci başlatılmıştır. (Kodaman, 2007: 20).

tanımlanmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında, Osmanlı Devleti'nde de devletin “emek, sermaye ve toprak” unsurlarını sistematik ve bilinçli bir şekilde bir araya getirerek tarım ekonomisini “sanayi üretimi” olarak örgütlediği söylenebilir. Osmanlı tarım işletmeleri, en küçük birim olarak kabul edilen “çiftlik”ler üzerinden değerlendirilirse, tarım üretiminin sanayi biçiminde yapılandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Osmanlı tarımsal üretimini, devletin organize ettiği bir sanayi sektörü olarak görmek mümkündür. Ayrıca, Osmanlı tarım sektörü, birincil sanayi üretimi içerisinde en öncelikli ve etkili olanıdır. Bu sektörde devletin uyguladığı “dirlik düzeni,” toprak, sermaye, iş gücü ve devlet desteği gibi temel unsurları bir araya getirerek sürekliliği sağlamıştır. Bununla birlikte, tarım dışındaki birincil sanayi ise, yalnızca “yakın pazar için tüketim malları” üretecek şekilde, daha düşük düzeyde bir örgütlenme ile gerçekleştirilmiştir (Özbilgen, 2009).

Osmanlı Devleti, esneklik, pragmatizm ve müzakereci yaklaşımları sayesinde, Avrupa ve Asya'da pek çok devletin varlığını sürdüremediği bir dönemde modern çağa adım atabilmiştir. Bununla birlikte, esnekliğin ve pragmatizmin geleneksel yapıyı koruma ve sürdürme konusunda etkili araçlar olarak kullanıldığı da göz ardı edilmemelidir. Osmanlı toplumu ve bürokrasisi, Tanzimat hareketinden çok daha önce bazı alanlarda seçici değişiklikler gerçekleştirerek imparatorluğun uzun bir süre ayakta kalmasını sağlamıştır. Ancak, 19. yüzyıl öncesinde, Osmanlı toplumu ve devleti, kapitalizme geçiş aşamasında kurumsal değişiklikleri gerçekleştirme konusunda yeterince istekli ve başarılı olamamıştır. Kurumsal değişim, Osmanlı'da her alanda aynı hızda gerçekleşmemiştir; merkezi bürokrasi, Tanzimat dönemi ve imparatorluğun sonuna kadar egemenliğini sürdürdüğünden, büyük

toprak sahipleri, tüccarlar, imalatçılar ve sarraflar gibi diğer sosyal kesimlerin ekonomik konulardaki etkisi sınırlı kalmıştır. Bazı kurumlar değişirken, geleneksel Osmanlı düzeninin temel unsurları olan devlet mülkiyeti, loncalar ve özel sektördeki sermaye birikimi engelleri, 19. yüzyıla kadar değişmeden varlıklarını sürdürmüştür. Merkezi bürokrasi, mevcut düzenin işleyişini iyileştirmek için gerekli değişiklikleri yaparken, kendi konumunu tehdit edebilecek değişikliklere direnç göstermiştir. Osmanlı ekonomisinin sanayileşme sürecini etkileyen faktörler, içsel ve dışsal etmenler çerçevesinde değerlendirilebilir. Dışsal faktörler; *savaşlar, isyanlar ve Batılı devletlerin çıkarlarını dayatan ticaret anlaşmaları ve reformlarla sonuçlanan Batı emperyalizmini* içermektedir. İçsel faktörler ise genellikle İslam dini ve Osmanlı gelenekleri etrafında toplanmaktadır. 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Sanayi Devrimi'ni yaşamış olan Avrupa'dan geri kaldığı ve bu geri kalmışlığın imparatorluğun çöküşünün başlıca sebeplerinden biri olduğu kabul edilen bir argümandır. Tanzimat döneminden itibaren, imparatorluğun Avrupa'yı nasıl yakalayacağına dair ekonomik tartışmalar yoğunlaşmıştır; bu tartışmalar arasında tarım ve sanayiye öncelik vermek, dış ticareti koruma altına almak ve Avrupa'dan yeni teknikleri nasıl getirmek gerektiği gibi konular öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, Tanzimat'tan itibaren iki ana eğilimin belirginleştiği ve 20. yüzyılın başında bu eğilimlerin birer düşünce akımına dönüştüğü söylenebilir: liberal eğilim ve milli iktisat eğilimi. Liberal eğilimi savunanlar, Osmanlı'nın esasen bir tarım ülkesi olduğunu ve öyle kalması gerektiğini belirtirken, tarım ürünlerinin ihracatı için serbest dış ticaretin benimsenmesi gerektiğini, sanayileşmenin ise yalnızca ihracat yoluyla mümkün olabileceğini savunmuşlardır. Öte yandan, milli iktisat eğilimi savunucuları, önceliklerin ters yönde

olması gerektiğini ifade ederek, Avrupa'yı yakalamak için öncelikle sanayileşme gerektiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, sanayileşmenin önündeki engelin, Avrupalı devletlerin dayattığı serbest dış ticaret olduğunu belirterek, yeni doğan sanayinin koruma altına alınması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. İkinci aşamada ise Müslüman Türk girişimci sınıfının geliştirilmesi ve korunması gerektiğini, böylece devlet yapısının "milli bir burjuvaziye" dayandırılması gerektiğini savunmuşlardır (Georgeon, 2006:141).

2.1.Osmanlı Devleti'nde Sanayileşmenin Önündeki Dışsal Faktörler

Mehmet Genç (2014:35)'e göre Avrupa 1300'lü yıllarla birlikte, ticaret devrimi ile başlayan ve birbirini izleyen bir dizi değişim dönemine girmiştir. Bu dönemle birlikte nüfus artışı, kıta- içi kolonizasyon, Rönesans, Reform, denizaşırı keşifler ve büyük coğrafi keşiflerle Avrupa, kabuğunu kırmış ve dünyaya hâkim olma yolunda ilerlemiştir. Hristiyan Avrupa, Asyalı bir soyun hakimiyeti altına girdiği bu dönemde, Osmanlı karşısında rakip dinin hâkimiyetini kabullenmek zorunda kalmıştır. Akdeniz ticaretinin Avrupalı gemicilerin eline geçmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun öncesinde dünya ekonomisindeki büyük değişim sürecini başlatmıştır. "Daha başlangıçta kaynaklarla alakalı denge kesin olarak Avrupa'nın lehinde idi. Nüfus, üretim hacmi, sermaye stoku, teknoloji ve enerji kapasitesi bakımından Avrupa Osmanlı'nın asgari 4-5 katı büyüklükleri kontrol ediyordu..."

Sanayi Devrimi, 19. yüzyıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nu derinden sarsmış ve çöküş sürecinde belirleyici bir rol oynamıştır. Napolyon Savaşları'nın sona erdiği 1815 yılından itibaren Avrupa'nın ürettiği malların Osmanlı topraklarına hızla girmesiyle bu topraklar, kısa sürede Avrupalı imalatçılar için önemli

pazarlar haline gelmiştir. Avrupa mamul malları, giderek Osmanlı'nın geleneksel ürünlerinin yerini almış; bu durum, Osmanlı'daki el sanatları ustalarını işsiz bırakmış, iç vergi kaynaklarını azaltmış ve nihayetinde Osmanlı maliyesinin Avrupalıların kontrolü altına girmesine yol açmıştır. Batı Avrupalı konsolos ve diplomatlar tarafından laissez-faire ilkeleriyle desteklenen bu ekonomik sürece, bir tür “ekonomik işgal” olarak bakılabilir (Clark, 2006:467). Avrupa’da yaşanan Ticaret, Bilim ve Sanayi devrimleri, Osmanlı tarafından çok geç fark edilmiş, Osmanlı Devleti ise bu dönemde büyük ölçüde geçmişine yönelmiş ve “Batı’nın değerlerini tanımak ve analiz etmek” yerine, geleneksel yaklaşımlarla sorunlarına çözüm aramaya çalışmıştır. Avrupa’da 1700-1850 yılları arasında hızla gelişen Sanayi Devrimi yaşanırken, Osmanlı topraklarında yalnızca çok küçük değişiklikler dışında büyük bir durgunluk gözlemlenmiştir (Genç, 2002:329-356).

Napolyon Savaşları⁴ ‘ndan sonra Osmanlı Devleti'nin dış ticaret hacmi genişlemiş ve bu artış, üretimi iki yönlü etkilemiştir. Bir yandan dış pazarlara yönelik ticaret mallarının üretimi yaygınlaşırken, diğer yandan sanayileşmiş ülkelerden ithal edilen malların rekabeti karşısında zanaata dayalı üretim gerilemiştir. Böylece, kırsal bölgelerde tarım ve tarım dışı üretim faaliyetlerinin birlikte yürütüldüğü geleneksel yapı zayıflamış, halkın büyük kısmının yaşadığı bu alanlarda parçalanma süreci başlamıştır. Osmanlı ekonomisi, tarım ürünleri ihraç edip karşılığında sanayi ürünleri ve belirli gıda maddeleri ithal eden bir yapıya dönüşmüştür. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın isyanı ekonomik krizi

⁴ Fransız Devrim Savaşları sonrası Napolyon liderliğinde Fransa ile Avrupa'nın diğer güçlü devletlerinin oluşturduğu koalisyon arasında gerçekleşen savaş dönemi. 1800-1815 yılları arasında, yaklaşık olarak 15 yıl sürmüştür.

derinleştirirken, hazinenin zarar görmesi, siyasi gelişmelerin ekonomiye doğrudan yansımaya yol açmıştır. Rusya'nın baskıları karşısında Osmanlı Devleti, 16 Ağustos 1838'de imzalanan Osmanlı-İngiliz Balta Limanı Ticaret Antlaşması ile İngiltere'nin etkisi altına girmiştir. Bu antlaşma sonucunda yerli tüccarların yabancı tüccarlarla rekabeti zorlaşmış, yerli tüccarlar ticaret hayatından çekilmiş, Osmanlı'da üretim azalırken küçük işletmeler kapanmaya başlamıştır. İşsizliğin artmasıyla birlikte loncalar gibi esnaf dayanışma örgütleri önemini yitirmiştir. Antlaşma, Osmanlı Devleti'nin ekonomik koruma mekanizması olan tekel sistemini kaldırmış ve İngiliz tüccarların yerli tüccarlardan daha düşük vergilerle ticaret yapmasına imkân tanımıştır. Bu durum, küçük işletmelerin yok olmasına, mali çöküşün hızlanmasına ve devletin borç yükünün artmasına sebep olmuş, Osmanlı'nın ekonomik çöküş sürecini hızlandırmıştır. Aynı zamanda bu antlaşma, 19. yüzyılda Osmanlı sanayisinin çöküşüne ilişkin en çok tartışılan olaylardan biridir. Birçok Avrupa sanayi ülkesi 1860'lı yıllarda liberalleşmeden önce hala korumacı politikalar izlerken, İngiltere tüm devletlerden önce dışa açılmıştır. Bu nedenle İngiltere'nin gündemi, üretimleri için dış pazarlar elde etmek amacıyla mümkün olduğunca çok sayıda çevre ülkeyle serbest ticaret anlaşmaları imzalamak olmuştur. 1838 Osmanlı-İngiliz Balta Limanı Ticaret Antlaşması bu tür ticari anlaşmalardan biri niteliğindedir. Osmanlı İmparatorluğu bu antlaşmayı izleyen üç yıl içinde diğer birçok Avrupa ülkesiyle de benzer antlaşmalar imzaladığından, "Osmanlı-İngiliz Balta Limanı Ticaret Antlaşması sonunda Türkiye'deki neredeyse tüm dış ticaretin temeli haline gelmiştir". Bu antlaşma, padişahın 1826'da Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmasının ardından İmparatorluğun

“ekonomik liberalizme” geçişinde bir sonraki aşama olarak görölmektedir.

Tanzimat Dönemi’ndeki Osmanlı-İngiliz ilişkilerini analiz edildiğinde, Osmanlı Devleti’nin sanayileşme sürecindeki geri kalmışlığının nedeni üç önemli faktöre bağlanabilir: Öncelikle, sermaye eksikliği, sanayi yatırımlarının teşvik edilmesi konusunda ciddi bir engel teşkil ederken ikinci olarak demir ve kömür gibi stratejik hammadde kaynaklarının sınırlı olması ve son olarak, Osmanlı Devleti’nin endüstriyi koruyacak gümrük tarifeleri uygulamaktan kaçınması yerli sanayi üzerindeki olumsuz etkileri artırmıştır. Diğer sanayileşmiş ölkeler, yüksek gümrük duvarlarıyla yerli üretimlerini korumaya çalışırken, Osmanlı Devleti bu tür önlemler almaktan uzak kalmıştır. Bu bağlamda, Osmanlı’da ithalattan alınan gümrük vergisi %3 seviyesinde iken, ihracat vergisi %12 olarak belirlenmiştir; oysa benzer ürünler için İngiltere’de uygulanan gümrük vergisi %60 civarında seyretmiştir. Bu durum, Osmanlı topraklarının, İngilizlerin serbest ticareti kendi ölkelerinden önce kabul ettirdiği bir alan haline gelmesine olanak tanımıştır. Öte yandan, Avrupa’nın önde gelen ölkeleri, yerli sanayi gelişimlerini desteklemek amacıyla korumacı politikalarını artırırken, Osmanlı İmparatorluğu bu konuda etkili adımlar atamamıştır. Sonuç olarak, Osmanlı Devleti’nin ticaretinde koruyucu önlemlerin yokluğu, dokuma ve ayakkabı gibi küçük ölçekli üretim faaliyetlerinin Batı Avrupa’nın makine imalatı ürünleri karşısında rekabet edemeyerek yok olmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu, Batı toplumunun modernizasyonunu simgeleyen Sanayi Devrimi’nden yeterince faydalanamamış, aksine bu süreçten olumsuz etkilenmiştir (Geyikdağı, 2019).

2.2.Osmanlı Devleti’nde Sanayileşmenin Önündeki İçsel Faktörler

Osmanlı İmparatorluğu’nda sanayi(siz)leşmesinin içsel nedenleri öncelikle ekonomik yapısının karmaşık ve yeniliklere kapalı doğasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, Osmanlı’nın geleneksel ekonomik sisteminin katı yapısı, tarım merkezli politikaları, sınırlı ticaret ve sanayi anlayışı ile uzun süren savaşların getirdiği mali sıkıntılar gibi unsurlar, imparatorluğun ekonomik gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.

Osmanlı ekonomik felsefesi, gücün halkın refahıyla bağlantılı olduğunu temel almaktadır. Devlet, bu refahı sağlama ve sürdürme misyonunu üstlenerek giderek genişleyen bir ölçekte faaliyet göstermiştir. Ancak, 19. yüzyıl şartlarında bu hedefe ulaşma stratejileri dönüşüme uğramıştır. Avrupa’nın ekonomik ve siyasi gücünün artışı, Osmanlı ekonomisi üzerinde çifte etki yaratmıştır. Sanayileşme süreci, hammadde ve gıda talebinde artışa neden olurken, aynı zamanda Avrupa’nın mamul malları için yeni pazarlar aramasına yol açmıştır. Bu durum, Osmanlı ekonomisinin dinamiklerinde önemli değişikliklere neden olmuştur (Quataert, 1973 :8).

2.2.1.Osmanlı’nın Geleneksel Ekonomik Sistemi

Osmanlı Devleti’nin ana unsurları ve yapısı, 19. yüzyılın ortalarına kadar klasik dönem olarak nitelendirilen bir dönem içinde, köklü ve etkili reformlardan yoksun kalmıştır. Klasik Osmanlı sisteminde, ekonomik fonksiyonlar ve bunları yöneten görevli uzmanlaşmış organların belirgin olmadığını, devletin ekonomik kararlarının karmaşık bir yapı içinde alındığını söylemek mümkündür. Genç (2002), Osmanlı Devleti’nin ekonomik hayatla

ilgili kararlarında, 1500-1800 yılları arasında etkili olarak görülen üç temel ilkenin; iâşe (provizyonizm), fiskalizm ve gelenekçilik ilkeleri olduğunu belirtmektedir. (Genç, 2002: 43-45).⁵

Osmanlı'nın genel olarak reform yapma kapasitesinin sınırlı olması ve mevcut ekonomik düzenin değişmeden korunma çabası, yeniliklere açık bir devlet olmasını engellemiştir. Otokratik yönetim anlayışı ve özel mülkiyete izin vermeyen yapısal özellikleri, bir burjuva sınıfının oluşmasını ve batının merkantilist ekonomik anlayışının benimsenmesini engellemiştir. Girişimci sınıfın oluşmamasının bir başka nedeni, "ilm-i tedbir-i devlet" anlayışına bağlanmaktadır. Bu anlayışta devlet, tüm ekonomik faaliyetlerin merkezinde yer almaktadır. Devlet, ekonomiyi bireylerin kontrolüne bırakmak istememekte ve sıkı denetim altında tutmaktadır. Osmanlı anlayışına göre, ekonomik kontrolün bireylere bırakılması, ekonomik güce sahip bir sınıfın ortaya çıkmasına ve bu sınıfın devleti tehdit etmesine yol açabilirdi. Bu sebeple, devlet ekonomideki kuralları kendisi belirlemeyi tercih etmiştir. Üretim faktörleri üzerindeki sıkı kontrol, sermaye birikimini ve girişimciliği

⁵ **İâşe ilkesi** iktisadi faaliyetlerin tüketici açısından değerlendirildiği ilkedir bu ilkeye göre iktisadi faaliyetin amacı, insanların ihtiyacını karşılamaktır. Üretilen mal ve hizmetlerin mümkün olduğu kadar bol kaliteli ve ucuz olması yani piyasada mal arzının mümkün olan en yüksek düzeyde tutulması esas hedeftir bu ilke dış ticarete ihracatı zorlaştırıcı ve kısıtlayıcı ithalatı ise kolaylaştırıcı ve teşvik edici niteliği ile günümüz himayeci iktisat politikalarından farklı bir yapıya sahiptir. **Gelenekçilik**, sosyal ve iktisadi ilişkilerde meydana gelen denge ve eğilimleri mümkün olduğunca korumayı ve değişmeye direnç göstermeyi amaçlayan bir politikadır. Bu ilke çerçevesinde, esnaf örgütlerinin ve işletmelerin sayısının sınırlı tutulması ile tarımsal büyüklüğün belirli bir düzeyde korunması gibi önlemler almaktadır. Bu politika, değişime karşı direncin ve eski dengeye dönme eğiliminin belirgin olduğu bir yaklaşımı temsil etmektedir. **Fiskalizm ilkesi**, hazine gelirlerini maksimum seviyeye çıkarmayı ve düşmesini engellemeyi amaçlayan bir ilke olarak, politik kararlar evresinde gelirleri artırırken harcamaları kısma odaklanan bir politika olmuştur (Genç, 2002: 45-50)

engellemiş, dolayısıyla sanayileşme sürecine katkı sağlayacak ekonomik dinamiklerin gelişmesini baskılamıştır (Doğru, 2008: 83, Serim, 2012: 193). Osmanlı toplumunda görülen bu yapısal özellikler, dinin ve ataerkil zihniyetin etkisiyle daha da belirgin hale gelmiştir. Osmanlı yönetiminin meşruiyet aracı olan din, tanrı merkezli bir hiyerarşi oluşturmuş, bu yapı cemaatler ve etnik gruplar arasındaki meşruiyeti şekillendirmek yoluyla yeniliğe kapalı toplu düzenine zemin hazırlamıştır (Aytekin, 2013: 327).

Ülgener (2002: 364-365), Osmanlı toplumunun ekonomik düşünce yapısını kapitalizm öncesi dönemlere özgü niteliklerle, İslam dininin etkisiyle açıklarken; Batı’da ise Rönesans ve Reform hareketlerinin getirdiği rasyonalizmin önemini vurgulayarak açıklamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’nun İslam dininin manevi atmosferiyle şekillenen ekonomik düzeni, İslam hukuku ve yerel gelenekler doğrultusunda toprak, para ve vergi politikalarıyla şekillenmiştir. Osmanlı Devleti’nde kapitalizmin idealize ettiği, *“kendi çıkarlarını düşünen insan modeli (homoeconomicus)”* nin tersine *“ahlaki referanslara dayanan ve toplumun refahı ve yararı önceliğini benimseyen insan modeli”* idealize edilmiştir. Diğer yandan, inanç sisteminin etkisiyle, iyilikte yarışma ilkesi çerçevesinde birçok farklı kurum ortaya çıkmıştır. Osmanlı’nın ekonomik zihniyetinin bir parçası olarak vakıflar, iltizam sistemiyle aynı dönemde yaygınlaşmıştır. Bu kurumlar, toplumun her kesimine söz hakkı vermiş, güçlü veya zayıf olsun herkesin katkıda bulunmasına izin vermiş ve sınıfsal ayrılıkların çıkışını engellemiştir. Benzersiz bir ekonomik görüşe sahip olan Osmanlı Devleti, klasik ekonomik prensipleri bu doğrultuda uygulayarak ekonomi politikalarını belirlemiştir (Şahin, 2015: 401, Nişancı & Çaylak, 2008: 6, Yağcı & Gürsoy, 2019: 40-41). Bir diğer bakış açısı

olarak Marxist yaklaşıma göre, toplumların varlıkları ve üretim tarzı aynı zamanda devletin zihniyet yapısını da şekillendirmiştir (Marx, 1979: 25)⁶ Bu doğrultuda, Osmanlının zihniyet yapısının ekonomik koşullar ve üretim tarzıyla şekillendiği düşünülebilir. Osmanlı yönetim ve zihniyetinde batının ekonomik yaklaşımının ve istisnai durumlar⁷ olsa da Merkantilizmin ilkelerinin tersi bir yönetim anlayışının hâkimiyeti görülmektedir. (Bulut, 2012: 67).

2.2.2. Tarım Merkezli Ekonomi Politikaları

Osmanlı İmparatorluğu'nun 18. ve 19. yüzyıllarında tarım sektörü, temel geçim kaynağı olarak ekonominin bel kemiğini oluşturmuş ve kapsamlı ekonomik politikalarla desteklenmiştir. Geniş toprak arazisi ve Anadolu'da demiryollarının inşası, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde tarımsal üretimin artmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreç, Osmanlı'nın "*tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişi*"nin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu sanayileşme süreci tarımsal üretim odaklı bir gelişim göstermiş ve büyük ölçüde ham maddelerin işlenmesine yönelik olmuştur. "Üretim ve üretim fazlasının ticareti üzerindeki devlet kontrolleri" ise Osmanlı tarımının gelişimini kısıtlayan önemli faktörlerden biri olmuştur. Tanzimat dönemiyle birlikte, Osmanlı

⁶ Marx (1979) ; "*Varlıklarının toplumsal üretiminde, insanlar, aralarında, zorunlu, kendi iradelerine bağlı olmayan belirli ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesiyle örtüşür. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç biçimleriyle örtüşen bir hukuki ve siyasal üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim tarzı, genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey, bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklardır* (Marx, 1979: 25)."

⁷ Osmanlılar, esnaf ve zanaatkarlar üzerinde uyguladıkları sıkı denetimlerle Batılı merkantilist devletlerden farklılaşsa da zaman zaman özellikle tüccar sınıfına verdikleri öncelik ve destekler ile Batı Avrupa'daki Merkantilist devletlerle paralellikler taşımaktadır (Bulut, 2012: 67)

Devleti piyasa odaklı bir tarım ekonomisi oluşturmak amacıyla devlet tekellerini kaldırmış, ticaret üzerindeki kısıtlamaları azaltmış, vergi muafiyetleri ve mali teşvikler sunarak yeni tarım teknolojilerini ve pazar odaklı üretimi teşvik etmiştir. Bu doğrultuda, tarım politikalarını belirlemek ve yönetmek amacıyla bir tarım bürokrasisi kurulmuştur (Demirkan & Karaibrahimoğlu, 2018: 861; Kılınçoğlu, 2012: 26-27).

Osmanlı Devleti, toprak mülkiyeti sistemini ve ekonomisini İslam hukuku prensiplerine uygun olarak şekillendirmiştir. İmparatorluğun yükselme döneminde tarımsal verimliliğin temeli, tımar sistemi ile sağlanmıştır. Osmanlı'nın geleneksel tımar sistemi ve toprak mülkiyet yapısı, Batı'da Sanayi Devrimi'ni tetikleyen özel mülkiyet ve sermaye birikimi süreçlerinden farklı bir yapı sunmuştur. Tımar sistemi, devletin tarımsal üretim ve vergi gelirlerini güvence altına alırken, bireylerin özel mülk edinme ve sermaye birikimi oluşturma imkânlarını sınırlamıştır. Batının kapitalist kalkınma modelinden farklı olarak, toprak sahipleri üretim fazlasının büyük bir kısmını kendilerinde toplayamadıkları için sanayileşme için gerekli sermaye birikimini elde edememişlerdir, bu da Osmanlı'da burjuva sınıfının ortaya çıkmasını engellemiştir. Osmanlı'da sanayi devrimi için gerekli olan sermaye birikiminin oluşmaması nedeniyle de sanayi toplumu olma yolundaki çabalar yetersiz kalmıştır (Bulut, 2012: 76; Dumrul & Dumrul, 2014: 160; Karadağ & Şit, 2016: 53-63).

2.2.3.Ticaret ve Sanayi Politikaları

Özellikle ticaretle meşgul bir burjuva sınıfının oluşmamasına rağmen, Osmanlı Devleti'nde ticaret yine de önemli bir gelir kaynağı olarak görülmekteydi, ancak Avrupa'ya göre uygulamaya yönelik

tutumların farklı olduğu gör÷lmektedir. Osmanlı Devleti, 18. y÷zyıla gelindiğinde önceki yılları takip eden bir yönetim anlayışı ile ekonomik faaliyetleri sıkı bir şekilde denetleyen ve yönlendiren bir yapıya bürünmüştür. Osmanlı Devleti'nin bu müdahaleci yaklaşımı ticari faaliyetlere olumsuz yansiyarak farklı yönlerden birtakım hasarlar ⁸ bırakmış, Osmanlı ekonomisini belirgin bir şekilde olumsuz yönde etkilemiştir (Quataert, 2003: 79-80). Ayrıca, piyasalarda fiyatların devlet tarafından belirlenmesi olarak bilinen narh uygulamasının olmadığı durumlarda bile, Osmanlı esnaf sistemi kendi içinde sıkı bir denetim mekanizması kurmuştur. Genç (2014), esnafın birbirini dengeleyici mekanizmalarla piyasa kâr oranlarını sınırladığını ve bu durumun sermaye birikimini önemli ölçüde kısıtladığını belirtmiştir (Genç, 2014: 12-13). Diğer yandan, Osmanlı ekonomik düşüncesine yerleşmiş olan aşırı kârı engelleyen bu ticaret anlayışı, aslında halkın refahını önceliklendiren ve fiyat dalgalanmalarından etkilenmemesini hedefleyen bir yaklaşımı içermektedir (Batman & Genç, 2020: 74).

Osmanlı Devleti ticaret üzerindeki bu denetimlerle iâşe ilkesi gereği; ÷lke içinde mal arzını artırmak, kaliteyi yükseltmek, fiyatları düşük tutmak amacıyla üretim ve ticaret üzerinde sıkı bir devlet müdahalesi uygulamasını zorunlu kılmıştır. Ancak bu ilke, birkaç yüzyıl boyunca değişmeden kalmış ve adeta gelenekçilik ilkesini doğurmuştur. Fiskalizm ilkesi doğrultusunda, devletin gelir elde etme amacıyla uluslararası ticarete verdiği önem artmış; özellikle kapitülasyonlarla birlikte Avrupa'dan kıtlığı çekilen maddelerin

⁸ Devlet, saray mensuplarını, başkentteki nüfusu ve orduyu beslemek için kent ve kırsal alanlara müdahalede bulunarak piyasaya doğrudan etki ediyordu. Gıda, ham madde ve mamul maddelerin temininde piyasa fiyatlarının altında bedeller ödemesi ve çoğu zaman üretilen malların büyük kısmını çekerek mal kıtlığı yaratması, bu müdahalelerin olumsuz etkilerini daha da derinleştiriyordu (Quataert, 2003: 79-80).

ticareti ile dış ticaret teşvik edilmiştir. Ancak, zamanla bu ilkelerin olumsuz etkileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Verimlilik düşüklüğü ve ulaşım yetersizliği gibi yapısal sorunlar, ticaretin gelişimini engellemiş, devletin sıkı müdahaleleri ise rekabeti zayıflatmıştır (Bozpınar, 2023: 618). 1861 yılında imzalanan ticaret antlaşması, bu durumun kademeli olarak değişmeye başladığını göstermektedir. Bu antlaşmayla birlikte ithal gümrüklerinin artırılması ve ihracat gümrüklerinin azaltılması, ihracatı teşvik eden yeni bir ticaret politikasının devreye girdiğini göstermektedir. Ancak bu adımlar, Osmanlı'nın sanayi ve ticaret alanında köklü bir dönüşüm yaratamamış; ithal ürün rekabeti karşısında zayıf kalan yerli üreticiler, özellikle 1855 sonrasında fabrikaların kapanmasıyla derin bir daralma yaşamışlardır. Geleneksel esnaf sektörü de devletin koruma sağlamaması nedeniyle benzer bir gerilemeyle karşı karşıya kalmıştır (Genç, 1999: 7).

Uygulanan ticari politikalarla Osmanlı İmparatorluğu'nun ticari yapısı, büyük sermaye birikiminden ziyade küçük ölçekli tüccar ve esnaf etrafında şekillenmiştir. Kent ekonomisinin belkemiğini oluşturan esnaf, 'Ahilik' sistemi çerçevesinde ahlaki ve dini değerlere dayalı bir organizasyonla birleşmiştir (Gider, 2023: 1384). Dolayısıyla, Osmanlı Devleti, Pamuk'un (1985) ifade ettiği gibi "*uluslararası ticarete küçük bir ülke olarak kabul edilebilir*" konuma gelmiş ve Sanayi Devrimi'nin getirdiği yapısal değişimlere ayak uyduramamıştır (Pamuk, 1985: 27). Özellikle ticaret ve sanayi alanındaki yetersizlikler, Osmanlı'nın hammadde üreticisi bir konuma gerilemesine neden olmuş; bu durum, imparatorluğu giderek borçlanma döngüsüne sokmuştur. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde borçlarını ödeyemez hale gelen Osmanlı Devleti, moratoryum (erteletim) ilan etmek zorunda kalmış ve ekonomik

bağımsızlığını büyük ölçüde yitirmiştir (İzol & Cingöz, 2020: 388). Osmanlı'nın ticarete dair yerleşik genel politikaları, ticareti teşvik etmekten çok yabancı unsurları iç ticaretten uzak tutma kaygısıyla şekillenmiş olup, bu durum imparatorluğun ekonomik modernleşme sürecini daha da zorlaştırmıştır. Nitekim, Lybyer (1915) çalışmasında, Osmanlı'nın yerleşmiş ticari politikalarının ticarete karşı düşmanca bir tutumdan ziyade, yabancıları kendi iç ticaretlerinden ve topraklarında yapılan ticaretten uzak tutmaya yönelik olduğundan ve bunun haklı nedeninin, kendi halkının öncelikli tutulmasından kaynaklı olduğundan bahsetmektedir. Ancak, tüm bu gelişmeler, Osmanlı'nın sanayileşme sürecinde etkin bir rol oynayamamasına ve uluslararası ticarete zayıf kalmasına neden olmuştur (Lybyer, 1915: 581-582).

2.2.4.Uzun Süren Savaşlar ve Mali Sıkıntılar

Osmanlı İmparatorluğu, işgücü ve sermaye bakımından sınırlı kaynaklara sahip ama toprak zenginliği ile öne çıkan bir imparatorluktu. Neredeyse tüm halk, tarıma dayalı faaliyetlerle geçimini sağlamaktaydı. Osmanlı, en önemli gelir kaynağı olan tarım sektörünü teknolojik ve yenilikçi yatırımlarla desteklemek yerine, fetih yoluyla kazanılacak yeni topraklardan elde edilecek vergilerle güçlendirmeyi hedeflemiştir. Ancak, 16. yüzyılın sonları ve 17. yüzyılın başlarında bu strateji başarısızlıkla sonuçlanmaya başlamış; Osmanlı Devleti savaş meydanlarından beklediği başarıları elde edememiş ve hatta yenilgilerle karşılaşmaya başlamıştır (Şahin, 2019: 6; Demir, 2019: 220).

Bu dönemde Osmanlı Devleti, büyük toprak ve itibar kayıplarıyla karşı karşıya kalmıştır. Dönemin aydınları, özellikle ordu ve donanma başta olmak üzere devletin temel kurumlarında

kapsamlı reformlar yapılması gerektiğini savunmuştur. Mantran (1999), bu noktada, Osmanlı'nın ekonomik bağımsızlığını sağlamak için reformların kaçınılmaz olduğunu, ayrıca yenilgilerin getirdiği yeni düzene hazırlıksız olan halkın düşünce yapısında da köklü değişimlerin gerekli olduğunu ifade etmiştir (Mantran, 1999: 327).

Genç (2002: 215-216), savaşların ekonomik kaynakları tükettiğini ve ancak zaferle sonuçlandıklarında bu kayıpların telafi edilebileceğini, yenilgi durumunda ise daha büyük kayıplar yaşanabileceğini vurgulamıştır. Savaş için üretim yapan sektörler genişlerken, savaş dışı sektörlerde daralma yaşandığını; devletin savaş ihtiyaçlarını serbest piyasadan vergiler yoluyla karşıladığında ise refah kaybı olabileceğini ifade etmiştir. Eğer devlet, bu malları doğrudan vergilerle toplarsa, savaş için üretim yapan sektörlerde genişleme yerine daralma görülebileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyılın sonlarına gelindiğinde hem içte hem de dışta uzun ve zorlu mücadelelere girişmiştir. Bu süreçler sonunda devletin önemli gelir kaynakları büyük ölçüde aşınmış, 16. ve 18. yüzyıllar arasında savaşların finansmanı için hazine kaynakları tüketilmiş ve iç borçlanmaya gidilmiştir (Şanver & Alkan, 2021: 172-173). Osmanlı İmparatorluğu savaşlardan kaybettiklerini gelirleriyle karşılamayacak duruma geldiğinde ise mali kriz patlak vermiştir (Özveren, 2001: 3)

18. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu için ekonomik ve mali açıdan büyük zorlukların yaşandığı bir dönem olmuştur. Savaşların artan mali yükü, devlet hazinesinde önemli açıkların oluşmasına neden olmuş, bu durum Osmanlı yöneticilerini ek vergilere ve iç borçlanmaya yöneltmiştir. Özellikle 18. yüzyılın ikinci yarısında savunma savaşlarının ağırlaşan mali baskıları, Osmanlı maliyesinin

üzerinde daha büyük bir yük oluşturmuştur. Devlet, bu tabloyu değiştirmek amacıyla birtakım reformlara başvurmuş; tımar ve zeametlerin mukataalaştırılması⁹, malikaneleşmenin durdurulması ve ayanların kontrol ettiği kaynakların merkeze transfer edilmesi gibi önlemler alınmıştır (Pamuk, 1985: 111-112). Bununla birlikte, artan vergi yükü ve yeni vergilerin konulması, imparatorluğun mali yapısını iyileştirme çabalarının bir parçası olmuştur. Ancak bu reformlar, ağır mali yükler altında gerçekleşmiş ve uygulamaların başarısı sınırlı kalmıştır (Frangakis-Syrett, 1985: 49; Serim, 2012: 190).

19. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun mali yapısı, devletin merkezileşme çabalarına ve geleneksel ekonomik sistemin zayıflamasına bağlı olarak ciddi sıkıntılarla karşılaşmıştır. Özellikle devletin taşradaki gücünün zayıflaması ve iâşe politikasının sürdürülemez hale gelmesi, ekonomik sıkıntıları derinleştirmiştir (Uzun, 2005: 233). Devletin borçlanma politikaları ise ekonomik yapıyı daha kırılgan hale getirmiş, 19. yüzyılda artan borçlanmalar ve mali baskılar Osmanlı'nın iç kaynaklarını tüketmiştir (Pamuk, 1985: 112). Aynı dönemde, Osmanlı'da gözlenen siyasal modernleşme süreci de bu mali krizlere eşlik etmiştir. Devlet merkezileşirken, geleneksel otorite kaynakları zayıflamış ve dünyevi, ulusal bir siyasal otorite ön plana çıkmıştır (Alkan, 2008: 10). Bu durum, mali yapının reformlarla iyileştirilmeye çalışılmasına rağmen hem mali yapının düzeltilmesinde hem de içsel sorunların çözümünde yetersiz kaldığını ortaya koymuştur.

⁹ Devlete ait bir arazi veya gelirin bir bedel karşılığında kiraya verilmesi veya geçici olarak devredilmesi

Osmanlı Devleti, yukarıda değinilen birçok içsel nedenin etkisiyle ekonomik anlamda gelişememiş, hatta geri gitmiştir. Dünya ekonomisinde hızla yükselen ve büyük dönüşümlere yol açan sanayileşme hamlesi, Osmanlı Devleti’nde varlık gösterememiş ve toplumsal yapıda kalıcı bir değişim yaratamamıştır. Ayrıca, toplumun egemen kesimlerinin üretimi küçümsemesi ve teknik eğitimin gecikmesi gibi “*zihniyet sorunları*” da sanayileşmeyi geciktiren unsurlar arasında önemli yer tutmuştur (Toprak, 2000: 236-241). Bunlara ek olarak, Merkantilist düşüncenin Osmanlı’da kök salmaması, devletin merkezî bürokrasisinin ekonomik politikalara yön vermesiyle ilgilidir (Pamuk, 2013: 30). Bu bağlamda, “*Osmanlı’nın zihniyet yapısı*”, içsel nedenlerin temelini oluşturmuştur.

Wallerstein (1989), Avrupa dünya ekonomisinin genişlemesiyle Osmanlı İmparatorluğu gibi bölgelerin de küresel iş bölümüne dahil edildiğini çalışmada belirtmiştir. Bu süreç, Osmanlı ekonomisinin dışsal baskılarla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Wallerstein’ın ifadesiyle, 1733-1817 dönemi boyunca, Avrupa dünya ekonomisi yeni bölgeleri dahil etmeye başlamış ve Osmanlı İmparatorluğu da bu sürece dahil olmuştur. Bu bağlamda, Osmanlı sanayisizleşmesi yalnızca içsel nedenlerden değil, aynı zamanda Avrupa’nın genişleyen ekonomik hegemonyasının etkilerinden de nasibini almıştır (Wallerstein, 1989: 120; Quataert, 1973: 8). Osmanlı İmparatorluğu’nun 18. ve 19. yüzyıllarda sanayisizleşmesinin içsel nedenlerini detaylandırırken, bu dönemde yaşanan küresel ekonomik dinamikleri de göz önünde bulundurmak önemlidir.

Sonuç

Sanayisizleşme kavramsal olarak, fabrikalarda veya küçük sanayide imalatla üretimin ve faktör istihdamının kısıtlanması durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda Osmanlı sanayisine ilişkin temel görüş, Avrupa'dan gelen sanayi mallarının akınının ardından sektörün istikrarlı bir şekilde çökmeye başladığı yönündedir. Bu çalışmanın temel amacı, 18. yüzyıl sonunda İngiltere'de Sanayi Devrimi sonrası dönemde, Osmanlı ekonomisinin sanayileşme sürecinde geri kalmasında yani sanayisizleşme sürecinde ön plana çıkan “ekonomik nedenler”i ortaya koymak olsa da, beraberinde döneme özgü dışsal ve Osmanlı devlet yapısına özgü içsel nedenler dönemsel konjonktürü bütünsel olarak ele almak için çalışmada yer almaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun genişlemesinin 16. yüzyılda durma noktasına gelmesi devlet maliyesi üzerinde büyük bir yük yaratmıştır. Devletin gelir krizini daha da derinleştiren 17. yüzyılda ticaret yollarının değişimi ile de Osmanlı Devleti dünya ticaretindeki önemini yitirmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nde uzun savaşlar ve isyanlar sadece devlet gelirlerinin kaybına yol açmamış, aynı zamanda ülkeyi çalışabilir iş gücünden de etmiştir. Tüm bu dışsal faktörlere ek olarak Osmanlı Devleti'nin savaşın değişen şartlarına ayak uyduramaması ile birlikte, Osmanlı özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında Avrupa'daki savaş tekniklerinin giderek daha karmaşık hale gelmesinin etkisi ile yeni ve daha maliyetli iletişim ve silahlanma şekillerine duyulan ihtiyaç sonrası yabancı kaynaklara daha da bağımlı hale gelmiştir. Bu sürece eklenen mali iflas, kamu borçlarının artması ve sanayi devrimi girişiminin başarısızlıkla sonuçlanması durumu daha da ağırlaştıran etkenler olmuştur. İmparatorluk son dönemlerinde ekonomik sistemini Avrupa

standartlarına getirmeye çalışmış olsa da özellikle Avrupa’da sosyal alanda yaşanan süreçlerin çoğunun Osmanlı’da yaşanmamış olması sanayileşmeyi engelleyici sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca dine dayalı ve toplumsal kaynaklı sanayileşme önündeki ekonomik engellerin etkisine, savaş ve batı emperyalizminin yarattığı engellerin de eklenmesi ile Osmanlı’nın sanayileşme çıkmazı daha iyi anlaşılabilir. Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan itibaren dinsel ve toplumsal etkilerin, değişime dirençli bir toplumsal ve ekonomik düzen yaratılmasında etkili olduğu söylenebilir. Değişime dirençli yapı dinamikleri ile birlikte Avrupa’nın bilim ve teknolojisinin gerisinde kalınması, askeri alanda başarısızlıkları tetiklemiştir. Sonuç olarak Osmanlı Devleti 19. yüzyılda ekonomik baskı altındaydı ve ticaret anlaşmaları ile sanayileşen Avrupa’dan artan kredi akışı nedeniyle daha yüksek bir borçla karşı karşıya gelmişti. Bu kredi akışı Osmanlı Devleti açısından özellikle son dönemdeki bütçe açığını azaltmanın en kolay yoluydu. Bu amaçla Avrupa’dan alınan krediler, Osmanlı Devleti’nin sanayileşme hem de bu yolla ekonomik gücünün korunması hedeflerini olumsuz etkilemiştir. Osmanlı Devleti’nde giderek borçların geri ödenebilmesi için daha fazla krediye ihtiyaç duyulmuş, bu da uzun vadede daha fazla borç oluşmasına neden olmuştur. Askeri alandaki başarısızlıklar bu sürece eklendiğinde, Avrupa’nın Osmanlı üzerinde kurduğu baskı giderek artmış ve Osmanlı’nın sanayileşme hedefinden uzaklaşmasına ve ekonomik çöküşün hızlanmasına neden olmuştur.

Osmanlı Devleti’nin sanayileşememesi sadece ekonomik nedenlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda Osmanlı’nın toplumsal ve politik yapısının modernleşmeye karşı gösterdiği direnç de önemli bir faktör olmuştur. Geleneksel yapılar, bireysel sermaye birikimini ve girişimciliği sınırlamış; esnaf örgütleri gibi yapılar, ticaret ve

sanayinin gelişimini engelleyici roller oynamıştır. Avrupa’da yaşanan ekonomik dönüşümlerle uyum sağlanamaması, Osmanlı’nın modern dünya ekonomisi içinde zayıf bir konumda kalmasına neden olmuştur.

Kaynakça

Akyol, T. (2021). “Tarih Körlüğü”. (Erişim: 04.03.2024, <https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/tarih-korlugu-1588883>).

Alkan, M. Ö. (2008). “Osmanlı İmparatorluğunda Modernleşme ve Eğitim”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (12), ss. 9-84.

Aytekin, A. (2013). “Osmanlı-Türk Modernleşmesinin Düşünsel, Ekonomik ve Bürokratik Kodları”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(30), ss. 313-329.

Batman, M. & Genç, S.Y. (2020). “İaşe Temelli Ekonomik Model: Osmanlı Örneği”. *Düzce İktisat Dergisi*, 1(1), ss. 69-81.

Berument, H., & Günay A. (2007). “Inflation Dynamics and Its sources in the Ottoman Empire: 1586–1913”. *International Review of Applied Economics*, 21(2), ss. 207-245.

Bulut, M. (2012). “Osmanlı Ekonomi Politikası’na Yeniden Bir Bakış”. *Bilgi*, 62(31.01), ss. 63-96.

Bozpınar, C. (2023). “Osmanlı Klasik Döneminde Ticaret: İktisadi Zihniyet Bağlamında Bir Bakış”. *Alanya Akademik Bakış*, 7(2), ss. 613-627.

Clark, E. (2006). “Osmanlı Sanayi Devrimi”, *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu* (ed. Mehmet Seyitdanlıoğlu-Halil İnalçık, Phoenix Yayınevi, Nisan), Ankara.

Conte, G. (2022). “Defining Financial Reforms in The 19th-Century Capitalist World-Economy: The Ottoman Case (1838–1914)”. *Capital & Class*, 46(1), ss. 33-58.

Demir, K. (2019). “Kadimden-Moderne Osmanlı İktisat Düşüncesi”. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 1(42), 205-223.

Demirkan, Ö., & Karaibrahimoğlu, S. (2018). “Tarımsal Bir Ürün Olarak Fındığın Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Giresun Kent Mekânına Yansımaları”. *İdealkent*, 9(25), ss. 856-884.

Dikmen, N. (2010). “Osmanlı Dış Borçlarının Ekonomik ve Siyasi Sonuçları”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), ss. 137-159.

Doğru, C. (2008). “Osmanlı Toplumunda Kapitalist-Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engelleyen Faktörler”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), ss. 75-91.

Dumrul, C., & Dumrul, Y. (2014). “Osmanlı İmparatorluğu’nun Kapitalist Paternde Sanayileşmesinin Önündeki Engeller Üzerine Bir İnceleme”. *Journal of Management and Economics Research*, 12(23), ss. 146-170.

Frangakis-Syrett, E. (1985). “The Ottoman Port Of Izmir in The Eighteenth and Early Nineteenth Centuries, 1695-1820”. *Revue Des Mondes Musulmans Et De La Méditerranée*, 39(1), ss. 149-162.

Frangakis-Syrett, E. (1999). “The Economic Activities of Ottoman and Western Communities İn Eighteenth-Century Izmir”. *Oriente moderno*, 18(1), ss. 11-26.

Georgeon, F. (2006) Osmanlı-Türk Modernleşmesi 1900-1930 Seçilmiş Makaleler, (Çev. Ali Berktaş), Yapı Kredi Yayınları: 2301, 1. Baskı, İstanbul.

Genç, M. (1999). “19. Yüzyılda Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün Klasik Prensiplerinde Değişmeler”. *Divan: Disiplinler arası Çalışmalar Dergisi*, (6), ss. 1-8.

Genç, M. (2002). Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi. İkinci Basım. Ötüken Neşriyat A.Ş. İstanbul.

Genç, M. (2014). “Klâsik Osmanlı Sosyal-İktisadî Sistemi ve Vakıflar”. *Vakıflar Dergisi*, 42, ss. 9-18.

Geyikdağı, N.V. (2019). “Osmanlı Ekonomisi Neden Sanayileşemedi?” (Erişim: 04.03.2024, <https://www.toplumveutopya.com/osmanli-ekonomisi-neden-sanayilesemediv-necla-geyikdagi>).

Gider, S. (2023) “The Evolution Of Ottoman Economic Thought: A Comparison Of Two Perspectives”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(87), ss. 1379-1391.

İnalçık, H. (1996). Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları İncelemeler. (İkinci Baskı). Eren Yayıncılık: İstanbul.

İzol, R., & Cingöz, M. (2020). “Merkantalizm ve Sanayi Devrimi Sürecinde Osmanlı Devleti’nin Konumu”. *Akademik Hassasiyetler*, 7(14), ss. 379-398.

Karadağ, H., & Şit, M. (2016). “Osmanlı Devleti’nde Toprak Mülkiyetinin İktisadi Sistemler Açısından Değerlendirilmesi”.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), ss. 45-65

Kılınçoğlu, D. T. (2012). The Political Economy of Ottoman Modernity: Ottoman Economic Thought During the Reign of Abdülhamid II (1876-1909). Doktora Tezi, Princeton Üniversitesi, Near Eastern Studies.

Kodaman, B. (2007). “Osmanlı Devleti’nin Yükseliş ve Çöküş Sebeplerine Genel Bakış”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2007(16), ss. 1-24.

Lybyer, A. H. (1915). “The Ottoman Turks and the routes of Oriental trade”. *The English Historical Review*, 30(120), ss. 577-588

Mantran, R. (1999). Osmanlı İmparatorluğu Tarihi. Çev: Server Tanilli. *İstanbul: Adam Yayınları*.

Marx, K. (1979). Ekonomi Politüğın Eleştirisine Katkı. (Dördüncü Baskı). (Çev. S. Belli). Ankara: Sol Yayınları.

Muradov, A. (2018). “Ottoman Trade Relations in the 19th Century”. *Academic Review of Humanities and Social Sciences*, 1(3), ss. 120-129.

Nişancı, Ş. & Çaylak, A. (2008). *Osmanlı’da Siyaset-İktisat Dengesi ve Cumhuriyete Kalan İktisadi Miras*. (Editörler: D. Özyakışır D. & Dikkaya M.), Türkiye’nin Ekonomi-Politüğü 1923-2007 (1-51). Orion Yayınları: Ankara.

Özbilgen, E. (2009). Bütün Yönleriyle Osmanlı: Adab-ı Osmaniyye, İz Yayıncılık İnceleme Araştırma Dizisi: 96, İstanbul.

Özgün, C. (2008). “Osmanlı Ekonomi Politğine Kısa Bir Bakış (XVIII-XIX. Yüzyıllar)”. *Tarih Okulu Dergisi*, 2008(1), ss. 5-17.

Özveren, E. (2001). “Ottoman economic thought and economic policy in transition: Rethinking the nineteenth century”. *Economic Thought and Policy in Less Developed Europe*, ss. 141-156.

Peker, H. S. (2015). “Avrupa’da merkantilist uygulamalar ve Osmanlı ekonomisi ile bir karşılaştırma”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), ss. 1-12.

Pamuk, S. (1985). “19. Yüzyılda Osmanlı Dış Ticareti”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt III, İletişim Yayınları: İstanbul.

Pamuk, Ş. (2003). 100 Soruda Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914. Birinci Baskı, K Kitaplığı: İstanbul.

Pamuk, Ş. (2013) *Osmanlı Ekonomisi ve Kurumları: Seçme Eserleri I*, (Çev. Gökhan Aksay), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

Peker, H. S. (2015). “Avrupa’da Merkantilist Uygulamalar ve Osmanlı Ekonomisi ile Bir Karşılaştırma”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), ss. 1-12.

Serim, N. (2012). “The Causes of The Financial Crisis That Hegan in The 16th Century and Continued Until the Tanzimat Era in the Ottoman Empire”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. Cilt: 10, Sayı: 20, ss. 181-194.

Şahin, H. (2015). “Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün Ana İlkeleri Çerçevesinde Klasik Dönem Osmanlı İktisat Politikasına Bakış”. *EKEV Akademi Dergisi*, 61, ss. 415-424.

Şahin, R. (2019). “Sanayi Devrimi Osmanlı İmparatorluğu’nda Neden Başlamadı?”. *Business Economics and Management Research Journal*, 2(1), ss. 1-16.

Şanver, N., & Alkan, H.I. (2021). “Osmanlı İmparatorluğu’nun Klasik Dönemde Uyguladığı Ekonomi Politikaları ve Ekonomik Yapısının Bozulmasına Neden Olan Etmenler”. *Sosyal Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar VII*, Eğitim Yayınevi: Konya, ss. 169-178.

Uzun, A. (2005). “Osmanlı Devleti’nde Şehir Ekonomisi ve İlaşe”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (6), ss. 211-236.

Ülgener, S. (2006). İktisadi Hayatta Zihniyetin Rolü ve Tezahürleri. Edi. Makaleler (Derleyen: Ahmet Güner Sayar), Derin Yayın evi.

Yağcı, M., & Gürsoy, Ç. (2019). “Osmanlı Devleti’nde iktisadi zihniyet, kurumlar ve para vakıfları”. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, 9(1), ss. 37-67.

Toprak, Z. (2000). “Osmanlı Devleti 1600-1908”. Kunt, M., Akşin, S., Ödekan, A., Toprak, Z ve Yurdaydın, H. G., (Editörler), İktisat Tarihi (s. 191-242). İkinci baskı, İzmir: Cem Yayınevi.

Quataert, D. (1973). *Ottoman Reform and Agriculture in Anatolia, 1876-1908*. University of California, Los Angeles.

Quataert, D. (2003). *Osmanlı İmparatorluğu 1700-1922*. İkinci Baskı, (Çev. A. Belli). İstanbul: İletişim Yayınları.

Wallerstein, I. (1979). "The Ottoman Empire and The Capitalist World-Economy: Some Questions for Research". *Review (Fernand Braudel Center)*, ss. 389-398.

Wallerstein, I. (1989). *The Modern World-System III: The Second Era Of Great Expansion of The Capitalist World-Economy, 1730s–1840s*. University of California Press.

BÖLÜM II

IMEC'in Geleceğinde Irak Kalkınma Yolunun Jeopolitik Önemi

Osman Furkan ARSLAN¹
Baybarshan Ali KAZANCI²

Giriş

İnsanlığın var olduğu tarihten günümüze kadar ticaret, önemli parametreler arasında yer almıştır. İnsanlar arası etkileşimden doğan ticaret kavramı, zaman içerisinde ihtiyaçların daha da belirginleşmesi ile bölgelerarası etkileşimi hızlandırmıştır. Tarih boyunca ticaret yolları dünyanın ekonomik ve kültürel manzarasının şekillenmesine katkı vermiştir. Bu itibarla ticaret yollarına hâkim olan devletlerin bulundukları dönemlere damga vuran siyasi ve

¹ Yüksek lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Anabilim Dalı, Kırıkkale/Türkiye, Orcid: 0000-0001-7639-5377, osmanfurkanarslan9916@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Fatma Şenses SBMYO, İşletme Yönetimi, Kırıkkale/Türkiye, Orcid: 0000-0002-3407-3692, b.ali.kazanci@gmail.com

askeri güçler olduğu görülmektedir. Bu yolların getirdiği kazanımlar ülkelerin ticaret yollarına olan önemini artırmıştır.

Tarihte en eski ticaret yollarından biri olan İpek Yolu Çin'den Avrupa'ya uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir. Tarihsel süreç içinde bu ticaret yoluna sahip devletler ekonomik ve siyasi alanda getiriler elde etmiştir. 21. yüzyılda Pekin yönetimi, İpek Yolunu modern şartlara göre yenileyerek dünya sahnesindeki yerini daha da pekiştirmeyi amaçlamış ve 2013 yılında güçlü sermayesi ile “Bir Kuşak Bir Yol” projesini tanıtmıştır. Ancak bu proje kapsamında güzergâh ülkelerine yüksek miktarda verilen krediler “Borç Tuzağı” olarak eleştiriye maruz kalmıştır. (The Atlantic, 2021). Ayrıca 2018 yılında eski ABD başkanı Trump tarafından “Haksız ticaret uygulamaları” adı altında Pekin yönetimine karşı ticaret savaşları başlamıştır (The New York Times, 2018). Yaşanan bu gelişmeler ışığında Çin'de yatırımı bulunan birçok Batılı şirket üretim üstlerini başka ülkeye kaydırma arayışına girmiştir (TRT Haber, 2022).

Çin'in oluşturduğu stratejik ticaret politikası küresel mecrada dikkat çekse de Çin'e karşı bölgesel güçler ve Batılı devletler çeşitli önlemler almıştır. Bu minvalde Çin'in dünyaya deklare ettiği “Bir Kuşak Bir Yol” projesine alternatif olarak Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomi Koridorunun (IMEC) geliştirilmiştir. Planlanan IMEC ekonomik koridoru ile bölgesel ekonomik entegrasyonun sağlanması amaçlanmış, ticaret ve enerji alanında bir uzlaşma kurulmasına karar verilmiştir. Hindistan bu yol ile bölgesel olarak yaşadığı ticari sıkıntıları aşarak hem mallarını batıya sevk edebilecek hem de Çin'e karşı rekabet edecek alternatif ülke olacaktır. Enerji bağlamında ise hidrokarbon rezervine sahip olan Körfez ülkeleri IMEC projesi ile Doğu-Batı arasında enerji talebini karşılayabilecektir. Dolayısıyla bu proje Avrupa'nın enerji arz

çeşitliliğini artıracak ve Çin'e olan ticaret bağımlılığını azaltacak potansiyele sahiptir. Küresel ölçekte enerji ve ticaret yolları açısından Rusya'nın jeostratejik gücünün azaltılması da olası seçenekler arasındadır. Ayrıca önümüzdeki yirmi yıl içinde ABD ekonomisini geçmesi beklenen Çin'deki üretim sistemlerinin Hindistan'a kaydırılması muhtemeldir.

Teorikte öne sürülen IMEC projesinin bölgesel bazı problemleri bulunmaktadır. Ticaret yollarının geçiş güzergahında bulunan Türkiye'nin IMEC rotasına dahil edilmemesi sonucunda ulaştırma maliyetleri artmakta ve taşımacılıkta büyük zaman kaybı yaşanmaktadır. Geçmişten günümüze İsrail'in IMEC rotasında bulunan Müslüman ülkelerle yaşadığı anlaşmazlıklar ve saldırgan politikaları proje işlevselliğinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Ek olarak Güney Doğu Asya'da yaşanan jeopolitik sorunlar Hindistan'ı yakından ilgilendirmekte ve sınır sorunları ülkenin uluslararası dengelerini bozabilmektedir.

Tarihsel düzlemde uluslararası ilişkilerden ziyade ulusal çıkarların ön planda olduğu göz önüne alındığında pragmatik bir bakış açısıyla Hindistan mallarının Türkiye merkezli bir rotaya ikna edilmesi IMEC'in akıbeti açısından önemli olabilir. Türkiye'nin 2023 yılında öne sürdüğü “Kalkınma Yolu Projesi” IMEC ile birleştğinde Körfez hattının maliyetleri azalabilecek ve taşımacılıkta zaman tasarrufu da sağlanabilecektir. Kalkınma Yolunun IMEC'i tamamlaması halinde Orta Doğu'daki istikrar ortamının iyileşmesine ve enerji arz güvenliğine doğrudan katkı vermesi mantıklı durmaktadır.

Çalışmada Çin'in “Bir Kuşak Bir Yol” projesine alternatif olma umuduyla dünya kamuoyuna sunulan IMEC projesi detaylı

şekilde incelenmiştir. Jeopolitik perspektif ile hakimiyet teorileri dikkate alınarak IMEC'in planlanan rotaları Bir Kuşak Bir Yol ve Kalkınma Yolu rotaları baz alınarak olumlu/olumsuz yönleri karşılaştırılmıştır. Ayrıca yaşanan jeopolitik gelişmeler hakkında oluşacak senaryolar incelenerek politika önerilerinde bulunulmuştur.

1. Jeopolitik: Kavramsal Çerçeve

Devletlerin askeri, siyasi, ekonomik, coğrafi, sosyo-kültürel nitelikleri güçlü olmasındaki önemli etkenlerdir. Bu özellikleri doğrudan etkileyen ve öne çıkan faktörlerin başındaysa coğrafi konum gelmektedir. Bulundukları pozisyon, bir devletin geleceğini şekillendiren stratejik unsurların başında yer almaktadır (Doğan & Doğan, 2022, s. 321). Jeopolitik etkiler açıdan fiziki ve beşerî coğrafya, devlet politikalarını ve uluslararası arenadaki yol haritasını belirlemektedir.

Jeopolitik kelimesi Grekçe'de yer anlamına gelen “geo” kelimesi ile şehir/kent manasına gelen “politikos” kavramından türetilmiştir (Taşdemirci, 1989, s. 25). Jeopolitik terimini ilk kez kullanan Rudolf Kjellen ise coğrafi ve mekânsal anlamda devlet varlığının bilimsel olarak incelenmesi olarak ifade etmiştir (Sezgin & Yılmaz, 1965). Alman jeopolitik Karl Haushofer'e göre jeopolitik; fiziki ve beşerî coğrafyanın geçmişten günümüze yaşanan gelişmeler doğrultusunda devletin bulunduğu yerle olan ilişkisine denilmektedir (Weigert, 1942). Jeopolitik, dünya üzerinde devletlerin sahip olduğu coğrafi özellikleri ile geliştirilen, ulusal ve uluslararası stratejileri etkileyen kültürel, askeri, politik, ticari faktörlerin oluşturacağı fayda ve zararların analiz edilmesini sağlayan bir alandır. (Doğan & Doğan, 2022).

Ülkelerin sahip olduğu coğrafi ve jeopolitik konum kavramları benzerlik taşımamaktadır. Jeopolitik konum içine coğrafi konumu alırken, coğrafi konum ülke sınırları sabit kaldığı sürece değişmemektedir. Bu manada jeopolitiğin değişmeyen unsuru coğrafi özelliğidir. Değişen unsurlar ise askeri, siyasi, sosyo-ekonomik niteliklerdir ve zaman etkileri bakımından da konum potansiyelinin güncellenmesi olarak ifade edilir (İlhan, 2021).

Tarihsel süreçten günümüze dünyada her yıl artarak gerçekleşen askeri ve siyasi gerginliklerin tırmanması sonucu jeopolitiği konu alan çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Bu teorilerden en eski olanı; üretim kaynaklarının karada olduğu varsayımı ile Mackinder'in geliştirdiği Kara Hakimiyet teorisidir. Bu kuram, Doğu Avrupa'ya hakim olan gücü kalpgâh olarak isimlendirdiği, Volga nehrinden Sibiryâ steplerine, oradan İran-Afganistan hattına kadar uzanan alana hakimiyet olacak gücün ise dünyaya hükmedeceği varsayımına dayanmaktadır (Erenel, 2021, s. 2). Ayrıca Asya, Avrupa ve Afrika üç ayrı kıta olarak değil bütünsel olarak “Dünya Adası” olarak ele alınmış ve bahsedilen adanın dünya ağırlık merkezi olacağı düşünülmüştür (Mackinder, 1942). Bu düşünce günümüzde “Avrasya'ya hakim olan dünyaya hakim olur” düşüncesinin temel dayanak noktasıdır. Nicholas J. Spykman tarafından geliştirilen “Kenar Kuşak” teorisi ise Kara Hakimiyet kuramını revize etmiştir. Mackinder'in teorisine göre, merkez bölgelerin çevresini kontrol eden devletin Avrasya'ya, orayı kontrol edenin ise Dünya Adası'na (Avrupa, Asya ve Afrika) egemen olacağını belirtmiştir (Sönmezoğlu, 1989).

Hakimiyet teorileri arasında önde gelen başka bir yaklaşım İngiliz Amiral Alfred T. Mahan tarafından geliştirilen Deniz Hakimiyet Teorisidir. Mahan'ın kuramına göre denizlere hakim olan

dünyada egemen güç olacaktır (İlhan, 1989). Ek olarak sanayi devrimi sonrasında üretilen buharlı gemilerin denizcililiği ön plana çıkardığı bir yaklaşımdır. Mahan, deniz havzalarını kıtaları birbirine bağlayan vadiler olarak ele almakta ve bu vadilerin kontrolünü sağlayan ülkenin dünya ulaşımını da kontrol edeceğini düşünmektedir. Kara kuvvetleri coğrafi olarak sınırlı bir alana nüfuz edebilirken dünya imparatorluğuna giden yolun denizlere bağlı olacağı savunulmaktadır (Ural, 2009, s. 133).

İtalyan General Giulio Douchet (1896-1930), Amerikalı havacılar George T. Runner ve General William Mitchel (1879-1936) tarafından Hava Hakimiyet Teorisi geliştirilmiştir. Ortaya atılan bu kuramla havacılık sektöründe meydana gelen atılımlar Hava hakimiyet teorisinin gelişmesine imkân tanımıştır (Ural, 2009, s. 132). Seversky'e göre havacılık alanındaki gelişmeler ile eski jeopolitik kuramlar değerini yitirmiş, uçak ve füze teknolojisindeki ilerlemeler coğrafi mesafeler arasındaki farkları ortadan kaldırmıştır. (Denk, 2000).

Jeopolitik olarak literatüre yerleşen kara, deniz ve hava hakimiyet teorilerinde ülkelerin bölgesel/küresel güç olma istekleri yatmaktadır. Bu sebeple ülkelerin sadece ekonomik güçleri yeterli olmamakta, üretilecek ürünlerin sunulacağı pazarlara ve stratejik ticaret yollarına ihtiyacı bulunmaktadır.

2. Dünya Ticaretine Açılan Yeni Yol: Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomi Koridoru (IMEC)

Tarihsel süreçte insanlar ve bölgeler arasında ihtiyaçtan doğan ekonomi temelli ilişkiler ticaret yollarının gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu doğrultuda çay yolu, ipek yolu, baharat yolu, kral yolu gibi çeşitli ticaret yolları zamanla ortaya çıkmış, bu yolları

hakimiyet altında tutan ülkeler stratejik ve ekonomik olarak güçlenerek uluslararası konjonktürde söz sahibi olmuştur (Kazancı & Barun, 2023, s. 572). Çin'den Avrupa'ya uzanan İpek Yolu ise asırlardır bölgesel ve küresel güçlerin hakimiyet mücadelesine sahne olmuştur. Bu güzergâh boyunca Çinliler, Moğollar, Türkler ve Ruslar arasında kontrolü ele geçiren devletler önemli aktör haline gelmiştir. Teknolojik üretim kapasitesini arz fazlası ile iyi değerlendiren Çin, Tarihi İpek Yolunu güncelleyerek “Bir Kuşak Bir Yol” projesini öne sürmektedir. Bu proje ile tarihi İpek Yolunu tekrardan canlandırarak Avrasya-Asya ve Pasifik-Asya koridorunu ticaret yoluyla güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Kutluay Tutar & Bahsi Koçer, 2019).

Çeşitli uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmelerde Çin'in 2027 yılında ABD'yi geçip dünyanın en büyük ekonomisi olacağı (Jim O'Neill, 2010) düşünüldüğünde iki küresel güç arasında politik çatışmaların artacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Doğal olarak dünyanın en büyük ekonomik gücü olmayı sürdürmek isteyen ABD ve Batılı gelişmiş ülkeler tarafından Bir Kuşak Bir Yol projesine ikame olacak yeni bir ticari yol fikri öne sürülmüştür. Bu bağlamda Eylül 2023'te Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de gerçekleşen G-20 zirvesinde Amerika Birleşik Devletleri, Suudi Arabistan, İtalya, Almanya, Fransa, Avrupa Komisyonu ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin liderleri dünya kamuoyuna Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomi Koridorunu (IMEC) dünya kamuoyu ile paylaşmışlardır (Cafiero, 2023). Açıklanan bu koridor ile ticarete konu malların; Mumbai merkezli olarak deniz yoluyla BAE'ye (Dubai); oradan tren yolunu kullanarak sırasıyla Suudi Arabistan, Kuveyt ve İsrail'e uzanarak Hayfa limanına; buradan tekrar gemilerle Yunanistan'ın Pire limanına aktarılması düşünülmektedir.

Yunanistan'a gelen sevkiyatın kara yoluyla Avrupa'ya aktarılması sonucunda planlanan bu koridorun toplam uzunluğu 8166 km olarak tahmin edilmektedir (Kaya, 2023).

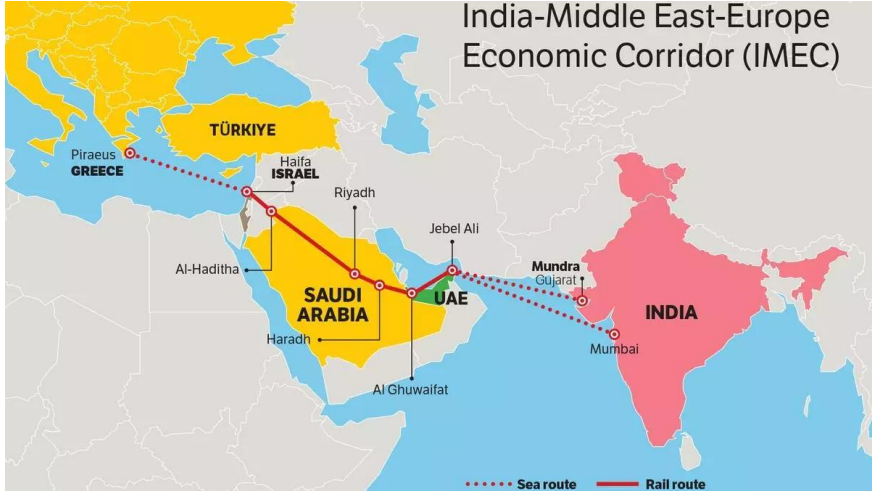


Figure 1. IMEC Projesi ve Güzergahları

Kaynak: (Frontline, 2023)

Yukarıda belirlenen kara güzergahının demiryolu ile birbirlerine bağlanmaları temel amaçlardan biridir. Ayrıca bu şekilde oluşturulacak nakil hattı boyunca hidrojen ihracatını sağlamaya yönelik yeni enerji boru hatları, elektrik ve dijital bağlantılar sağlanması için çok yönlü alt yapı yatırımları yapılacağı açıklanmıştır (White House, 2023). Planlan bu güzergâhla temiz enerji tedariki, projeye destek olan ülkelerde istihdamın artması ve üretim maliyetlerinde düşüşlerin yaşanması, dijital işbirliğinin sağlanması ve altyapı yatırımları ile Avrupa-Asya-Ortadoğu hattında yeni ekonomik entegrasyonları teşvik edeceği düşünülmektedir (Altun, 2023). ABD ise yapılacak olan ticaret yoluna tam destek vereceğini deklare etmekte (Alias, 2023) ve

hayata geçirilecek bu projeyle son dönemlerde yaşanan Arap-İsrail normalleşme politikalarının teşvik edilmesi beklenmektedir. Eski ABD başkanı Donald Trump'ın öncülüğünde 15 Eylül 2020'de İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Bahreyn arasında gerçekleşen İbrahim antlaşmaları bölgede normalleşme adımlarını destekleyen niteliktedir (White House, 2020). Ek olarak Hindistan merkezli şirketin İsrail Hayfa limanını satın alması IMEC projesine verilen değeri gözler önüne sererken Tel Aviv ve Yeni Delhi arasındaki ilişkinin yıllar içerisinde devam edeceğini göstermektedir (Mehrotra, 2023).

Oluşturulacak IMEC rotası ile ticaretin Asya, Ortadoğu ve Avrupa hattına yoğunlaşması ve altyapı yatırımlarının bu alana kaymasıyla ülkelerin bölgesel ve küresel önemleri daha da artacaktır. Son yıllarda Orta Doğu devletleriyle olan ilişkilerine önem vermeye başlayan Pekin ve Tahran yönetimi ise (Euronews, 2023) ABD'ye karşı jeostratejik politikalar üretmektedir. Düşünülen IMEC projesi ile ABD jeostratejik hakimiyetini sürdürmeyi amaçlarken Orta Doğuda etki alanını geliştirmek isteyen Çin ve İran'a karşı güçlenecektir (Altun, 2023).

İlerleyen zamanlarda IMEC'e başka ülkelerin dahil olması muhtemel görünmektedir. Asya Pasifik hattında ABD'nin yakın müttefikleri olan başta Japonya, Güney Kore ve Tayvan'ın eklenme ihtimali bulunmaktadır. Son yıllarda artan Çin Tayvan gerginliği göz önüne alındığında bölgede Çin'i sıkıştırmak isteyen Washington yönetiminin bu kartı kullanması muhtemel durmaktadır. Teknoloji devleri olan Japonya ve Güney Kore'nin Batılı ülkeler ile olan ticarete bu hattı kullanması IMEC projesinin bu bölgeyi içerisine alma ihtimalini doğurmaktadır.

3. Asya-Ortadoğu ve Avrupa Üçgeninde IMEC'in Jeostratejik Önemi

Giderek artan dünya ekonomik hacmi ile “Bir Kuşak Bir Yol” projesi bağlamında Çin, yatırım yaptığı ülkelere kullandığı kredilerle etki alanını artırmaktadır. Pekin yönetiminin açtığı kredilerin geri ödenmesi hususunda yaşanan sıkıntılar borç tuzağı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu döngüde Çin'in borç tuzağını kullanarak ülkelerin kaynaklarını kontrol altına aldığı düşünülmektedir (Wang, 2022). Yaşanan gelişmeler ve Asya kıtasında artan Çin hakimiyetine karşı IMEC alternatif yönden stratejik öneme sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri Çin'in sağladığı ekonomik ve siyasi yükselişi baskılayarak son yıllarda Pekin ve Tahran yönetiminin Orta Doğu'daki genişleyen etkisini frenlemeyi amaçlamaktadır (Abudouh, 2023). Ayrıca bu hamle Çin ile rekabet halinde olan Hindistan ve bölge ülkelerine büyük stratejik kazanımlar vaat etmektedir. IMEC projesinin saç ayaklarından birini oluşturan Hindistan, yıllardır sorun yaşadığı ve yer yer sıcak çatışmalara sahne olan Keşmir sorunu hasebiyle batı komşusu Pakistan ile sorunlar yaşamaktadır (BBC News Türkçe, 2019). Gerek tarihsel koşullar gerek iki ülke arasında yaşanan özel sorunlar nedeniyle Yeni Delhi ve İslamabad yönetimleri sık sık karşı karşıya gelmektedir. Sınır komşuları ile yaşanan bu tür istikrarsızlık ortamı bölgesel ve küresel arenada Hindistan'ı yeni ticaret yolları aramaya yöneltmiştir.

Küresel dünyada Birleşik Devletler ve Çin'den sonra dünyanın en büyük enerji tüketen ülkesi olan Hindistan'ın 2030 yılına kadar mevcut enerji ihtiyacının %50 artması beklenmektedir. Bu durumda Hindistan 2040 yılında dünyada en çok enerji talep eden ülke olacaktır (International Energy Agency, 2021). Mevcut IMEC

güzergahının Hindistan'dan Arap yarımadasına bağlanması kritik önem arz etmektedir. Projenin mevcut üyeleri Suudi Arabistan ve BAE'nin OPEC üyesi olması enerji perspektifinden Hindistan için kilit rol oynamaktadır (TÜRKDEGS, 2023). Körfez petrolünün ve doğalgazının tankerler ve LNG yatırımlarıyla Hindistan'a taşınması artan enerji gereksinimi olan Yeni Delhi yönetimi için can suyu olacaktır. Son yıllarda artan Hindistan-İsrail yakınlaşması bu projenin gerçekleşmesi için dikkate değer parametrelerden biridir (Bayram, 2023).

24 Şubat 2022 Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesiyle başlayan Rusya-Ukrayna savaşı başta Avrupa olmak üzere birçok dünya devletinin enerji arz güvenliği açısından sorunlar yaşamasına sebep olmuştur (Kesici, 2022). Avrupa'nın enerjide Rusya'ya bağlı olması bu süreç içerisinde Avrupa Devletlerini birçok arayışa sevk etmiştir (İnat, 2022). Böylece IMEC projesinin Körfez ayağını oluşturan Suudi Arabistan ve BAE hem Avrupa hem Hindistan için enerji tedarikinde alternatif durumdadır. Mevcut OPEC üyesi olan Riyad ve Abu Dabi yönetimlerinin petrol arzında sergiledikleri önemli rolü daha da artıracakları ihtimaller arasındadır. Enerji çeşitliliğin sağlanması ve dünyada yaşanan politik kırılmalardan etkilenmeyi minimize etmek isteyen Avrupa Birliği için Körfez enerjisinin bu şekilde kullanılacak olması önemlidir. Bu kapsamda IMEC projesi alt yapı yatırımları ve demir yolu hattının inşası için uygun coğrafi şartlara sahiptir. BAE ve Suudi Arabistan topraklarının büyük kısmının çöllerden oluşması, atıl kalan bu topraklar için bir değerlendirme fırsatı sunmaktadır. Bu durumda yatırımı üstlenecek firmalar için fiziksel ve coğrafi şartlar majör problemler çıkarmayacaktır. Ek olarak hidrojen taşınması için planlanan boru hattının ve internet alt yapısının Abu Dabi ve Riyad yönetimi için

jeostratejik getiri sağlaması muhtemeldir. Ayrıca Körfez bölgesine gerek İsrail'in Hayfa Limanından gerek BAE'den Jebel Ali limanından gelecek ticari ve enerji tandanslı düşük maliyetli mallar bölgedeki ekonomik döngüyü hızlandırabilir. Bu durum bölge ülkelerde enflasyonu düşük seviyelerde tutabilir. Gerek enerji gerekse planlanan lojistik ve ticaret yönünden yoğunluğun Körfez bölgesine kayması Suudi Arabistan ve BAE'nin stratejik önemini daha da arttırabilir.

İsrail IMEC projesinin Arap yarımadasındaki bir diğer ortağıdır. Bu  lke son yıllarda keşfettiği büyük doğalgaz rezervleriyle bölgede var olan önemini daha da arttırmıştır (Independent Türkçe, 2022). ABD'nin Orta Doğu politikaları göz önüne alındığında en önemli partneri olma özelliğini koruyan İsrail, Hindistan ile son dönemlerde kurduğu yakın ilişkiler (Chaudhuri, 2023) neticesinde projenin stratejik ortağı olma özelliğini korumaktadır. Dolayısıyla Hayfa Limanının Doğu Akdeniz'e açılan bir lokasyon olması ile proje içerisinde yapılacak demir yolu, optik ve hidrojen vb. yatırımlarının İsrail'e bağlanması ABD yönetiminin politikalarını ön plana çıkarmaktadır.

Son yıllarda Arap dünyası ile ABD öncülüğünde normalleşme adımları atan Tel Aviv yönetimi bu projeyle mevcut normalleşme adımlarını jeoekonomik ortaklığa çevirebilme fırsatını elde etmektedir. Lakin İsrail'in saldırgan tutumu ile uluslararası sorun haline gelen Filistin toprakları projedeki Arap devletleriyle olan ikili ilişkilerin dalgalı seyretmesine sebep olabilmektedir. Tarihte yaşanan Arap- İsrail savaşları bu duruma kanıt sunmaktadır. Bu itibarla IMEC projesinin uluslararası ekonomi politiğinde en zayıf ve güvensiz  lke İsrail olarak gözükmektedir. Orta Doğu'da çeyrek asırdır devam eden istikrarsızlığın ve IMEC projesinde güven

ortamının iyileştirilmesinde İsrail'in barbar tutumu dikkatleri üzerine çekmektedir.

3.1. IMEC'in Yeşil Hidrojen Sektöründeki Potansiyeli

Hayata geçirilmesi planlanan IMEC ticaret yolunun enerji sektöründe bazı üye ülkeleri ilgilendiren yeşil hidrojen nakil hatlarının da inşa edileceği bildirilmektedir (Erin, 2023). Yeşil hidrojen ise tamamen yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilebilmektedir (International Renewable Energy Agency, 2020). Fosil yakıtlardan elde edilen hidrojenle karbondioksit ortaya çıkarken yenilenebilir enerji kaynaklarıyla üretilen hidrojenle ise ortaya su çıkmakta ve havanın temizlenmesine de katkıda bulunmaktadır (World Bank Blogs, 2023). Küresel problem teşkil eden karbon salınımının geleceğine bakıldığında yenilenebilir enerjinin önemi artmaktadır. Dolayısıyla yeşil hidrojene IMEC projesinde yer verilmesi ile küresel ısınma probleminin göz ardı edilmediği ayrıca vurgulanmaktadır.

Yeşil hidrojen, demir-çelik, kimya ve taşımacılık gibi emisyon salınımının yüksek olduğu sektörlerde karbonizasyonu sağlamada kayda değer alternatif olma özelliği barındırmaktadır. Dünya genelinde yeşil hidrojene yapılan yatırımlar 1.1 Milyar dolara ulaşırken bu rakamın %44'nü ABD %33'nü ise Asya pasifik bölgesi üstlenmektedir (Çağatay, 2023). Küresel ısınmanın giderek şiddetini artırdığı bu dönemde ülkelerin karbon salınımını azaltmak için attığı adımlar önem arz etmektedir. Bu doğrultuda 2050 yılında dünya küresel enerji tüketiminin %12'lik kısmının yeşil hidrojenle karşılanması beklenmektedir. Bu da enerji piyasalarında yeni bir rekabet ortamının oluşmasına sebep olacaktır. Çin'in emisjonsuz enerjiye yönelik yeşil hidrojen bazlı 30'a yakın projesi

bulunmaktadır. Almanya'nın açıkladığı “Hidrojen Stratejisi” planı dahilinde temiz hidrojen kapasitesinin artırılması hedeflemektedir. Hindistan başbakanı Modi yeşil hidrojenin 2047 yılında kadar Hindistan enerji bağımsızlığı kapsamında önemli bir yapı taşı olduğunu belirtmektedir (World Economic Forum, 2022). Sürdürülebilirliği amaçlayan yeşil enerji sisteme başarılı bir şekilde entegre edilirse çevreyi korumayı amaçlayan temel kalkınma paradigması hayata geçirilebilir. IMEC ile enerji piyasasında zaman zaman ortaya çıkan arz-talep dengesizliğinin üye ülkeler özelinde minimize edilme şansı bulunmaktadır (Shahid, 2023). Ancak olumlu yönlerine rağmen IMEC'in olası sorun alanları projenin önünde engel teşkil etmektedir.

4. IMEC'in İşlevselleştirilmesinde Olası Sorun Alanları

Asırlardır ticaret yollarının önemini artıran belli başlı faktörler bulunmaktadır. Bunlar ülkelerin jeopolitik konumları, güzergahın geçtiği ülkelerin sahip oldukları enerji potansiyelleri ve rota boyunca oluşan istikrarlı durumları, güvenlik, lojistik altyapıları vb. unsurlar mevcut ticaret yollarının stratejik konumlarını daha da güçlendirmektedir. Bu açıdan bakıldığında IMEC yol haritasına göre verimli ve etkin işlemesi için kara ile denizyolunun kullanılması zorunludur.

Deniz ticaretinde kullanılan büyük konteyner gemileri (ULCV) yaklaşık 20 bin ila 25 bin eşdeğer yirmi fit birim konteyner (TEU) veya 10 bin eş değer kırk fit konteyner (FEU) taşımaktadır. Bir FEU konteyner uzunluğu 12,2 metre, bir TEU konteynerin uzunluğu ise 6,1 metredir. Konteynerler her birinde 40 vagona oluşan ve her vagona 2 TEU taşıyan trenle boşaltılmak istenirse 250 trene ihtiyaç olacaktır. Her trenin uzunluğu 580 metre olarak

varsayılmaktadır (1 vagon= 13,7 metre $\times$ 40 vagon + 32 metrelik bir lokomotif). Bu da her gün bir kanaldan 15 konteyner gemi, 22 dökme yük gemi, 8 araba gemisi 35 tanker ve 13 farklı tipte geminin geçmesine denk gelmektedir. Ayrıca Hindistan gemilerle Dubai'ye boşaltılacak olan konteynerlerin tekrar İsrail'in hayfa limanından deniz yoluna aktarılması göz önüne alındığında yaşanacak vakit kaybının yanı sıra ayrıca ürün nakliyesi için inşa edilecek olan körfez hattı demir yolu yatırımının 1500 km civarında olması beklenmektedir. Demir yolu bakım maliyetleri, tren yakıt ikmali, alınacak tren ve vagon maliyetleri, hattın geçeceği ülkeler arasında transit geçiş ücret anlaşmaları, her iki limanın işletilmesi gibi mali yüklerde barındırmaktadır. Bu maliyetlere ek olarak da demiryolu taşımacılığının deniz yolu taşımacılığına göre yaklaşık 3,5-4 kat daha pahalı olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir (Köse, 2023). IMEC'in hayata geçirilmesi için yapılacak olan demiryolu yatırımları, Hindistan-Körfez ve Körfez-Avrupa hattında 2 kere deniz yolunun kullanılacak olması zaman kaybı ve ciddi maliyet yükü oluşturmaktadır. Bölgede ayrıca Suudi Arabistan'la arası gergin olan İran destekli Husiler'in varlığı, İsrail'le Hamas arasında yaşanan gerginlikler, ticaret güzergahı olan Doğu Akdeniz'in Türkiye ve Yunanistan arasında zaman zaman anlaşmazlıklara sebep olması, Kıbrıs'ın statüsü bölge ülkeleri açısından soru işaretleri barındırmaktadır.

Hindistan'ın bulunduğu coğrafi konum göz önüne alındığında ticari olarak bağlantı açmazı olduğu bir gerçektir (Shahid, 2023). Bölgenin tarihi, siyasi ve kültürel yapısı bunu açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bastiat'ın (1997) (Bastiat, 1997) belirttiği gibi *“Malların geçmesine izin verilmeyen sınırlardan asker geçer”* ifadesi mevcut bölgenin sıcak çatışma ortamına yatkınlığını daha iyi

vurgulamaktadır. Günümüz dünyasında yatırımın güvenli ve istikrarlı yerlere gittiği bir gerçektir. Bu bakımdan Hindistan'ın Pakistan'la yaşadığı sınır sorunu ve komşusu olan Afganistan'ın mevcut kaotik durumu Yeni Delhi yönetimini istediği ekonomik hedefe ulaşma konusunda baskılamaktadır. IMEC projesi başarı ile uygulandığı takdirde, bölgede yaşanan tansiyonun düşmesi kuvvetli bir ihtimal olarak görülmektedir. Ayrıca Kaya'nın (2023) belirttiği gibi yakın gelecekte Hindistan'ın küresel güç olma hedefi bulunurken Çin'le rekabet Yeni Delhi yönetimi için önem arz etmektedir (Kaya, 2023). Batı ve Çin gerginliğinin dengelenmesi açısından IMEC projesi stratejik bir konumda yer almaktadır. Avrupa'nın güçlü ülkeleri jeoekonomik olarak Orta Doğu ile ilişkileri yeniden yapılandırırken IMEC bölgesel çekim alanını genişletmektedir. Özellikle IMEC'in özel şirketler tarafından finanse edilmesinin planlanması serbest piyasa ekonomisinin şartlarını ön plana çıkarmaktadır (Burton, 2023). Dolayısıyla Orta Doğu'da güven ortamının inşa edilmesi için yalnızca IMEC ülkeleri değil, çevre ülkelerin istikrar sağlaması gerekmektedir.

Körfez ülkelerinden başta Suudi Arabistan ve BAE'nin Çin ile ilişkileri son zamanlarda derinleşmeye başlasa da planlanan projeyle Pekin yönetiminin Orta Doğu'da arttırmak istediği hakimiyet alanının daralma ihtimali bulunmaktadır (Mehrotra, 2023). Ancak Çinli politika yapıcılar stratejik adımlarını sürdürmeye devam etmektedir. Böylece IMEC projesinin deniz güzergahlarından biri olan Yunanistan'ın Pire limanını 2016 yılında %67'lik idare hakkını Çin menşeli COSCO Shipping Group satın almıştır (Yeping, 2023). IMEC projesinin hayata geçirilmesi dahilinde Atina yönetiminin Çin, Hindistan ve ABD yönetimlerinin arasında politik olarak sıkışacağı anlamına gelmektedir. Ayrıca Çin'in "Bir Kuşak Bir Yol"

projesinde yer alan güzergaha yatırımlar yıllardır devam etmektedir. Tarihsel perspektifte İpek Yolunun canlandırılmasına dayanan bu proje Pekin yönetiminin finansman, yatırım ve tecrübe hususunda elini güçlendirmektedir. Özellikle Çin'in kendi yürüttüğü projeyi devlet finansmanı ile yapması projenin ahvali açısından değerlidir. Öte yandan IMEC projesinin özel sektör yatırımları aracılığıyla yapılacak olması bölgede gerçekleşecek en ufak bir siyasi veya askeri gerginlikte yavaşlamasına sebep olabilir. Bu bağlamda İsrail-Filistin sorunu ve İran-İsrail gerginlikleri projeye karşı sorun alanlarını oluşturmaktadır.

Yukarıda bahsi geçen konulara yönelik bölgesel ve küresel sorunların merkezinde olan Türkiye komşu ülkelerle yaşadığı diplomatik krizler ve Doğu Akdeniz'de münhasır ekonomik alan çıkmazı nedeniyle daima gündemde kalmaktadır. IMEC projesinden saf dışı tutulan Türkiye bu projeye kayıtsız kalmamış, jeostratejik ve jeoekonomik konumunu kullanarak "Irak Kalkınma Yolu" projesini öne sürmüştür.

IMEC projesinin bölgesel ve küresel perspektifte sunacağı potansiyel fırsatlar bulunmasına rağmen analistlerin IMEC'e yönelik verimlilik ve rasyonalite açısından jeostratejik şüpheleri de bulunmaktadır. Bu minvalde Türkiye, IMEC projesinin verimliliğini artıracak alternatiflere yönelmiş ve yeni bir stratejik yol olan "Irak Kalkınma Yolu" projesini öne sürmüştür (Alain Türk, 2023).

5. IMEC'in Genişletilmesi: Irak Kalkınma Yolu Projesi

Türkiye ve Azerbaycan'ın Pakistan'la olan müttefikliğe varan yakın ilişkileri ve bu ülkelerin 2021 yılında gerçekleşen Üç Kardeşler Askeri Tatbikatı, Hindistan'ı Pakistan'la olan sorunları hasebiyle rahatsız etmiştir. Hatta Azerbaycan'a karşı Ermeni

ordusuna silah tedarikini Yeni Delhi yönetimi sağlamıştır (Yalçınkaya, 2023). Bu gelişmeler ışığında Türkiye'nin gerek Batı dünyasıyla yaşadığı sorunlu diplomatik ilişkilerin varlığı gerek Pakistan'la olan yakın ilişkiler düşünüldüğünde IMEC rotasına Türkiye'nin dahil olmaması düşündürücüdür. Dolayısıyla Türk politika yapıcıları Kalkınma Yolu Projesini ön plana çıkarmış ve IMEC projesine yeni bir alternatif belirlemiştir. Bu proje IMEC rotasının Kalkınma Yoluna revize edilmesiyle hem deniz yolunun kısalmasına hem de Körfez yarımadasına sıfırdan yapılacak yatırım maliyetlerini düşürülmesine imkân tanımaktadır.

Planlanan güzergâh çerçevesinde, Orta Doğu'nun en büyük limanı olması beklenen Basra'nın Fava Limanına 1200 km uzunluğunda demiryolu ve kara yolu yatırımı yapılması şeklindedir (Karaalp, 2023). Irak'ın önemli şehirlerinden Divaniye, Necef, Kerbela, Bağdat, Musul'a oradan da Türkiye'ye bağlanacak hattın Avrupa ulaşması planlanmaktadır (TRT haber, 2023). Kalkınma Yolu Projesi hem "Bir Kuşak Bir Yol" hem de "IMEC" koridorunun tamamlayıcısı konumundadır. Ayrıca bölge ülkeleri olan Türkiye, Katar ve BAE Basra üzerinden Türkiye uzanan güzergaha yatırım yapacaklarını taahhüt etmişlerdir (Karataş, 2023).



Şekil 2. Kalkınma Yolu Projesi

Kaynak: Hayes, 2024

IMEC'in Hindistan-BAE ve İsrail-Avrupa arası iki defa deniz taşımacılığının yapılacak olması zaman ve ticari maliyetler göz önüne alındığında rotanın BAE limanından Basra'ya kaydırılıp oradan Kalkınma Yoluna bağlanması daha kazançlı durmaktadır. Bu itibarla inşası devam eden Fava Limanı Irak'ın açık denizlere açılan ilk limanı olacaktır. Yapılan çalışmalarla limanın ağırlık yük gemilerinin kullanımına elverişli hale getirilecektir. Böylece Basra Körfezindeki ticari trafiğin artırılması hedeflenmektedir (Duman, 2023, s. 34). Fava limanının, Süveyş Kanalı'ndan daha derin inşa edilmesi halinde Kızıldeniz'deki trafiğin buraya kayacağı hesaplanmaktadır (ORSAM, 2023). Kalkınma Yolu'nun Asya ve Avrupa arasındaki ticareti artırarak, Çin'in Şangay limanı ile Hollanda'nın Rotterdam limanı arasında mal taşıma süresinin otuz üç ila on beş gün arasına düşürmesi beklenmektedir (Hasan, 2024).

Yaşanan gelişmeler hem daha güvenli hem zaman bakımından Süveyş kanalına göre daha kısa olan Kalkınma Yolu'nun önemini artırmaktadır. Böylece Irak'ın var olan uluslararası konjonktürde bölgesel konumu güçlenmektedir (ORSAM, 2023). Ek olarak Türkiye coğrafyasının asırlardır jeoekonomik konumunda bulunması, ticaret yollarına köprü olması, enerji arz güzergahında güvenli bir rota olması Ankara yönetimini stratejik konuma getirmektedir. Ayrıca 21. yüzyılda otoyol, köprü, demiryolu ve liman altyapı yatırımlarının artması Türk topraklarını güvenli ve verimli bir rota olduğunu göstermektedir. Türkiye bu minvalde Kalkınma Yolunun önünde engel oluşturma ihtimali bulunan Irak'ın kuzeyinde kümelenmiş konumda olan PKK/PYD terör örgütüne operasyon hazırlığında olduğunu açıklamıştır (BBC Türkçe, 2024). Bu doğrultuda yapılacak olan askeri hareketle Kalkınma Yolunun rotası daha güvenilir hale getirilecektir. Sağlanan emniyet ortamıyla Türkiye-Irak sınırına Ovaköy sınır kapısının açılması da planlar arasında bulunmaktadır. Yapılan hamleler Türkiye'nin projenin geleceği için ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir. 2. Karabağ Savaşı sonucunda Zengezur koridorunun açılmasına karar verilmesi ile Türkiye'nin jeopolitik/jeoekonomik önemi artacak olup Kuşak Yol projesinin ulaşım maliyetlerini ve zaman tasarrufunu azaltarak ticari verimliliği artıracaktır. Bu bağlamda Türkiye, Kalkınma Yolu projesinin hayata geçirilmesi ile Doğu-Batı arasında bölgesel/küresel transfer merkezi haline gelecektir.

Kalkınma yolunun kara hakimiyeti açısından avantajlı yönleri bulunmasına rağmen riskli yönleri de mevcuttur. Bunlardan ilki Yemende bulunan Husi varlığı, İsrail'in Filistin'le başlayan çatışmalarından sonra uluslararası ticaret için büyük risk oluşturmaktadır. Husiler Kızıldeniz'den Süveyş Kanalına giden

çoğu ticaret gemisine saldırı düzenlemiştir. Dolayısıyla yaşanan saldırı sonucu Birleşik Devletler öncülüğünde Uluslararası Deniz koalisyonu kurularak deniz ticaretinde güvenliğin sağlanması amaçlanmıştır (Reuters, 2023). Jeopolitik risklerden ikincisi yakın geçmişte, Orta Doğu’da çıkan 1. ve 2. Körfez Savaşları, 2000 yılında ABD’nin Irak’ı işgali gibi politik gelişmelerdir (BBC News Türkçe, 2023). Üçüncüsü ise Çin tarafından Merkezi Asya ülkelerine yapılan yatırımlar ile oluşturduğu stratejik adımlar, Rusya-Ukrayna Savaşı, İsrail Barbarlığının Orta Doğu’da savaş riskini artırması, Taliban yönetiminin bölgesel politikalarda istikrarsızlığı Kalkınma Yolu projesinin jeopolitik handikaplarıdır. Gerçekleşen bu olaylar Irak’ın siyasi yapısını istikrarsızlaştırmıştır. Ülke son 20 yıldır ayaklanan azınlıklar, Şii nüfustan dolayı İran etkisi, çeşitli terör örgütü yapılanmaları gibi kaotik durumlar Irak coğrafyasını güvensizleştirmektedir. Yaşanan olumsuzluklara karşın Irak, Kalkınma Yolu projesi bu doğrultuda açılacak yeni ticaret yolu ile petrol kaynakları bakımından zengin olan Irak ekonomik kazanımlar elde edebilecektir.

Irak petrollerinin %45’lik kısmının alıcısı olan Çin’in Kalkınma Yoluna sıcak bakacağı düşünülmektedir (Duman, 2023, s. 34). Ekonomisi yüksek oranda petrole bağlı olan Irak için kendisine yeni gelir kapıları oluşturma çabası içindedir. Bu amaçla Kalkınma Yolu Irak için stratejik önem ifade etmektedir. Projenin hayata geçirilmesiyle yıllık 4 milyar dolar gelir edileceği hesaplanırken sanayi, istihdam gibi alanlarda uzun vadeli ekonomik getirisi daha yüksek olacağı düşünülmektedir. Kalkınma Yolunun, Kuşak Yol ve IMEC’e kıyasla daha lokal olması bölge ülkelerin kalkınmasına katkı sağlayacaktır (Karataş, 2023).

Kalkınma Yolu Çin'in Kuşak Yol projesine de tamamlayıcı fırsatlar sunmaktadır. Pekin yönetiminin jeostratejik mevcut etki alanını genişletmek için çeşitli girişimlerde bulunması ABD'nin Orta Doğu politikalarında değişikliğe gitmesine sebep olabilir. ABD mevcut planlanan Kalkınma Yolu hamlesini Çin'e kaptırmayarak destek verdiği takdirde bölgenin istikrasız yapısının düzelmesine katkıda bulunarak Orta Doğu'daki kara hakimiyet alanını koruyabilir. Ayrıca bölgedeki ABD-İran arasındaki gergin ilişkiler Kazan-Kazan politikası çerçevesinde Kalkınma Yolu projesi ile yeni diyalog kanallarının kurulmasına yardımcı olabilir.

Sonuç

Tarihsel perspektifte devletlerarası etkileşim baz alındığında ticaret kavramı önemli parametrelerin başında gelmektedir. İnsanlar arası etkileşimin özelden genele doğru büyümesi bölgeler arası iletişimde hızla büyümesine olanak sağlayarak ticaretin bir kompleks halinde büyümesine vesile olmuştur. Bu bağlamda büyüyen ticaret olgusu bölgeler arasında ticaret yollarının gelişmesine olanak sağlamıştır. Gelişen ticari hacimler, bu yollardan elde edilen gelirlerin önemli ölçüde artmasına sebebiyet vermiştir. Bu sebeple ticaret yolunu elinde bulunduran güce gerek siyasi gerek ekonomik birçok alanda stratejik katkı sunmuştur.

Ticaret kavramına uluslararası jeopolitik açıdan bakıldığında kara hakimiyet teorisi taşımacılık hızı bakımından deniz hakimiyetine göre ön plandadır. Maliyet açısından ise deniz hakimiyet teorisi öne çıkmaktadır. Taşımacılıkta kara ve deniz yollarının birlikte kullanılması çalışmadan anlaşılacağı üzere taşımacılık süresini uzatabilmektedir. Hava hakimiyet teorisi ise ticaretin gerçekleştiği bölgelerde yalnızca güvenlik amacı ile

günümüzde kullanılabilmektedir. Bu durumun temel sebebi taşımacılık maliyetlerinin yüksek olması hava yollarının ticari faaliyetlerde kullanılmasını kısıtlamaktadır. Dolayısıyla IMEC ve Kalkınma Yolu projeleri kara ve deniz yollarını ilgilendiren jeopolitik konuları kapsamına almaktadır.

Uluslararası ticarete Kara hakimiyet teorisi taşımacılık hızı bakımından deniz hakimiyetine göre daha avantajlıdır. Maliyet açısından ise deniz hakimiyet teorisi öne çıkmaktadır. Taşımacılıkta kara ve deniz yollarının birlikte kullanılması taşımacılık süresini uzatabilmektedir. Bu durum ayrı bir handikap taşımaktadır. Hava hakimiyet teorisi projelerin gerçekleştiği bölgelerde güvenlik amacı ile geçerlidir.

Tarihsel perspektifte insanlar arası etkileşim baz alındığında ticaret kavramı önemli parametrelerin başında gelmektedir. İnsanlar arası etkileşimin özelden genele doğru büyümesi bölgeler arası iletişimde hızla büyümesine olanak sağlayarak ticaretin bir kompleks halinde büyümesine vesile olmuştur.

Bu bağlamda büyüyen ticaret olgusu bölgeler arasında ticaret yollarının gelişmesine olanak sağlamıştır. Gelişen ticari hacimler bu yollardan elde edilen gelirlerin önemli ölçüde artmasına sebebiyet vermiştir. Bu sebeple ticaret yolunu elinde bulunduran güce gerek siyasi gerek ekonomik birçok alanda stratejik katkı sunmuştur.

Çin'in geçmişte İpek Yolu adı altında faaliyet yürüttüğü ticaret yolunu günümüz şartlarına revize ederek "Kuşak ve Yol" ismiyle dünya ticaretinde mevcut koruduğu yerini muhafaza ederek bu güzergah hattına çeşitli yatırımlarda bulunmuştur. Bu şekilde dünyanın en büyük ihracatçısı konumunda olan Pekin yönetiminin

İpek Yolu'nun tarihte sağladığı avantajın bir benzerini 21.yy dünyasında elde etmeye çalıştığı görülmektedir.

Dünya ekonomisinin geleceği hakkında yapılan analizlerde Çin ekonomisinin ABD ekonomisini geçeceği varsayılmaktadır. Ayrıca Pekin yönetiminin bu tahmini gerçeğe dönüştürmek için attığı adımlar başta ABD ve Batı dünyası tarafından rahatsızlıkla karşılanmış ve bu ülkeleri yeni arayışlara itmiştir. Bu bağlamda G20 zirvesinde Hindistan merkezli Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru (IMEC) dünya kamuoyuyla paylaşılmıştır.

Nüfus ve iş gücü bağlamında bölgesinde Çin'e doğrudan rakip olma potansiyeli olan Hindistan'ın bu projeye merkez ülke konumunda olması proje için önemli noktalardan biridir. Hindistan'dan deniz yoluyla körfez yarımadasına bağlanacak olan Asya-Körfez hattının buradan demir yollarıyla İsrail'in Hayfa limanına oradan tekrar deniz yoluyla Yunanistan'ın Pire limanına sevk edilerek Avrupa dağıtılması planlanmaktadır. Böylece Hindistan mallarının Körfez ve Avrupa'ya tedariki sağlanarak yeni bir pazar imkanı yaratılırken Hindistan'ın komşu ülkeleriyle tarihsel bağlamda yaşadığı sorunların mevcut ekonomik imkanlarının kısıtlanmasının önü açılacaktır. Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu enerji ihtiyacına körfez hattı sayesinde arz çeşitliliğine gidecektir. Bu şekilde bu üç bölgenin karşılıklı ticari çıkarları perspektifinde ortak paydada buluştururken ekonomik entegrasyon ve enerji bağlamında bir birilerine yakınlaşmaları sağlanacaktır.

Her proje de olduğu gibi IMEC kapsamında da bazı soru işaretli noktalar bulunmaktadır. Hindistan ve Avrupa seferleri arasında iki defa deniz taşımacılığının yapılacak olması körfez hattının komple tren hattı döşenmesi için gerekli alt yapı

yatırımlarına başlanacak olması projenin zaman ve maliyet bakımından “Kuşak ve Yol” projesine kıyasla daha geç başlaması maliyetler bakımından dezavantajlı konumda olmasına sebep olmaktadır. Ayrıca tarihsel bağlamda Körfez bölgesinde yer alan İsrail ve Arap devletleri arasında yer alan Filistin sorunun devam etmesi ilerleyen zamanlarda bölge sakinleri arasında tekrar bir gerginliğe sebep olma ihtimali bulunmaktadır. Bu bağlamda projenin devamlılığı konusunda belirli soru işaretleri çıkarmaktadır. IMEC’in Körfez-Avrupa hattını oluşturan Doğu Akdeniz’in kıta sahanlığı hususunda zaman zaman Yunanistan ve Türkiye arasında gerginliğe sebebiyet vermesi ticaret yolunun güvenliği kapsamında soru işaretlerini akıllara getirmektedir.

Türkiye’nin Pakistan’la olan yakın ilişkileri Hindistan’ı da rahatsız etmektedir. Bunun yansıması olarak da IMEC’in Türkiye merkezli bir rotadan değil Körfez bölgesini dolanmasına sebebiyet vermiştir. Türkiye ve Irak’ın “Kalkınma Yolu” projesi IMEC’in körfez rotasına ciddi bir alternatif sunmaktadır. Uluslararası ilişkilerde ebedi dostluktan ziyade çıkarların ön planda olduğu göz önüne alındığında IMEC rotasının bu kadar maliyete ve zaman kaybı yaratacak olan Körfez hattından ziyade Irak üzerinden Türkiye’ye oradan Avrupa’ya açılması daha realist bir yaklaşım olacaktır. Türkiye’nin geçmişten günümüze sahip olduğu coğrafi köprü görevi ve bu doğrultuda atmış olduğu alt yapı yatırımları IMEC’i büyük bir maliyetten kurtaracaktır.

Bölgesel olarak İsrail-Körfezde ki Arap devletleri kadar gerginlik boyutunda olmasa da Irak’ın son yıllarda içine düştüğü siyasi kaos bazı soru işaretleri doğurmaktadır. ABD öncülüğünde geçmiş yıllarda yapılan körfez hareketleri vs. Irak’ı istikrarsız bir yapıya sevk etmesinde önemli sebeplerden biri olmuştur. Bölgede

çok farklı gerek paramiliter gerek terör gruplarının bulunmasına sebep olmuştur. “ Kalkınma Yolu” projesiyle birlikte ticaretin buraya kayması bölge istikrarı için önemli bir adım olacaktır. IMEC kapsamında Körfez yarımadasına sıfırdan yapılacak olan maliyetten kurtaracak ve zaman tasarrufu sağlayacaktır. Bölgede ABD ile gergin ilişkileri bulunan İran başlıca aktörler arasında yerini almaktadır. Rusya-Ukrayna savaşında Kremlin yönetimine sağladığı yardımlar ile uluslararası arenada tepki çeken Tahran yönetiminin “Kalkınma Yolu” yaklaşımıyla masaya çekilmesi ve Ticari menfaatler doğrultusunda karlı bir anlaşmayla Rusya’dan biraz olsa koparma imkanı sunmaktadır. Bu şekilde “Kuşak ve Yol” kapsamında İran’a yatırımlar yapan Çin ve Rusya’nın en yakın müttefiki olan Tahran yönetiminin Batı ile olumlu ilişkiler düzleminde belirli bir noktaya çekileceği düşünülmektedir.

Bölgede batı ile olan gergin ilişkileri doğrultusunda daha izole konumda olan İran’ın kalkınma yolu yaklaşımıyla ekonomik olarak kazan kazan politikası kapsamında denkleme dahil edilmesi bölgedeki tansiyonun düşmesine katkı sağlayacaktır. Tahran yönetimin Batı dünyasıyla yaşadığı sorunlar dolayısıyla kendini Çin ve Rusya yanında konumlandırmasının da önüne geçilecektir. Irak bağlamında ciddi bir nüfuz olanı olan İran’ın ticari olarak ikna edilmesi doğrultusunda son yıllarda karışık siyasi bir atmosferi olan Bağdat yönetiminin nefes almasını sağlarken Irak’ın yeniden yapılanmasında olumlu etkileri olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

Abudouh, A. (2023). *An India–Middle East–Europe corridor is unlikely to boost Saudi–Israel normalization*. (15/10/2023 tarihinde Chatam House: <https://www.chathamhouse.org/2023/09/india-middle-east-europe-corridor-unlikely-boost-saudi-israel-normalization> adresinden ulaşılmıştır).

Alain Türk. (2023). *Dışişleri Bakanı Fidan'dan IMEC ve Kalkınma Yolu Açıklaması*. (15/10/2023 tarihinde <https://tr.alain.com/article/disisleri-bakani-fidan-imec-kalkinma-yolu-aciklamasi> adresinden ulaşılmıştır).

Alias, A. F. (2023). *Israel highlights fragility of new trade corridors*. (10/12/2023 tarihinde Reuters: <https://www.reuters.com/breakingviews/israel-highlights-fragility-new-trade-corridors-2023-10-10/> adresinden ulaşılmıştır).

Altun, S. (2023). *Hindistan-Ortadoğu-Avrupa Ekonomik Koridoru (IMEC) Çatısı Altında Suudi Arabistan ve İsrail Birlikteliği Ne Anlama Geliyor?* (21/09/2023 tarihinde <https://orsam.org.tr/tr/hindistan-ortadogu-avrupa-ekonomik-koridoru-imec-catisi-altinda-suudi-arabistan-ve-israil-birlikteligi-ne-anlama-geliyor/> adresinden ulaşılmıştır).

Anadolu Ajansı. (2017). *Suudi Arabistan*. (18/03/2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/suudi-arabistan/903476#:~:text=Topraklar%C4%B1n%C4%B1n%20yakla%C5%9F%C4%B1k%20y%C3%BCzde%2090'%C4%B1,halk%C4%B1n%20b%C3%BCy%C3%BCk%20b%C3%B6l%C3%BCm%C3%BCn%C3%BC%20%C4%B0ngilizce%20konu%C5%9Fabiliyor> adresinden ulaşılmıştır).

Analiz Gazetesi. (2024). *Kalkınma Yolu Projesi Türkiye'yi Kurtaracak*. (10/02/2024 tarihinde <https://analizgazetesi.com.tr/haber/kalkinma-yolu-projesi-turkiyeyi-kurtaracak-7729/> adresinden ulaşılmıştır).

Arvas, M. (2016). *Suudi Arabistan'ın 2030 Vizyonu ve 'Kutsal'ı Piyasaya Açmanın Riskleri*. (27/12/2023 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/suudi-arabistanin-2030-vizyonu-ve-kutsal-piyasaya-acmanin-riskleri/572954> adresinden ulaşılmıştır).

Bastiat, F. (1997). *Economic Sophisms* (Trans. Arthur Goddard and Henry Hazlitt). New York: The Foundation for Economic Education.

Bayram, D. Ç. (2023). *Hindistan'ın İsrail'e Desteği: İdeolojik Ortaklık*. (14/11/2023 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-hindistanin-israile-destegi-ideolojik-ortaklik/3053147> adresinden ulaşılmıştır).

BBC News Türkçe. (2019). *Keşmir Krizi: Hindistan ve Pakistan arasındaki gerilim en son yükseldiğinde ne olmuştu?* (18/02/2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47385122> adresinden ulaşılmıştır).

BBC News Türkçe. (2022). *ABD: İran Rusya'nın en büyük askeri destekçisi haline geldi*. (10/10/2023 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/cj7z8rz35ydo> adresinden ulaşılmıştır).

BBC News Türkçe. (2023). *Irak Savaşı 20 yıl önce nasıl başladı, ABD ve bazı müttefikleri ülkeyi neden işgal etti?* (20/03/2023 tarihinde

<https://www.bbc.com/turkce/articles/cgreyr87gr4o> adresinden ulaşılmıştır).

BBC Türkçe. (2024). *Türkiye, Kuzey Irak'ta yeni bir sınır ötesi harekata mı hazırlanıyor?* (13/03/2024 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/articles/c06l3n60ypmo> adresinden ulaşılmıştır).

Burton, G. (2023). *The China factor in the new India-Middle East-Europe Economic Corridor*. (25/09/2023 tarihinde Cıwad India: <https://ciwadindia.org/the-china-factor-in-the-new-india-middle-east-europe-economic-corridor/> adresinden ulaşılmıştır).

Cafiero, G. (2023). *The Geopolitics of the India-Middle East-Europe Economic Corridor*. (10/10/2023 tarihinde Arab Center Washington DC: <https://arabcenterdc.org/resource/the-geopolitics-of-the-india-middle-east-europe-economic-corridor/> adresinden ulaşılmıştır).

Chaudhuri, P. P. (2023). *India Outs Its Israel Affair*. 15/01/2024 tarihinde Friedrich Naumann Foundation: <https://www.freiheit.org/south-asia/india-outs-its-israel-affair> adresinden ulaşılmıştır).

Cömert, S. (2000). *Jeopolitik, Jeostrateji ve Strateji*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları.

Çağatay, G. (2023). *Küresel hidrojen yatırımları geçen yıl 1,1 milyar dolara ulaştı*. (03/03/2024 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kuresel-hidrojen-yatirimlari-gecen-yil-1-1-milyar-dolara-ulasti/2836093> adresinden ulaşılmıştır).

Denk, N. (2000). *Yirmibirinci Yüzyıla Girerken Türkiye'nin Jeopolitik Durumu ve Jeostratejik Öneminin Yeniden Belirlenmesi*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları.

Dış Politika Enstitüsü. (2023). *Connecting Continents: The proposed IMEC – India, Middle East and European Economic Corridor*. (27/10/2023 tarihinde <https://foreignpolicy.org.tr/connecting-continents-the-proposed-imec-india-middle-east-and-european-economic-corridor/> adresinden ulaşılmıştır).

Doğan, M., & Doğan, Ö. S. (2022). Türkiye'nin Jeopolitiği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(2), 320-339.

Duman, B. (2023). Irak'ın kalkınma yolu projesi ve Türkiye: Yeni İpek Yolu olur mu? *ORSAM*, 34.

Erenel, F. (2021). Jeopolitik Teoriler ve Avrasya'nın Merkezinde Güç Savaşları. *Avrasya Dosyası*, 12(1), 1-29.

Erin, Z. Ç. (2023). *IMEC ve Kuşak-Yol Girişimi*. (04/10/2023 tarihinde ANKASAM: <https://www.ankasam.org/imec-ve-kusak-yol-girisimi/> adresinden ulaşılmıştır).

Euronews. (2023). *Avrupa, Rusya'ya karşı enerji savaşını kazandı mı?* (15/01/2024 tarihinde <https://tr.euronews.com/2023/01/11/avrupada-rusyanin-ukrayna-igaliyle-baslayan-enerji-krizi-sona-erdi-mi> adresinden ulaşılmıştır).

Euronews. (2023). *Suudi Arabistan ve İran'ın Çin'in arabuluculuğunda anlaşması ABD'de nasıl yorumlandı?* (04/03/2024 tarihinde <https://tr.euronews.com/2023/03/13/suudi->

arabistan-ve-iranin-cinin-arabuluculugunda-anlasmasi-abdde-nasil-yorumlandi adresinden ulaşılmıştır).

Fikir Turu. (2022). *Enerji krizinin çözümü yeşil hidrojen mi?* (25/04/2024 tarihinde <https://fikirturu.com/ekonomi/enerji-krizinin-cozumu-yesil-hidrojen-mi/> adresinden ulaşılmıştır).

Frontline. (2023). *India-Middle East-Europe Economic Corridor: A passage of possibilities*. (10/12/2023 tarihinde <https://frontline.thehindu.com/world-affairs/how-the-india-middle-east-europe-economic-corridor-opens-up-a-passage-of-possibilities/article67344064.ece> adresinden ulaşılmıştır).

Hasan, H. (2024). *Iraq's Development Road: Geopolitics, Rentierism, and Border Connectivity*. (13/03/2024 tarihinde The Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center: <https://carnegie-mec.org/2024/03/11/iraq-s-development-road-geopolitics-rentierism-and-border-connectivity-pub-91939> adresinden ulaşılmıştır).

Hayes, M. (2024). *Turkey and Iraq unveil plans for US\$17 billion Development Road project*. (05/05/2024 tarihinde KHL: <https://www.khl.com/news/turkey-and-iraq-unveil-plans-for-us-17-billion-development-road-project/8034131.article> adresinden ulaşılmıştır).

İlhan, S. (1989). *Jeopolitik Duyarlılık*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İlhan, S. (2021). *Jeopolitik ve Unsurları*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

İnat, K. (2022). *Rusya-Ukrayna Savaşı'nın Avrupa Enerji Politikalarına Etkisi*. (30/11/2023 tarihinde Kriter Dergi:

<https://kriterdergi.com/dis-politika/rusya-ukrayna-savasinin-avrupa-enerji-politikalarina-etkisi> adresinden ulaşılmıştır).

Independent Türkçe. (2022). *İsrail, Akdeniz'deki doğalgaz keşiflerine 17 milyar metreküp ekledi.* (18/11/2023 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/573856/d%C3%BCnya/i%CC%87srail-akdenizdeki-do%C4%9Falgaz-ke%C5%9Fiflerine-17-milyar-metrek%C3%BCp-ekledi> adresinden ulaşılmıştır).

International Energy Agency. (2021). *India Energy Outlook 2021.* World Energy Council.

International Renewable Energy Agency. (2020). *Green Hydrogen* . Abu Dhabi: IRENA.

Jim O'Neill. (2010). *Jim O'Neill looks at the global economy of 2036.* (18/03/2024 tarihinde The Economist: <https://www.economist.com/news/2010/11/22/jim-oneill-looks-at-the-global-economy-of-2036> adresinden ulaşılmıştır).

Karaalp, H. (2023). *Irak Başbakanı Sudani, Kalkınma Yolu Projesi'nin başladığını duyurdu.* (24/10/2023 tarihinde Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-basbakani-sudani-kalkinma-yolu-projesi-nin-basladigini-duyurdu/3006699> adresinden ulaşılmıştır).

Karataş, İ. (2023). *Irak'ın Kalkınma Yolu Projesi: Riskler ve Avantajlar.* (24/04/2024 tarihinde ORDAF: <https://ordaf.org/irakin-kalkinma-yolu-projesi-riskler-ve-avantajlar/> adresinden ulaşılmıştır).

Kaya, E. (2023). *Hindistan-Orta Doğu-Avrupa koridoru niye önemli? Türkiye'nin planı ne?* (25/02/2024 tarihinde Fikir Turu:

<https://fikirturu.com/jeo-strateji/hindistan-orta-dogu-avrupa-koridoru/> adresinden ulaşılmıştır).

Kazancı, B. A., & Barun, İ. K. (2023). İpek Yolu Üzerinde Alternatif Güzergâhın Türkiye Açısından Önemi: Olası Türk Koridoru. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), pp. 570-581. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1055183>.

Kesici, G. E. (2022). Rusya - Ukrayna Savaşı'nın AB'nin Enerji Politikalarına Yansıması. *EURO Politika*, (15), pp. 46-54.

Köse, E. (2023). *Hindistan-Ortadoğu Koridoru neden sahtekarlıktır?* (22/04/2024 tarihinde https://emrekose.substack.com/p/hindistan-ortadogu-koridoru-neden?utm_source=profile&utm_medium=reader2 adresinden ulaşılmıştır).

Kutluay Tutar, F., & Bahsi Koçer, F. Ş. (2019). Çin'in Yeni İpek Yolu Projesi: Bir Kuşak Bir Yol. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(16), pp. 618-626. <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.144>.

Mackinder, H. J. (1942). *Democratic Ideals and Reality*. New York: Henry Holt and Company.

Mehrotra, K. (2023). *India's Mideast rethink: From a Palestine stamp to a 'Modi-Bibi bromance'*. (18/11/2023 tarihinde The Washington Post: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/11/18/india-israel-modi-netanyahu-relations/> adresinden ulaşılmıştır).

ORSAM. (2023a). *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi*. (10/05/2024 tarihinde <https://www.orsam.org.tr/en/development-road-iraqs-future-vision/#:~:text=Iraq%20aims%20to%20utilize%20this,Faw%20Grand%20Port%20and%20T%C3%BCrkiye>. adresinden ulaşılmıştır).

ORSAM. (2023b). *Kalkınma Yolu: Irak ve Türkiye'yi Bağlayacak*. (12/05/2023 tarihinde Orta Doğu Araştırmaları Merkezi: <https://orsam.org.tr/tr/kalkinma-yolu-irak-ve-turkiyeyi-baglayacak/> adresinden ulaşılmıştır).

Reuters. (2023). *What is U.S.-led Red Sea coalition and which countries are backing it?* (26/05/2024 tarihinde <https://www.reuters.com/world/us-red-sea-taskforce-gets-limited-backing-some-allies-2023-12-20/> adresinden ulaşılmıştır).

Sezgin, E., & Yılmaz, S. (1965). *Jeopolitik Esaslar*. İstanbul: Harp Akademisi Basımevi.

Shahid, E. (2023). *IMEC: A Revolutionary Corridor Amid Historical Challenges*. (25/01/2024 tarihinde Cıwad: <https://ciwadindia.org/imec-a-revolutionary-corridor-amid-historical-challenges/> adresinden ulaşılmıştır).

Soy, B. (2007). Lord Palmerston'un Osmanlı Toprak Bütünlüğünü Koruma Siyâseti . *Türkiyat Araştırmaları*, (7), 141-168.

Sönmezoğlu, F. (1989). *Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi*. İstanbul: Filiz Kitapevi.

Swanson, A. (2018). *Trump's Trade War With China Is Officially Underway*. (14/05/2024 tarihinde The New York Times:

<https://www.nytimes.com/2018/07/05/business/china-us-trade-war-trump-tariffs.html> adresinden ulaşılmıştır).

Taşdemirci, E. (1989). Jeopolitik ve Türkiye'nin Jeopolitik Durumu. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*, 323.

The Atlantic. (2021). *The Chinese 'Debt Trap' Is a Myth*. (04/02/2024

tarihinde <https://www.theatlantic.com/international/archive/2021/02/china-debt-trap-diplomacy/617953/> adresinden ulaşılmıştır).

The Economist . (2023). *How China's Belt and Road Initiative is changing*. (26/05/2024 tarihinde <https://www.economist.com/the-economist-explains/2023/10/17/how-chinas-belt-and-road-initiative-is-changing> adresinden ulaşılmıştır).

The New York Times. (2018). *Trump's Trade War With China Is Officially Underway*. (22/07/2023 tarihinde <https://www.nytimes.com/2018/07/05/business/china-us-trade-war-trump-tariffs.html> adresinden ulaşılmıştır).

The White House. (2023). *Memorandum of Understanding on the Principles of an India – Middle East – Europe Economic Corridor*. (12/05/2024 tarihinde

<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/09/09/memorandum-of-understanding-on-the-principles-of-an-india-middle-east-europe-economic-corridor/> adresinden ulaşılmıştır).

TRT Haber. (2023). *Türkiye'den Basra Körfezi'ne: Kalkınma Yolu Projesi*. (19/02/2024 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/dunya/turkiyeden-basra-korfezine-kalkinma-yolu-projesi-760157.html> adresinden ulaşılmıştır).

TRT Haber. (2022). *Batılı şirketlerin yüzde 23'ü faaliyetlerini Çin'den taşımayı düşünüyor.* (19/07/2023 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/dunya/batili-sirketlerin-yuzde-23u-faaliyetlerini-cinden-tasimayi-dusunuyor-699331.html> adresinden ulaşılmıştır).

TRT haber. (2023). *Türkiye'den Basra Körfezi'ne: Kalkınma Yolu Projesi.* (10/01/2024 tarihinde <https://www.trthaber.com/haber/dunya/turkiyeden-basra-korfezine-kalkinma-yolu-projesi-760157.html> adresinden ulaşılmıştır).

TÜRKDEGS. (2023). *OPEC Nedir ve Neden Önemlidir?* (22/08/2024 tarihinde Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi: <https://turkdegs.org/icerik/opec-nedir-ve-neden-oenemlidir> adresinden ulaşılmıştır).

Ural, A. (2009). ABD'nin Enerji Hakimiyet Teorisi ve Büyük Ortadoğu Projesi. *Akademik Orta Doğu*, 3(2), 131-147.

Ural, A. (2009). Abd'nin Enerji Hâkimiyeti Teorisi ve Büyük Ortadoğu Projesi. *Akademik Ortadoğu*, 133.

Wang, K. (2022). *China: Is it burdening poor countries with unsustainable debt?* (07/07/2023 tarihinde BBC News: <https://www.bbc.com/news/59585507> adresinden ulaşılmıştır).

Weigert, H. W. (1942). *German Geopolitics*. London : Oxford University Press .

White House. (2020). *Abraham Accords Peace Agreement: Treaty of Peace, Diplomatic Relations and Full Normalization Between the United Arab Emirates and the State of Israel.* (09/05/2024 tarihinde Trump White House: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings->

statements/abraham-accords-peace-agreement-treaty-of-peace-diplomatic-relations-and-full-normalization-between-the-united-arab-emirates-and-the-state-of-israel/ adresinden ulaşılmıştır).

White House. (2023). *Memorandum of Understanding on the Principles of an India – Middle East – Europe Economic Corridor*. (15/02/2024 tarihinde White House: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/09/09/memorandum-of-understanding-on-the-principles-of-an-india-middle-east-europe-economic-corridor/> adresinden ulaşılmıştır).

World Bank Blogs. (2023). *Scaling up green hydrogen for inclusive growth, better jobs, and lower emissions*. (15/12/2023 tarihinde <https://blogs.worldbank.org/energy/scaling-green-hydrogen-inclusive-growth-better-jobs-and-lower-emissions#:~:text=Several%20countries%20in%20the%20region,the%20food%20industry%2C%20and%20fertilizer> adresinden ulaşılmıştır).

World Economic Forum. (2022). *Which countries could become the world's hydrogen superpowers?* (16/07/2023 tarihinde <https://www.weforum.org/agenda/2022/02/clean-hydrogen-energy-low-carbon-superpowers/> adresinden ulaşılmıştır).

Yalçınkaya, H. (2023). *Hindistan, Azerbaycan'a karşı Ermenistan'la neden yakınlaştı?* (25/05/2024 tarihinde GZT: <https://www.gzt.com/jurnalist/hindistan-azerbaycana-karsi-ermenistanla-neden-yakinlasti-3770368> adresinden ulaşılmıştır).

Yeping, Y. (2023). *Global Times*. (18/02/2024 tarihinde China's Piraeus Port partnership under the BRI upgrade a significant element for future Greek economy: official:

<https://www.globaltimes.cn/page/202310/1299519.shtml>
adresinden ulaşılmıştır).

BÖLÜM III

The Flourishing of Relations with Türkiye. Is it Algeria's Chance to Get Rid of French Influence?¹

Ahlam AHMAİD²

Introduction

The Algerian- Turkish dealings are grounded on three main joints frugality, politics and history. At a time when the frugality is at the top of the unifying procurators between Algeria and Türkiye, the part played by the agreement of political fancies in bringing around the two nations together, especially when it comes to the regions geographically conterminous to Algeria, can not be undervalued. The common or garden literal room between the two nations is explosively present-day when Algeria is one of the arenas for the influence struggle between Türkiye and the West, and more exactly between Türkiye and France.

¹ Bu makale Uluslararası Afrika Sempozyumu'nde 23-25.05.2024 tarihinde Malatya'da yazılı olarak sunulmuştur.

² Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, email: imi.ahlam23@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4763-5869>.

Turkish-Algerian relations have experienced significant growth in recent years, marked by strong political alignment on key regional issues and a rapid expansion of bilateral interactions, particularly in the economic sphere. Both nations are actively working to establish bilateral and joint economic ventures across the African continent.

Politically, since President Abdelmadjid Tebboune assumed office in Algeria, his administration has adopted positions that align closely with Turkish perspectives on several fronts, including the military and political situation in Libya and recent developments in Tunisia. Additionally, both countries share traditional stances on the Palestinian issue and oppose Israel's efforts to gain influence in Africa through the African Union.

A notable point of convergence between Turkey and Algeria is their shared contention with France over various issues, including military missions and French military presence along the African coast and the continent at large. Both nations seek to enhance their political and economic influence in Africa, aiming to reduce French dominance. This objective aligns with Turkey's already strong presence in many African regions. Cooperation between Turkey and Algeria would significantly bolster their efforts in this regard.

Economically, Turkey is the largest foreign investor in Algeria, with investments valued at approximately \$5 billion and bilateral trade amounting to around \$4 billion. In the energy sector, Turkey is increasingly reliant on Algerian gas and is collaborating with Algerian energy companies on various projects within Turkey. Recent agreements have also been reached in the fields of maritime navigation and port development.

The existing relations between Turkey and Algeria are mutually beneficial. For Turkey, Algeria serves as a gateway to strengthening ties with other African nations, while from Algeria's perspective, collaboration with Turkey offers significant strategic advantages. On the profitable side, Türkiye is the largest country that has leaguers in Algeria with a value of closely\$ 5 billion, and between the two nations a measure of trade trade amounting to closely\$ 4 billion. In the field of dynamism with Algeria, through adding reliance on Algerian gas and cooperation with Algerian dynamism companies in encouraging systems on Turkish soil, in extension to recent agreements in the field of developing navigational exhilaration and anchorages.

Algeria has veritably important eventuality in North Africa, through its geopolitics and its mortal and concrete substance. It's also the third richest country in Africa in tours of oil painting reserves after Libya and Nigeria, as well as having the loftiest natural gas reserves after Nigeria. Algeria's terrain exceeds three moments the area of Türkiye, and the number of people is 42 million, original to half of Türkiye's population.

The being dealings between Türkiye and Algeria are for the asset of the twocountries. However, also Algeria is considered for it a door to toughen its relationship with African nations, and from Algeria's standpoint, If it's discerned by Türkiye.

1. The Turkish-Algerian Approach to Regional Affairs

Historically, there has been little disparity in foreign procedure between Algeria and Turkey. Algeria's foreign procedure in indigenous affairs has come decreasingly analogous to Turkey's in recent times. This is primarily due to common or garden foreign

procedure principles similar as territorial veracity and non-interference in the internal affairs of other nations. There are also strong artistic and literal ties that have the two nations to kindly shake foreign procedure differences. In order for Algeria and Turkey to shadow a nicely formative foreign procedure, farther integration of their indigenous programs in agreement with their principles, opinions and political interests is required. it is a commons.

2. A Political Economic Point Of The Two Countries Algeria And Türkiye In The Libyan Crisis

Algeria, which had defied soldierly intervention since the morning of the Libyan crisis, supported the process of political consultation between the parties and strongly defied any foreign intervention in Libya. also, Algeria has been involved in the Libyan crisis through autonomous and international pergola cooperation analogous as the United Nations(UN) and the African Union (AU), but has also sought to be portion of initial crisis conclusion mechanisms with a particular seat on regionalism. In fact, the growing conflicts and the emergence of terrorist groups as a result of the administration vacuum in Libya have not only weakened the climate of trust and stability in the country, but have also come a serious trouble to the movie of bordering countries. In the portion, the active involvement of autonomous impersonators analogous as Egypt and Morocco in the Libyan crisis, as well as non-indigenous impersonators analogous as the United Arab Emirates(UAE), Türkiye and Russia, challenged Algeria. insouciant procedure towards Libya (Boulkemh and Ozer, 2020). The Algerian government, taking concrete action against this situation, made important changes through a indigenous vote on 1 November 2020. tallying to the applicable qualification of the recently espoused

constitution through, the Algerian army will be suitable to share UN, AU and Arab League missions with the blessing of two-thirds of congress. This indigenous correction has come a necessary reaction against fortified groups in Libya and in the Sahel as well as an increasingly willful surge of unlawful emigrants (Abdenmour Toumi, 2020).

As a result, Algeria's insouciant programs towards Libya in indulgence of politic results were displaced by restrictive interventionism due to public sector enterprises. The boost in violent conditioning and the ascent of terrorist groups in Libya are among the most serious sector expostulations facing Algeria. The raids on the Tighenine oil field in In Amenas in January 2013 marked a turning point in the government's procedure towards Libya. For raids in which 150 Algerian subjects were enchanted and 40 employees were killed. The close relationship between the group's line, Mokhtar Belmokhtar, and Al-Qaeda in the Islamic Maghreb (AQIM) is also attracting the concentration of resolution-makers in Algeria. As a result, the situation on the western and southern boundaries of the country has urged Algeria to boost border control measures and military spending. Algeria is expected to have spent further than 500 million dollars to help unlawful immigration and terrorist conditioning on the Libyan border (Polat, 2020) After meeting with Prime Minister of the Government of National Accord (GNA), Fayez al-Seraj, in January 2020, Algerian President Abdelmadjid Tebboune declared any rush on the capital Tripoli a "red line" for Algeria. This note is a direct communication to Khalifa Haftar, who tried to capture the Libyan capital from the GNA. Also, the end of the bloody civil war of the 1990s highlights Algeria's formerly politically fragile public sector enterprises. The capability of

revolutionist and consequently- called Muslim groups, having returned to their motherland after the civil war and conflicts in Libya, to expand their sphere of influence over and within Algeria reminds most most areas of the country the Islamic National Salvation Front (ISF) and the experience of the civil war.

On the other hand, the change in Algeria's military doctrine is kindly analogous to Turkish politics in Libya. At first, Türkiye, like Algeria, approached all indigenous actors in post-Gaddafi Libya inversely and maintained a neutral station, emphasizing the significance of the political process in Syria. every chance. The Government of Türkiye, which supports the United Nations-recognised GNA in Libya with the Libya Political Agreement (PLA) inked in the megacity of Skhirat, Morocco under the aegis of the United Nations in December 2015, also inked an agreement on maritime governance and security with the Libyan government in November 2019, against mortal rights abuses and violations of transnational law by the Greek Government in Southern Cyprus (GASC) and Greece in the Eastern Mediterranean came out on top. Since also, the Turkish government has handed military and logistical support to Tripoli, which is under adding attack and the achievement plot by Khalifa Haftar, to maintain the licit government in place. and to cover its interests in the East., which he addressed as a matter of public security (Çetin, 2020).

Also, Algeria neared Haftar with dubitation and perturbation, whom it considered the main malefactor of mortal damage and internal division until October 23, 2020, when the armistice consensus passed the end of the time. War is inked. In fact, in the eyes of Algeria, Haftar has turned bordering Libya into a region of insecurity and rich ground following the Algerian rim conflicts and

the internal bouleversement it has caused. In extension, the involvement of extra-regional impersonators similar as the United Arab Emirates, Russia and France in the Libya extremity through Haftar is another conclusion that worries Algerian policymakers. nervous, who know the extremity as a indigenous case. Haftar's cooperations with Madkhali- Salafist groups, notorious in the country following missions against the Islamic State (IS), are discerned as a serious trouble to Algeria because of the testament these groups hold representation and their implicit for radicalization in the future. This was due to the belief that the Madkhalis- Salafi ascent in Libya would encourage other ingredients in Algeria to partake the same unreality and testament, while empowering them. For Algerian resolution- makers, such a evolution would have circular intervention by Saudi Arabia and the United Arab Emirates in Algeria. due to the relationship of these groups with the ultimate two nations.

3. The Turkish-French Conflict over Algeria

The scene related to Turkish- Algerian dealings isn't complete without appearing at Algeria as an arena for French- Turkish competition. France has a literal presence in Algeria that's closely 130 times old. This presence was anteceded by an Ottoman presence hundreds of times ago. And both nations have a history in Algeria that has numerous tenebrous film land. Paris and Ankara seek to color these runners by targeting each other (Abdeen , 2022).

It seems that Ankara sees Algeria as a gateway to Africa, which is historically France's vicinity. This comes at a time when we're witnessing a habitual decline in the French presence in that region, and this is one of the apologies for the discordance between

France and Türkiye. The Turks may have achieved excellence in this aspect over the French, especially since they penetrated into a political clash with Algeria more than formerly. These pressures redounded in Algeria barring French martial aircraft from crossing the airspace towards the African depth, before dealings with Paris returned to improvement (Abdeen , 2022).

In light of the foregoing, the excrescency of Algeria's growing dealings with Türkiye will remain to rotate around the crossroad of the interests of the two nations from the profitable, political and literal aspects, and their habitual differences with France.

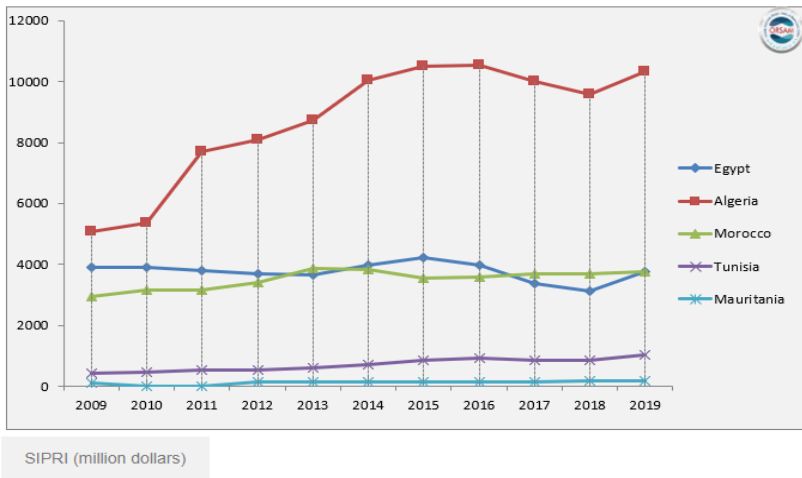
4. Türkiye-Algerian Cooperation Prospects for the Unborn

Türkiye pays special concentration to the frugality for Algeria as portion of its Africa procedure and it continues to be one of the rising dominions in North Africa thanks to its natural coffers and demographics. authority. Türkiye and Algeria can play a commanding part in indigenous evolution thanks to their dynamism coffers, new shipping rows and profitable hookups with other indigenous players. likewise, strengthening the two nations' martial authority through cooperation in martial training and protection assiduity has the implicit to revise the indigenous balance in the Middle East and North Africa.

4.1. Military cooperative

The most important area of cooperation to fashion Türkiye and Algeria's participated unreality of the future and toughen their indigenous influence is the service and protection cooperation. Algeria has one of the most important militarizes in North Africa after Egypt and the most showy screen base in the region with its institutional structure, outfit, munitions data and trained dogfaces.

Regional insecurity, competition with Morocco, and the country's civil war experience have acclimated the Algerian service's path to prioritizing screen. Against this background, Algeria has had the loftiest position of martial spending among North African nations over the once decade.



Military expenditures of North African countries (2009-2019)

Sources: (SIPRI, 2020)

The provided graph illustrates the military expenditures of five North African countries —Egypt, Algeria, Morocco, Tunisia, and Mauritania— between 2009 and 2019, measured in millions of dollars according to SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) data.

Algeria demonstrates the highest and most consistent increase in military expenditure over the decade, starting from approximately \$6,000 million in 2009 and reaching over \$10,000 million by 2019.

Egypt maintains relatively stable military spending, fluctuating slightly around the \$4,000 million mark.

Morocco shows a gradual increase, stabilizing around \$3,000 million from 2012 onwards.

Tunisia and Mauritania have significantly lower military expenditures compared to the other three countries, with Tunisia seeing a slight increase over the period, while Mauritania remains almost constant at a minimal level.

4.1.1. Country-Specific Analysis:

Algeria: Algeria's military spending peaked around 2014-2016, reaching nearly \$10,500 million, reflecting significant investment in defense. This trend aligns with Algeria's regional security concerns, including terrorism, and its desire to maintain a robust military presence in North Africa.

Egypt: Egypt's military expenditure remains steady, around \$4,000 million. This stability could be attributed to Egypt's ongoing internal and regional security challenges, including the situation in the Sinai Peninsula and the broader Middle East.

Morocco: Morocco's gradual increase in military spending, stabilizing around \$3,000 million, indicates a steady investment in defense, possibly influenced by regional dynamics and the long-standing Western Sahara conflict.

Tunisia: Tunisia exhibits a slight increase from around \$400 million to approximately \$700 million, possibly in response to internal security challenges post-Arab Spring and regional instability.

Mauritania: Mauritania maintains the lowest military expenditure, consistently under \$200 million, reflecting its limited

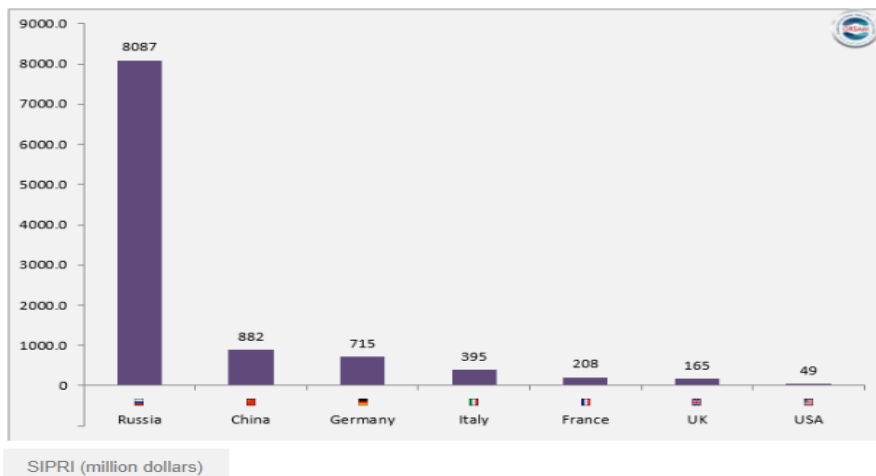
defense budget and different security priorities compared to its North African neighbors.

4.1.2. Regional Context and Implications:

The significant military expenditure by Algeria highlights its role as a key military power in North Africa, reflecting its strategic priorities and regional security concerns.

The relatively stable expenditures by Egypt and Morocco suggest a consistent approach to defense spending, balancing regional threats and internal security needs.

The lower expenditures by Tunisia and Mauritania underscore their different security and economic capabilities, with less emphasis on military spending compared to Algeria, Egypt, and Morocco on land (SIPRI, 2020). Appearing at the manners of munitions in Algeria's arms import data, it can be discerned that aircraft, warships, armored instruments and dumdums have a voluminous measure. Faced with Morocco's growing arms sweats, Algeria significances more munitions for public screen reasons and pays personal concentration to readying its army with ultramodern munitions.



Arms Exporters to Algeria (2009-2019)

Sources: (SIPRI, 2020)

He provided bar graph illustrates the military exports of various countries to Algeria, measured in millions of dollars, as per SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) data. The countries represented are Russia, China, Germany, Italy, France, the United Kingdom, and the United States.

4.1.3. Analysis of Military Exports to Algeria

Overview of Export Volumes:

Russia is the dominant exporter of military goods to Algeria, with exports totaling \$8,087 million, far surpassing all other countries.

China follows with \$882 million, then Germany with \$715 million, Italy with \$395 million, France with \$208 million, the United Kingdom with \$165 million, and lastly, the United States with \$49 million.

Country-Specific Analysis:

Russia: The overwhelming volume of Russian military exports to Algeria underscores the strong defense partnership between the two countries. Russia's extensive military exports to Algeria likely include advanced weaponry, aircraft, and other military equipment, reflecting a deep-rooted and strategic alliance.

China: China's significant exports, second only to Russia, indicate a growing defense relationship with Algeria. This partnership is part of China's broader strategy to expand its influence in Africa through defense and economic engagements.

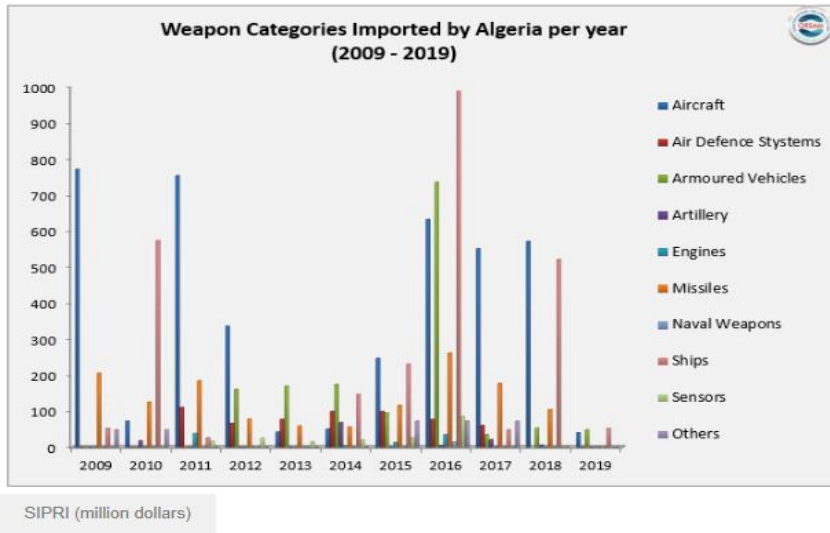
Germany: Germany's notable military exports to Algeria suggest a robust trade relationship, likely involving advanced technology and defense systems. Germany's defense industry is known for its high-quality engineering and technology, which are in demand globally.

Italy: Italy's military exports are also considerable, reflecting bilateral defense cooperation. Italian exports may include naval vessels, armored vehicles, and other defense technology, showcasing Italy's capability in these areas.

France: Despite historical ties and geographical proximity, France's military exports to Algeria are relatively lower. This may be due to political dynamics, historical tensions, or competition from other suppliers.

United Kingdom: The UK's military exports, while lower than other major European exporters, indicate a presence in Algeria's defense market, potentially focusing on specialized military technology and equipment.

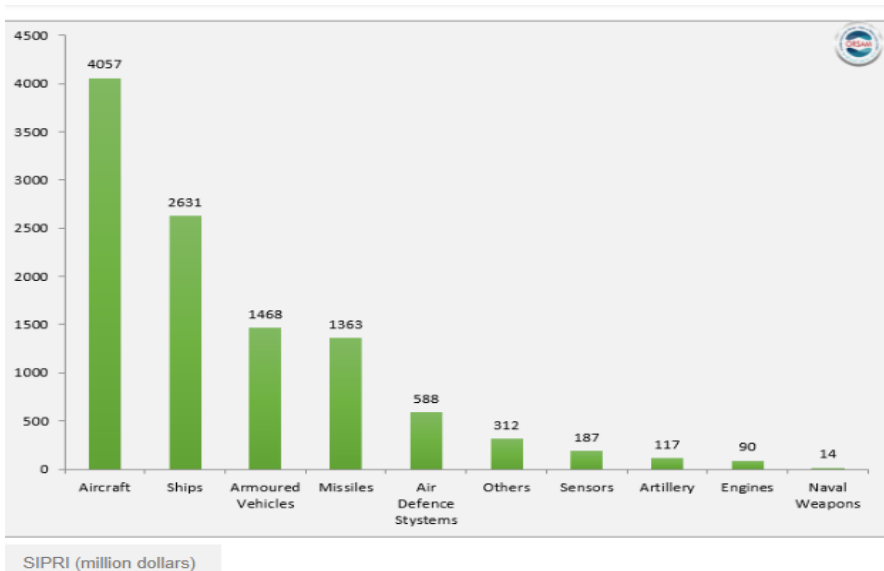
United States: The minimal level of US military exports to Algeria, at \$49 million, suggests limited defense trade between the two countries. This could be due to geopolitical factors, Algeria's preference for non-Western suppliers, or US export control regulations.



Weapon Categories Imported by Algeria per year (2009-2019)

Sources: SIPRI, 2020

At this point, it's essential for Algeria to expand its storage, especially in tenures of drones, which are a game changer on modern battlefields and will be of great significance. for the public movie of Algeria. Türkiye has made significant process in this area of technology in recent moments and could be one of Algeria's implicit suppliers. As in the case of similar Turkish trade with other friendly countries, Ankara is said to be pleased to transfer technology to Algeria so that the barrel in the future develop its own air security systems.



Weapon Categories Imported by Algeria per year (2009-2019)

Sources: SIPRI, 2020

Algeria valuations not only shield, but also a dynamic manpower and an active army. In this environment, the Algerian army, after restructuring its special manpowers in 2015, organized and supervised training in nations similar as Russia, Germany and Türkiye within the frame of martial cooperation agreements. The martial training cooperation consensus between Türkiye and Algeria, established in 2003 and inked in 2009, covers effects similar as bobby training, common exercises and intelligence trade (Resmi Gazete, 2009) between the two countries.

On the other phase, the advertisement of the Turkish and Algerian authorities of common action to establish stability by combating fortified associations and warlords in the Libya extremity and the pretensions of strengthening cooperation in the assiduity protection assiduity, showing off that the two nations call martial

aspects and screen cooperation must be strategic and essential (TRT Haber, 2020). Especially in North Africa, where France has lost its other influence in the region and where an terrain of insecurity is wide, cooperation between Türkiye and Algeria has the implicit to revise the indigenous balance through manpower. fortified manpowers and their important protection diligence. It can be spoke that the success of the Turkish fortified manpowers and the Turkish protection assiduity in Syria, Iraq, Libya and Nagorno- Karabakh will produce conditions for Algeria to renew martial dealings with Türkiye. In extension, the two nations' combined enterprises about the programs of analogous impersonators and about indigenous heads make martial cooperation more strategic.

5. Economic Cooperative

Algeria has respectable profitable eventuality in North Africa with its vast area embroidering from the Mediterranean to the Sahara Desert, hydrocarbon coffers and deposits, and a youthful population of 44 million. The Algerian frugality is heavily dependent on the dynamism region. Hydrocarbon productions regard for 97 of the country's exports, 45 of the rotund public product (GNP) and two-thirds of country account earnings (Layachi, 2018). This reliance results in a fragile profitable structure that's fluently affected by oscillations in oil painting prices. Algeria, which has to buy a lot of its productions everywhere due to shy agrarian product and artificial structure, significances more and more over the times to meet its requirements. still, although its traditional trading mates are France and EU nations, there has been an boost in trade and investment with China and Türkiye in recent times.

Presently, the trade development between Türkiye and Algeria is around 2.5-3 billion USD. Türkiye accounts for 5 of Algeria's import request share and around 2 of exports. In 2018, while Algeria was Türkiye's second largest trading mate on the African mainland, Türkiye's share of Algeria's foreign trade wasn't at the prey position. Authorities in both nations enunciate they cast to boost trade measure to\$ 5 billion succinctly Ticaret Bakanlığı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü, 2020), and stressed the want for a growing dynamic in profitable dealings. Against this background, President Erdogan gave a peroration to Algerian businessmen during his stay to Algeria, which he has visited doubly in the once three times, and spoke that necessary measures must be taken to achieve a free trade consensus and toughen profitable dealings. relation to the" letch to produce and remove forth together".

One of the most recent exemplifications of similar progressions was the Algerian government's ratification of a navigational consensus inked by the two nations on May 25, 1998, 23 times agoe . Although the deal was approved by Türkiye numerous times agoe , Algerian leaders didn't authorize it until the recent resolution by President Tebboune, who inked the deal and transferred it for publication in the Official Gazette on May 5, 2021. This resolution could label a turning point in exchanges between the two nations, as they can have the motion of passengers and marketable goods. The consensus also includes harborage investment business, where Türkiye has a good track story everywhere (Beya and Kaplan, 2020). After this evolution, the trade relationship between the two nations is anticipated to develop in

nonidentical directions and reach the prey of 5 billion USD in a short time.

It's reflected that leaguers and foreign trade largely determine the profitable cooperation between Türkiye and Algeria. While Türkiye substantially significances hydrocarbon coffers similar as thawed natural gas (LNG) from Algeria, its exports carry automotive productions, piston machines, erecting accoutrements, sword productions, petrochemicals, fabrics and food.

Eventually, it's worth mentioning the growing part of dynamism in marketable cooperation between Türkiye and Algeria. In recent times, new hookups have surfaced between the two nations in the areas of dynamism and trade in artificial productions. At this stage, Türkiye wishes to diversify its LNG force and in that environment, Türkiye attaches great significance to Algeria. Türkiye imports the most natural gas from Algeria with 2 billion 991 million boxy measures between January and June 2020 (Kaya, 2020). Iadding the share of LNG in natural gas significances will boost the Türkiye-Algeria dynamism cooperation. In extension, in the dynamism region, an consensus was passed in 2018 between Algeria's public dynamism company, SONATRACH and Turkish companies Rönesans and Bayegan for a\$ 1 billion investment in petrochemicals in the region. free belt from Yumurtalık to Adana. With raw accoutrements from Algeria, the thing is to produce 450 thousand tons of polypropylene annually in the free belt (Omar Bouacha, 2018). Polypropylene is a thermoplastic polymer exercised in colorful diligence similar as bus corridor, fabrics, and food packaging.

On the other phase, another area that stands out in the trade between the two nations is the sword assiduity. Tosyalı Holding, one of the main Turkish companies in the sword assiduity, has been inoculating in Algeria since 2013 through the "\$500 million" Major Project" in the first phase, \$250 million. bones in the alternate period and\$ 1.6 million. billion USD in the third phase and meet the nonidentical requirements of Türkiye and Algeria in the sword assiduity, especially in the construction region. also, a Turkish-Algerian company, has invested since 2017 in the Tammazoura artificial demesne in Ain Temouchent in the sword region.

Türkiye also has significant leaguers in Algeria's cloth assiduity. In this environment, leaguers by Taypa company are attracting concentration. With the Tayal Gym action, established in cooperation with Algeria, a cloth manufacturing factory worth roughly \$1.5 billion has been established in the Sidi Khettab artificial demesne in the fiefdom of Relizane in Algeria (Bouacha, 2018) The installation, which is the largest cloth product locus in Europe and the Mediterranean, aims at furnishing employment to 10 thousand people in the first stage, and 25 thousand people in ten times.

Eventually, one of the areas that can play an important catalytic part in the two nations' trade cooperation is the construction region. At this stage, Türkiye, with its first global constricting companies, wishes to partake its experience with Algeria (Anadolu Agency, 2018). For Algeria, cooperation with Türkiye is important because of its growing frugality and youthful population, which leads to a growing and different casing demand. In this environment, further than 30 Turkish construction companies in Algeria have carried out numerous superstructure and structure systems, and

invested in the casing systems that Algeria needs. likewise, Algeria is an important player along with Tunisia in the establishment of the Eurasian navigational rows between Italy and Türkiye. With the path linked as the Türkiye- Italy- Tunisia Trade Corridor), Algerian productions will reach nonidentical requests through these nations and Turkish productions and Italy will reach sub-Saharan African nations via Algeria.

This navigational path, with its strong geopolitical and geostrategic eventuality, will have the evolution of trade in the Mediterranean and the enrichment of neighboring nations. The strategic position of Türkiye and Algeria in relation to the Eurasian-African- Asian exhilaration axes should be considered as another procurator that will give openings for profitable cooperation.

Conclusion

Effects similar as the Libyan extremity, the struggle for authority in the eastern Mediterranean, the surge of emigrants to European Union nations, France's gradational loss of influence in Africa, as well as insecurity and the fray against fortified associations in South Africa. Algeria's geopolitical position between the Mediterranean Sea and sub-Saharan Africa, its natural coffers, its youth and voluminous population, and its important army in the region make its strategic position in the indigenous environment.

Algeria's growing significance over the once decade has remodeled the indigenous authority structure. This also parallels Türkiye's ascent as a indigenous authority as French influence in the region waned. In this equation, it can be discerned that Turkey and Algeria have common or garden interests in the region and that their foreign programs have important in common or garden . Turkey's

involvement in the extremity in Libya for reasons of dynamism screen in the eastern Mediterranean and its brace for the GNA under the "verdant motherland" doctrine and Algeria's perception of The insecurity of bordering Libya is a trouble to the country's public screen that has brought around the two nations together in the screen geography. Turkey- Algeria dealings play an important part in the region in the unborn thanks to their common or garden views and enterprises on screen, as well as the high implicit service and profitable cooperation openings.

therefore, utilizing openings for cooperation on a common or garden base and erecting a unreality for the future of resolution-makers will enable both sides to end indigenous insecurity and correct the balance of indigenous conflicts. indigenous manpower. swelled cooperation and individualization of their indigenous programs will serve the interests of Turkey and Algeria in the face of growing misgivings in the wider MENA region as well as in the Mediterranean.

As a result, The Turkish- Algerian dealings, which have come strong in recent times, through the visits of the chairpersons of both nations and the marshaling of further than one consensus in colorful fields, and this is what made the dealings between France and Algeria condense, and Türkiye also considers France the most country that has undervalued Algeria, so the France's influence in Africa in general, and Algeria in personal, is constricting, and this handed the occasion for both the nations of Algeria and Türkiye to toughen dealings, and by grace of the strong literal, political and profitable base between the two nations, the thing of getting relieve of France's influence will be achieved.

References

Abdennour T. (2020). *Algeria's Military Changes and New Doctrine*.

Available at: https://www.orsam.org.tr//d_hbanaliz/algerias-military-changes-and-new-doctrine.pdf

(Accessed: 11.09.2024).

Boulkemh A. and Ozer S. (2020). *Cezayir Libya konusunda güçlü adımlarla etkinliğini artırıyor. (Algeria increases its effectiveness with firm steps in Libya)*. Available at: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-libya-konusunda-guclu-adimlarla-etkinligini-artiriyor/1700846> (Accessed: 12.09.2022).

Resmi Gazete. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Genelkurmay Başkanlığı ile Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanlığı Arasında Askerî Eğitim Alanında İş Birliği Anlaşması.*” (The People's Democratic Republic of Algeria with the Head of the General Staff of the Repub.) Available at: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/09/20090906-2.htm> (Accessed: 18.02.2023].

Anadolu Agency. (2018). *Türk müteahhitleri dünyanın en iyileri arasında (Turkish contractors are among the best in the world)*.

Available at: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turk-muteahhitleri-dunyanin-en-iyileri-arasinda/1237859> [Accessed: 15.07.2022].

Abdeen A. (2022). *The Algerian visit to Türkiye: objectives, indications and repercussions, in the light of what we must understand in Tunisia*. Available at:

<https://www.babnet.net/festivaldetail-246779.asp> (Accessed: 17.02.2023).

Layachi A. (2018). *People's Democratic Republic of Algeria, The Government and Politics of the Middle East and North Africa*. New York: Routledge.

Defence (2020). *Kuzey Afrika'da Silahlanma Yarışı Devam Ediyor. (The Arms Race Continues in North Africa)*. Available at: <https://www.c4defence.com/cezayir-ile-fasin-silahlanma-yari/> (Accessed: 01.02.2023).

Polat F. (2020). *Algeria's Role in Libya*. Available at: https://researchcentre.trtworld.com/wp-content/uploads/2020/11/Algeria_Role_in_Libya.pdf (Accessed: 17.02.2023).

Tanchum M. (2020). *Italy and Türkiye's Europe-to-Africa Commercial Corridor*. Available at: <https://www.aies.at/download/2020/AIES-Fokus-2020-10.pdf> (Accessed: 18.02.2023).

Erkul Kaya N. (2020). *Türkiye'nin Rusya ve İran'dan gaz ithalatında sert düşüş. (Türkiye's sharp decline in gas imports from Russia and Iran)*. Available at: <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-nin-rusya-ve-iran-dan-gaz-ithalatinda-sert-dusus/1951330> (Accessed: 11.01.2023).

Bouacha O. (2018). *2002 sonrası Türkiye-Cezayir ilişkileri (Türkiye-Algeria relations after 2002)*. Istanbul: Istanbul Medeniyet University.

SIPRI. (2020). *An Overview of Russia-Algeria Military Cooperation*. Available at: <https://dfnc.ru/en/vtc/an-overview-of-russia-algeria-military-cooperation/> (Accessed: 12.01.2023)].

Çetin Ş. (2020). *Türkiye-Libya arasındaki deniz yetki alanları anlaşması, Doğu Akdeniz'de dengeleri değiştirdi. (The maritime jurisdiction areas agreement between Türkiye and Libya changed the balance in the Eastern Mediterranean)*. Available at: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-libya-arasindaki-deniz-yetki-alanlari-anlasmasi-dogu-akdenizde-dengeleri-degistirdi/2057661> (Accessed: 14.10.2022).

Ticaret Bakanlığı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü. (2020). *Türkiye-Cezayir Dış Ticaret Hacmi 5 Milyar Dolar'a Çıkarılabilir (Türkiye-Algeria Foreign Trade Volume Can Be Increased to 5 Billion Dollars)*. Available at: <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/cezayir/turkiye-cezayir-dis-ticaret-hacmi-5-milyar-dolara-cikarilabilir> (Accessed: 18.02.2023).

TRT Haber (2020). *Türkiye ve Cezayir Libya'da beraber hareket etmek için anlaştı. (Türkiye and Algeria agree to act together in Libya)*. Available at: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-ve-cezayir-libyada-beraber-hareket-etmek-icin-anlasti-456651.html> (Accessed: 18.02.2023).

Beya Z. F. and Kaplan E. (2020). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: Türkiye-Cezayir serbest ticaret anlaşması için gerekli adımlar süratle atılacak. (President Erdoğan: Necessary steps will be taken quickly for Türkiye-Algeria free trade agreement)*. Available at: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-turkiye->

cezayir-serbest-ticaret-anlasmasi-icin-gerekli-adimlar-suratle-
atilacak/1714796 (Accessed: 12.01.2023).

BÖLÜM IV

A Comparative Analysis of Islamic Economic Principles And Free Market Economics: Exploring Similarities And Differences

A.Savaş DEMİRCAN¹

1.Introduction

The free market economy and the Islamic economy are two distinct concepts that underpin contemporary economic governance. The correlation between these two methodologies has garnered significant attention and discourse within academic circles as well as in practical applications. The Islamic economy is a socio-economic framework rooted in the principles of Islam, encompassing concepts such as equity, social welfare, poverty alleviation, and ethical values. In contrast, the free market economy, characterized by competition, private property rights, and market dynamics driven by self-interest,

¹ Dr.,Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hayrabolu Meslek Yüksekokulu Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü,Tekirdağ/Türkiye,Orcid 0000-0001-6283-2329,asavasdemircan@gmail.com

does not align with the principles of the Islamic economy. Hence, one might posit that achieving a harmonious coexistence between the Islamic economy and the free market economy is imperative for the advancement of world welfare. This economic framework advocates for the enhancement of human autonomy and the stimulation of inventive thinking, while striving for the optimal distribution of resources. Consequently, free market economies typically engender economic expansion and heightened affluence.

Conversely, Islamic economics is founded upon the principles and teachings of Islam, hence establishing a framework for economic endeavors that is deeply rooted in moral and social values. Islamic beliefs, such as the promotion of justice, equality, and the safeguarding of the economically disadvantaged, exert a significant impact on the process of making economic decisions. Islamic economics advocates for the adherence to ethical principles. The examination of the relationship between these two economic systems should be approached from multiple perspectives. The present analysis aims to evaluate the parallels and contrasts that exist between the fundamental concepts and aspects of a free market economy and the teachings of Islamic economics. As an illustration, the free market economy is characterized by the encouragement of competition, whereas Islamic economics places emphasis on equitable competition and safeguarding consumer rights. Furthermore, how can the complaints pertaining to wealth inequality and speculative activity in the context of free market economics be reconciled with the principles of Islamic economics?

The interplay between Islamic economics and free market economics poses considerable obstacles for economic policy formulation and execution inside the Islamic world and beyond. The

endeavor to foster economic development and social welfare in Muslim-majority countries is a complex task due to the challenge of reconciling the ideas of Islamic economics with those of the free market economy. Consequently, the correlation between the free market economy and the Islamic economy is intricate and diverse. Gaining a comprehensive understanding of the compatibilities and conflicts that arise between these two systems holds significant importance within the realms of academia and policy analysis. Enhancing comprehension of this correlation might provide insights into economic policy endeavors aimed at achieving a harmonious equilibrium between the objectives of fostering economic growth and upholding principles of social fairness. Furthermore, it provides a significant viewpoint regarding the coexistence and collaboration of diverse economic approaches within a worldwide context. Hence, it is of utmost economic and social significance to conduct a comprehensive analysis of the ramifications of the free market economy on the Islamic economy.

2. Private property and ownership

In economies based on a free market, production results from the interaction of millions of individuals and businesses. When you purchase a car, for instance, you are purchasing the products of a car dealer, car manufacturer, steel company, iron ore mining company, etc. This division of production among numerous companies ensures that production factors are utilized as efficiently as feasible. To accomplish this, the economy must coordinate transactions between these businesses and between businesses and consumers. Market prices facilitate coordination in market economies. The invisible hand of the market balances supply and demand in each of the tens of thousands of markets that comprise the economy through market

prices. Property is a crucial requirement for the price system to function. Respect for property rights across the economy is necessary for continued production. Property rights refer to the authority individuals have over the resources they own. A mining company will not mine iron ore if it anticipates the ore will be taken. The company will only excavate the ore if it is confident that it will profit from the ore's sale. They guarantee the perpetuity of property rights. Through the criminal justice system, the courts deter larceny in a direct manner. In addition, courts secure the security of economic activity through the justice system by ensuring that buyers and sellers honor their contracts (Mankiw, 2011: 250).

Islam also provides insights on the matter of property security. Similar to how the institutions of a free market economy employ the process of justice to safeguard property and maintain the uninterrupted flow of production; the Qur'an establishes the concept of property as a protected sanctuary by emphasizing its sacredness (Rizvi, 2010: 37). Islam offers extensive teachings and guidance pertaining to the economy, recognizing its crucial role in sustaining human existence. Undoubtedly, Islam is oriented towards the betterment and prosperity of society. The significance of the economy in attaining this objective is indisputably apparent. It might be contended that the objective of both doctrines is to guarantee the perpetuation of production.

Further examination of the Qur'an, regarded as a divine bestowment upon humanity and thus serving as an essential and indisputable source of authority for Muslims, can provide a foundational standpoint for comprehending the concept of private property. Indeed, it is evident that the Qur'an does not possess the characteristics of an eco-political scripture. Hence, it is not advisable

to seek validation or critique of a free market economy inside the Qur'an. It is possible that the theory could benefit from the inclusion of assessments pertaining to economic institutions that possess capitalist attributes or serve as fundamental elements or constituents of capitalist socio-economic progress (Rodinson, 1974: 13).

Islam and the Qur'an do not prohibit the ownership of property. In the Islamic tradition, property is generally regarded as dependent on God's will rather than/in addition to human autonomy. Anything that is owned is open to use. However, the obligation to give alms and the prohibition against usury limit this liberty. This prevalent form of undivided ownership is protected by law (Rodinson, 1974: 15). The possession of resources is the fundamental doctrine of Islamic economic thought; this is understood as a trust, and its disposal is a test of faith. According to the Quran, believers who distribute prosperity will pass the test (Qadri, 2020: 59).

Property can be found in anything that is permissible in Islam. As a result, they may also be traded. What is dirty in and of itself cannot be deemed property and so cannot be the subject of a business transaction, according to Islam. Human organs, for example, cannot be bought and sold because they are not property and have been gifted by God. Believers are not permitted to trade their corpses (Qadri, 2020: 200). At this point, we can assert that Islam's understanding of property varies from that of the free market. Indeed, in the free market framework, equilibrium occurs purely as a result of the interaction between supply and demand. In the Islamic context, however, there is halal and haram pressure on demand. This puts downward pressure on supply.

A good must be truly good enough to own in order to be owned. So, it is against Islamic law to let supply and demand affect something that you are not allowed to own, like alcohol or pork (Qadri, 2020: 213). At this point, it is also important to talk about freedom. Because it is clear that you have to have free will to trade on a free market. Individual freedom, on the other hand, is seen as relative in Islam, because only God has total freedom. In fact, Islam doesn't believe in man's complete independence: "...yet man is rebellious because he thinks he can do everything on his own." For example, a person's right to do whatever he wants with his private property is not endless in Islam. When asked, "Does your piety teach us to give up our right to do whatever we want with our property?" Islam gives a clear "yes." So, again, it's clear that Islam and a free market economy have different ideas about how things work. The free market shows that different things can be done with property as long as the link between supply and demand stays the same. However, Islam goes against the free market by putting limits on these things along the axis of halal and haram (Nawab & Naqvi, 2013: 30).

God is the true owner of all property and funds. This is the first rule of Islamic property rights. But people are given a limited right to own property so that they can get what they need to eat every day and do what the lawmaker says they have to do. The second concept is that people have a right to the resources they make. The third principle can be judged on two axes: first, that people get property through their own creative work and things like grants or inheritance, and second, that they get ownership of a property or asset through the work of others who already have property rights. The fourth principle says that people can own the goods that come from farming

(Askari, Iqbal, & Mirakhor, 2009: 93). In every time and place, it is clear that farming is important. One could say that the goal here is to boost agricultural production by taking both primary and secondary steps. From an Islamic point of view, a piece of land belongs to the person who makes it usable again. One could say that the story on which this is based is meant to make the land more productive. Based on this custom, bringing back life to dead land is seen as a good thing to do (Islahi, 2015: 67). Even St. Aquinas said that if you work hard to cultivate a piece of land, you have a right to claim it as your own.

Islam has also accepted private property as a way to help people meet their responsibilities. People think that the poor should have a share in the wealth of the rich. So, none of Aristotle's arguments against Plato's communism can be found in the works of Muslim thinkers. They think that the people who have money should share it with those who don't. But they have different ideas about how and how much to share. Ibn Taymiyah, for example, suggests different punishments for someone who has the means to do something but chooses not to. He said that it is everyone's job to help other people meet their wants for food, clothing, and a place to live. If they don't do it, the government will step in and force them to. But if a rich person refuses to give money to someone who needs it and that person dies because of it, the rich person cannot be blamed (Islahi, 2015: 68).

3. Entrepreneurship and trade

Entrepreneurship is an economic endeavor that seeks to identify novel approaches for generating innovative products or services, or alternatively, reimagining and revitalizing existing ones. Entrepreneurs are anticipated to engage in the process of innovation

and creation with the aim of generating novel concepts that possess economic worth, hence facilitating transformative outcomes. Innovation plays a crucial role in the advancement of production processes, exploration of novel raw material sources, identification of untapped market niches, and formulation of strategic approaches. An entrepreneur can be characterized as an individual who exhibits a propensity for undertaking calculated risks, demonstrates astute decision-making abilities, and the acumen to see opportunities with profit potential, and possesses a comprehensive understanding of business strategy (Anggadwita, Mulyaningsih, Ramadani, & Arwiyah, 2015: 394).

Today, entrepreneurship is one of the engines of economies as it contributes significantly to economic development. Entrepreneurship fosters innovation, employment, and economic expansion, resulting in the creation of value. Religions do not always encourage or prohibit entrepreneurship explicitly. Rather, religions teach, promote, and propagate a society's cultural value system. Each religion has a distinct set of value systems that affect its propensity for entrepreneurial endeavors. Specifically, Islamic entrepreneurship promotes the values outlined in the Quran and Hadiths, including business ethics. While religion is the basis of entrepreneurship, the phenomenon of entrepreneurship is heavily dependent on ethical behavior for the benefit of society. According to the prevalent morals and standards in society, business ethics can make an entrepreneur a better person (Anggadwita, Mulyaningsih, Ramadani, and Arwiyah, 2015: 392). The Qur'an states that an entrepreneur should not engage in dishonest business practices, which is supported by the words of the Prophet: "It is forbidden for a Muslim to sell defective goods unless he explains its defect." As one of many

business ethics, honesty is also consistent with the Islamic perspective (Anggadwita, Mulyaningsih, Ramadan, and Arwiyah, 2015: 393).

While the analytical aspects of trade have been largely neglected, it is known that trade is permitted in the Qur'an and that Arab merchants traveled to neighboring lands for various purposes, including trade. In addition, the moral implications of trade drew increasing attention, and trade was even the subject of some warnings during the time of the Prophet Muhammad on the grounds that it could lead to behavior that could be detrimental to man's eternal salvation (Spengler, 1964: 276). These warnings were stated specifically in the Quran.

“O believers, trade with accord, but do not consume each other's wealth through unjust means (such as usury, bribery, extortion, and theft). Do not ruin yourselves and your siblings by unlawfully consuming each other's wealth”.²

"mutual consent" is the principle that comprises a fair and acceptable transfer of wealth or property, according to a direct interpretation of the verse in question. The view is adopted that it seeks to exchange property through trade and commerce conducted in mutual goodwill and not through other unacceptable methods, such as violence, which would be detrimental to the spirit, philosophy, and viability of trade. According to some commentators, it refers to property transfers resulting from actions such as gifts, rewards, inheritance, and dowry. Consequently, misunderstandings

²An-Nisa 29.

are eliminated and actions that would be detrimental to society are prohibited. In economic terms, a single act is sanctified by recognizing it as a single type of transaction that can regulate society's sustenance, strengthen its skeleton, and maintain its stability. It is trade that is conducted correctly on the basis of mutual consent and can easily satisfy all societal requirements (Reda, 2013: 25). Therefore, some free market instruments that initially disrupt the socioeconomic equilibrium of society are not permitted.

Islam is not merely an extraterrestrial religion. It emphasizes working diligently to provide for oneself and one's family and to assist others. A Muslim is expected to be financially independent, and engaging in economic activity with an entrepreneurial spirit in order to make a livelihood is in no way condemned by Islam. The lives of the Prophet and the Imams of Ahl al-Bayt clearly encourage us to strive hard for our financial independence. The Prophet himself, for instance, was involved in commerce and resided with his uncle Abu Talib. Abu Talib, his uncle, accompanied Khadija's caravan (Rizvi, 2010: 16-17).

Another extraordinary example of a female entrepreneur in the Prophet's lineage. While trading in Medina, the Prophet's great-grandfather Hashim met and married his wife Selma. He observed Selma conducting business through intermediaries. Selma is rumored to have imposed stringent conditions on her acceptance of Hashim's marriage proposition. Particularly, we can contend that her desire for control over her own property stemmed from her entrepreneurial spirit. Inasmuch as he married an enterprising woman like her great-grandfather Hashim, the Prophet implicitly supported women's entrepreneurship in Islamic society. Aisha was

another female entrepreneur. Aisha supported herself through the trade of captives (Koehler, 2011: 93).

Therefore, Islam allows women to engage in any economic activity. In Islam, the concept of businesswomen has ancient origins. Many businesswomen were mentioned in the sources long before the advent of Islam. The Prophet's wife, Khadija, is a prime example. Prior to becoming the Prophet's bride, Khadija was a successful businesswoman. The Prophet gave women a great deal of attention and advice on how to use their time wisely and accomplish beneficial tasks (Anggadwita, Mulyaningsih, Ramadani, and Arwiyah, 2015: 395).

4. Competition and efficiency

Islam vehemently opposes the imposition of equal outcomes and means of struggle on individuals, as it aims to convert inherent inequity into a contrived state of equality. The alignment of a system with nature can be achieved when individuals are granted unrestricted freedom from birth to engage in the economic competition predetermined by a higher power. Individuals who possess an automobile possess the liberty to operate it, while those with a pair of lower limbs possess the entitlement to utilize them to their fullest extent. However, it is imperative that individuals who are congenitally impaired in their mobility are not excluded and are afforded the chance to optimize the use of their single leg. The legal framework of a society should not permit automobile owners to establish a monopoly on this privilege, thereby impeding individuals with physical disabilities from owning cars. Furthermore, it should not impose an obligation on all participants to commence the race from a single designated location (Abul A'la Mawdudi, 2013).

Islam does not impose restrictions on innate human desires. Nevertheless, it prohibits the utilization of any artificial methods that may result in unjust competition, and instead promotes the facilitation of actions between parties involved. It is widely recognized that there exists a disparity in intellectual and material capacities among individuals, which is not attributed to divine creation. There exists a disparity in the relative well-being of individuals. There exists variation in knowledge and resources among individuals, with certain individuals possessing greater expertise and resources compared to others. An individual may exhibit physical frailty while demonstrating exceptional intellectual prowess. Certain individuals may experience visual impairments or complete blindness, yet possess a remarkable capacity for memory retention. The range of human potentials exhibits inherent variation among individuals, constituting a natural phenomenon. Likewise, the distribution of income and prosperity is not equitable. Islam does not oppose this inherent occurrence. Nevertheless, the policy explicitly forbids the utilization of artificial methods to enhance one's economic capability and has implemented a comprehensive framework of legislation, guidelines, and protocols to enforce this objective. The principles of Islamic economic thinking aim to discourage the excessive accumulation of wealth and the concentration of power in the hands of a single individual, family, or social class with regards to the economic resources of the state (Abul A'la Mawdudi, 2013).

Islamic economic thinking places significant emphasis on four fundamental principles pertaining to competitiveness. Initially, it can be observed that individuals possess a natural inclination towards engaging in competitive activities and harboring a strong aspiration

for achieving victory. Competition and the innate drive for victory are inherent aspects of human behavior. Furthermore, it is imperative that competition be governed by the principle of kindness, wherein individuals who actively practice benevolence are duly acknowledged and rewarded. According to the Qur'an, the question is posed as to whether there exists any form of recompense for acts of virtue other than virtue itself. This idea indicates that it is imperative to avoid causing harm throughout any transaction. Thirdly, it is deemed inappropriate for any rival to actively persuade a market participant to purchase from them subsequent to the participant having already entered into a transaction with a different vendor. According to the teachings of the Prophet, it is advised that a seller refrains from actively persuading a buyer to retract from a previously agreed upon transaction with another seller for the sale of products. Furthermore, markets provide as a platform where individuals have the autonomy to engage in voluntary exchanges and reap the rewards of their transactions. According to the teachings of the Qur'an, believers are instructed to disperse over the earth and actively seek their portion of the divine blessings bestowed by God. According to the renowned Muslim philosopher Hasan al-Basri, markets can be likened to banquets, as they offer advantageous opportunities to those who partake in them. When examining the topic of rivalry, it is noteworthy to consider the perspectives of early Muslim intellectuals. The Qur'an is the subject of their reference. Nevertheless, it is essential that competition be grounded in the aspiration for the collective welfare and the adherence to ihsan and moderation in corporate conduct (Abbas A., 2014: 58).

5. Freedom of choice

Due to its distinctive characteristics, Islam is capable of resolving the various economic crises facing humanity. Underlying this capacity is the belief that entrepreneurs are free to create whatever they desire. However, Islam's algorithm distinguishes between permissible (halal) and forbidden (haram) economic activities. Each of these activities has its own moral and ethical boundaries. Nobody is permitted to transgress these borders. Therefore, freedom of choice is constrained by certain constraints. Islam does this because its goal is to prevent immoral behaviors such as greed, selfishness, and poor habits, as well as to eradicate wastefulness, injustice, corruption, and evil. Thus, the circulation of wealth cannot be restricted to the wealthy. In a very literal sense, God's wealth should be expended for the benefit of all of society. On a micro level, one's own family should take precedence, followed by the community. Consequently, man is a trustee over all the affairs of this world and must expend this wealth in accordance with the teaching (Azid & Sunar, 2019:5).

Humans, and consequently economic agents, possess free will. This knowledge stems from the theomorphic nature of man. Only God is completely free, but God wills that man be relatively free. Man not only has the capacity to be similar to God, but he can also use his free will to reject God. This freedom of acceptance or rejection derives from the fact that even before creation man accepted a burden that no one else could bear. This is made plain in the Qur'an³: "We offered the burden to the heavens, the earth, and the mountains, but they feared it and were unwilling to bear it. And

³ Al- Ahzab 72.

man assumed the responsibility, becoming a tyrant and an imbecile⁴¹ Only man has the ability to choose between good and evil and to separate the wheat from the dust (Naqvi, 1978:112). This choice ability manifests at both the microeconomic and macroeconomic levels. In light of this, Islamic thought recommends that the smallest economic unit, the human being, should act with social welfare in mind as a factor of production (laborer/investor). In actuality, while the free market economy explains the activity of production factors with the relationship of interest in its complete sense, Islamic thought has placed a barrier in the way of this understanding within the context of halal/haram. In some sense, this is an Islamic critique of the free market economy.

Individual liberty is a fundamental concept in Islam. This concept is based on the 'fact' that man possesses free will. It is his inherent liberty to choose among various courses of action. The 'most' rational course of action, however, for an individual exercising his freedom would be to avoid socially explosive situations in which the exercise of individual rights coexists with extreme destitution and human suffering. Once this perspective is clearly understood, the economic actor will tend to look after social welfare while looking after his or her own personal welfare. The issue is not one or the other, but a combination of the two that ensures optimum happiness for both the individual and society (Nawab & Naqvi, 2013: 88). While the concepts of halal and haram are in opposition to the free market economy, the fact that people who work for their own interests are not condemned and are almost permitted in the Islamic understanding could lead to an evaluation of

Adam Smith's parallelism with individual interests. In actuality, although there are no theological reasons among the reasons for Smith's principle of individual interest, the relationship between individual interest and social interest appears to serve the same function in the Islamic perspective.

Achieving a 'balance' between the demands of various individuals on the total output of classes and the nation governs the restrictions placed on people's freedom to choose between alternative options. This equilibrium, as required by the postulate of equilibrium, can be attained by adhering to the following two principles.

- The individual is entitled to a just compensation in the form of wages and profits for his or her work and investment activities, but the total income thus earned, as well as that from inheritance should be spent with restraint.

- The requirements of the poor and needy take precedence over the wealth of the wealthy. This principle is strengthened by the fact that the deliberate refusal of the wealthy to provide for the impoverished is equated with a denial of faith (Nawab & Naqvi, 2013: 89).

It follows that the Islamic view of economics differs from the perspectives of other schools of thought - capitalism, socialism and the welfare state, for example - not only by an ethical factor, but also by recognizing religion as the source of its ethics. On a philosophical level, the differences between the systems derive from Islam's insistence on altering economic processes and institutions when they are not founded on equilibrium. He contends that the motivation for such a "activist" attitude originates from a typical Muslim's

awareness of God's existence. The belief that one is under God's protection is acknowledged. Consequently, adopting an ethical stance in the pursuit of daily living is a 'reality'. It should be incorporated into any (Muslim) human model (Nawab & Naqvi, 2013: xviii).

One of the most important aspects of human freedom - and, by extension, social responsibility - is that both concepts derive from a Muslim's belief in God's unrivaled supremacy in the universe. This belief, according to the Quran, is the reason why humans are free and equal: "... let none of us take any other than God as Lord⁵". This definition of freedom as a proposition that is fundamentally moral lends it a new dimension. It is not only political and economic freedom, but also freedom from desire and avarice: 'Whoever restrains himself from greed will prosper⁶'. From this perspective, it should be seen that human political, social and economic freedoms are nothing but expressions of Islam's ethical perceptions of man and society (Nawab & Naqvi, 2013: 25-26).

In a free market economic system, households have the economic freedom to consume as much of the goods they desire and to demand the categories of goods they desire. Household incomes and prices, which together comprise the budget constraint, are the only constraints that determine these two aspects of consumer preferences. Therefore, there is no distributional component in the domestic budget constraint. The existence of waste in this system results from the insatiable desire of individuals to purchase and consume all types of products and services. Under the economic

⁵ Al-e Imran 64.

⁶ Al-Hashr 9.

freedom principle, the majority or a portion of the population demands luxury goods and services, while the remainder can only covet but not acquire those (Chowdhury & Malik, 1992: 204). Moreover, in the system, parameters such as halal or haram, which are founded solely on religious beliefs and do not require rational explanation, have no effect on production or consumption.

6. Charity and social responsibility

The initial phase in fostering social responsibility within the context of Islam involves the introduction and promotion of the notion that individuals ought to engage in productive work while actively avoiding idleness and dependency. The act of begging is prohibited, with the exception of individuals who are disabled or experiencing financial hardship to the extent that they are unable to meet their basic needs. Islam recognizes two complimentary aspects for the implementation of a social responsibility program under these regulations. Promoting altruistic behavior and philanthropy among individuals. In light of the aforementioned considerations, it is evident that governments undertake measures to provide assistance to individuals need support. The notion of social security was a central focus of the Prophet's efforts during his lifetime. On a certain occasion, the widow of Ja'far b. Abi Talib approached the Prophet to discuss the matter of her children being orphaned. In response, the Prophet reassured her by expressing his responsibility towards them, therefore alleviating her concerns (Yamani 2002: 30). In this particular instance, it appears plausible to comprehend that the Islamic economy does not afford individuals the same level of autonomy as a free market economy. The presence of a substantial homeless population, particularly in capitalist nations like the United States, serves as a pertinent illustration highlighting the contrasting

features of the Islamic economy in comparison to the free market economy.

In contemporary social security systems, it is mandatory for individuals to allocate a proportion of their income towards the scheme in order to avail themselves of its advantages. In contrast, the Islamic social security system operates under the premise that the responsibility for funding the comprehensive social security scheme is with the state. This system is designed to fulfill the demands of its populace (Yamani, 2002: 32).

Traditional Islamic cultures provide a paradigmatic illustration of the harmonious amalgamation of ethics and economics, manifested via the symbiotic coexistence of market and non-market entities. Islamic law encompasses a multitude of economic activities that serve to strengthen the inherent significance in the processes of production and exchange, all the while satisfying a hierarchical structure of spiritual and various other requirements. An exemplary illustration of this integration can be observed in the establishment of waqf, also known as religious endowment, which has historically played a significant role in the development of public amenities, namely educational institutions and healthcare facilities, within Islamic cultures. Typically, waqfs encompass the contribution of a physical structure or parcel of land. However, these waqfs also support various endeavors such as the supply of water, the liberation of enslaved individuals, the welfare of injured animals, and several other philanthropic undertakings (Al-Ansari, 2020: 48).

The zakat is an additional conspicuous instance of the integration of ethics and economics in Islamic societies. In traditional societies, zakat is given to the public treasury. In turn, the

public treasury would distribute these funds to impoverished Muslims and direct them to public projects, such as the construction and maintenance of schools, hospitals, and orphanages, similar to those supported by waqfs. Such charitable organizations aim to develop individuals by fostering a caring and respectful environment from which a natural commitment to the common good arises. Obviously, this is a difficult ideal to achieve, especially after the colonial era, but suffice it to say that as long as traditional production processes are robust and Islamic societies are thriving, this ideal will be realized. Muslims have provided impressive examples of these efforts throughout history (Al-Ansari, 2020: 49).

Islam strives to establish a just society in every aspect of existence. Members of Islamic society are strictly forbidden from engaging in exploitation and oppression. All transactions must be conducted in accordance with God's laws. Everyone has equal opportunity to acquire wealth, and this wealth should not be redistributed to affluent groups. In the Islamic system, instruments such as zakat, the interest-free system, and inheritance law have unique effects on the establishment of social justice. Through these instruments, the Islamic economy and society will become more prosperous. Those who accomplish their responsibilities to their fellow Muslims will also be rewarded by their Lord. It provides social security, guarantees, and insurance to the beneficiaries, especially in fragile environments and unexpected circumstances, especially when they distribute charity. It is believed that a just and healthy society can be established if the state and society adhere to God's laws (Azid & Sunar, 2019:6).

As previously indicated, social justice is a fundamental component of the overarching equilibrium that constitutes the

bedrock of Islam's ethical framework. This entails safeguarding the inherent liberty of individuals, in conjunction with the corresponding societal obligations. Furthermore, it is important to note that social justice encompasses more than just economic justice. It necessitates the simultaneous regulation of all facets of human existence, as dictated by the principle of Unity. It can be inferred that a society deemed "just" is one that adheres to fundamental ethical principles and is inherently characterized as an Islamic society. This society is founded upon two widely recognized principles: "from each according to his ability" and "to each according to his need". The aforementioned fundamental principles not only serve as the foundation for the establishment of a welfare state, but also align seamlessly with Islam's conceptualization of social justice. In essence, these maxims necessitate a discernment that is efficacious. The satisfaction of fundamental human wants and the acquisition of these requirements through one's capacity to earn them. The pursuit of this objective is precisely what the Islamic faith aims to achieve within the realm of societal dynamics. The significance of social duty is underscored throughout the Qur'an⁷, as evidenced by the following passage: "And in their wealth is the share of beggars and the needy" (Naqvi, 1978:116-117).

The process of spiritual change occurs as Homo-economicus engages in a fight to align his purpose with the pursuit of loftier objectives. The primary objective of an Islamic society is not centered around the accumulation of riches, but rather emphasizes the promotion of individuals' engagement in advocating for their rights and liberties. In order to facilitate this transformation, it is

⁷Adh-Dhariyat19.

imperative for individuals to engage in a process of purifying their hearts from attachments to materialistic pursuits, and instead adopt three fundamental principles: Devotion to a higher power, reverence for the Prophet, and dedication to fostering a thriving community. Indeed, these three essential principles are imperative tenets of faith and serve as guiding beacons for the purpose of fostering global improvement. The prioritization of our commitment to this endeavor should surpass our attachment to luxuries and indulgences. The endeavor to modify our inclinations in accordance with the principles of Islam engenders the requisite understanding for spiritual metamorphosis. According to the Qur'an (29:69), individuals who exert effort in the pursuit of God's cause will be guided along His prescribed routes, as God is indeed present with those who demonstrate righteousness. Within the realm of economics, this principle pertains to the equitable allocation of wealth that surpasses our necessities (Zaman, 2019: 463).

7. Minimal government intervention

Upon initial examination, the achievement of market economies appears to be quite unexpected. In a market economy, the collective economic prosperity of society is not actively safeguarded. Free markets are characterized by the presence of numerous buyers and sellers engaged in the exchange of commodities and services. Actors have a primary concern for their personal welfare. However, it is important to acknowledge that market economies have achieved significant success in efficiently organizing economic activity and promoting overall economic wellbeing, mostly due to the decentralized decision-making and self-interested behavior of economic agents. One of the most renowned observations in the field of economics was made by the esteemed

economist Adam Smith. Households and enterprises engaging in market interactions exhibit behavior that resembles being influenced by a guiding force. The concept of the invisible hand guides economic agents towards achieving their desired results in the market. Economic activity is guided by the concept of the invisible hand. In every market, purchasers assess the price in order to calculate their desired quantity, while suppliers determine their quantity of supply depending on the prevailing price. The determination of a good's societal value and production cost is contingent upon market pricing, which are influenced by the choices made by buyers and suppliers. Smith's seminal contribution is in his profound understanding that prices serve as a guiding mechanism for individual buyers and sellers in the majority of situations. This approach optimizes the overall wellbeing of the society. Smith's perspective carries significant implications: When the government intervenes to impede the organic equilibrium of prices in response to supply and demand, it hampers the capacity of the invisible hand to effectively synchronize the economic decisions undertaken by consumers and enterprises. This finding elucidates the adverse effects of taxes on resource allocation, as they introduce price distortions that subsequently influence the decision-making processes of consumers and enterprises (Mankiw, 2011: c1 ,11).

The fundamental essence of Islamic economic policy is characterized by a protective stance that refrains from interference and redistribution. Market actors, particularly traders, were perceived as legitimate trustees of divine authority on earth, resulting in the imposition of legal restrictions against them. Advocates for limited state intervention in markets. Islamic jurisprudence has embraced a market-oriented approach in both divine knowledge and

human interpretation. This perspective might be described as a libertarian ideology, which embraces a liberal and restrained approach to governance. The religion of Islam was established by a Prophet who engaged in a bustling mercantile career for a span of four decades. It is documented that this Prophet expressed the following sentiment: "The attainment of success and affluence can be attributed to ten components, with nine of these components being derived from engaging in commerce." This condition can only be met if the economy is structured in a business-centric manner, as opposed to being focused around the state. The essence of Islam embodies the principles of economic freedom and advocates for the pursuit of social justice. The Islamic ideology promotes a sense of affluence that is contingent upon the level of autonomy and liberty afforded to individuals, without any kind of compulsion. The source of economic prosperity does not stem from an overbearing state, but rather from conscientious individuals who lead prosperous lives and espouse the principles of mutual benevolence and philanthropy towards others (Salman, 2013:117).

Therefore, outside interference should not restrict the economic activities of individuals to the greatest extent feasible. Individuals should provide for themselves and not rely on others for support. Nonetheless, if some residents of an Islamic state are unable to provide for themselves due to a disability or other condition, the state must step in and provide for their basic requirements (Qadri, 2020: 57).

According to Islamic economic theory, the market should be unfettered and subject to the natural laws of supply and demand. In other terms, prices are determined by uncontrollable factors. As a general rule, individuals should not intervene in the free market by

establishing prices and profit margins. Neither can prices be fixed by government decree. In order to ensure social justice, Islamic law has imposed moral restrictions on both sellers and purchasers. However, if necessary, the state can intervene (Qadri, 2020: 69).

Indeed, recognizing the optimum economic, strategic and diplomatic potential of the Hajj season, Muslim governments should organize and manage this activity as a large-scale project. The central location of the Kaaba helps to anchor the Muslim community in a world of increasing globalization and cross-border financial transactions. In addition, the Hajj economy can play a crucial role in bolstering relations and promoting brotherhood among Muslim nations (Qadri, 2020: 5).

Another macroeconomic parameter is the distribution of national income, or the output of economic activities, among the economic factors that comprise society. At present, equality is of paramount significance. According to the principle of equality, the state bears significant responsibility for the equitable distribution of national output among individuals and institutions. This indicates that there is ample space for state intervention in the Islamic economic system. There are times when unrestricted enterprise freedom and the creation of exorbitant profits can have negative socioeconomic effects on society. Others may not have simple access to profits, the availability of labor, and capital in production, whereas some may become extremely wealthy as a result. On the other hand, God has granted everyone equal access to these elements (Choudhury, 1986: 14).

In light of these fundamental principles, Islam aims to eliminate the unnatural ways in which humans pursue economic

relationships, relying more on behavioral reform and less on state intervention to achieve this goal. Islam recognizes that man should be free in his struggle to earn a living, that he should have the right of ownership over all that he earns through his labor, and that there should be diversity and variety among human beings according to their differences in qualities and abilities, to the extent that this is consistent with the demands of nature. However, it also imposes limitations on humans to prevent them from deviating beyond the natural boundaries of justice and equity into oppressive and unjust areas (Abul A'la Mawdudi, 2013).

8. Incentives and rewards

An incentive is a device that motivates a person to act, such as the threat of punishment or the promise of a recompense. When making decisions, rational individuals respond to incentives by weighing costs and benefits. It is well known that incentives play a central role in economic activities. This summary of economic decision-making processes is sufficient. People are motivated by incentives. Rest is up to interpretation. Incentives are essential to understanding how markets function. For instance, when the price of a product increases, individuals consume less of it. In other words, a higher price in the market provides consumers with an incentive to consume less while simultaneously encouraging sellers to produce more. As we will see, the effect of prices on production and consumption, as well as the behavior of consumers and producers, is essential to the functioning of a market economy. It serves a crucial role in the allocation of limited resources. Policymakers must never overlook incentives. Many policies alter the costs or benefits people face and thus their behavior. For instance, a gasoline tax encourages the use of smaller, more fuel-efficient vehicles. In Europe, where

gasoline taxes are steep, this is one reason why people drive smaller vehicles. The opposite is true in the United States, where gasoline taxes are minimal. The petroleum tax also encourages carpooling, public transportation use, and living closer to one's place of employment (Mankiw, 2011: c1 ,7).

In Islamic economic history, incentives and rewards are also present. Caliph Umar supplemented government expenditures on infrastructure⁸ with incentives for private investment⁹ in agriculture. Land grants were awarded to anyone willing to cultivate uncultivated land, which coincidentally overturned the Prophet Muhammad's prohibition on Muslims possessing land. The new class of landowners invested in increasing the agricultural yields¹⁰ of their estates and employed foreign experts to advise them on how to do so. Uthman and Talha invested in irrigation projects and land reclamation near Medina; Mu'awiya employed a Greek property manager to oversee his properties near Medina and 3,000 slaves in irrigation projects. However, many members of the financial elite class eventually surrendered their Arabian properties and re-invested in Syria and Iraq (Koehler, 2014: 78). In this case, it is anticipated that systems will be developed to ensure the required level of trade efficiency.

The obligation¹¹ to elucidate the defect of a tradable product exists. According to the primary sources of Islam, commercial transactions must be free of illegal acts such as scamming, deception, forgery, and concealment of defects, which can be detrimental to

⁸Al- Mulk 15.

⁹ Az-Zumar 39-40.

¹⁰ Al-Anfal 29.

¹¹ A Muslim is the brother of another Muslim; it is not permissible for a Muslim to sell a good to his brother if it has a defect in it without showing it to him (Ibn-i Mâja, "Tijârât 45).

individuals and society. Those who adhere to this Islamic injunction receive both spiritual and material recompense. Such conscientious shopkeepers deserve God's delight and the trust of their customers. Disclosure of a product's flaw is an act of honesty, which is a crucial characteristic of a Muslim's character (Qadri, 2020:139).

The Islamic ethic of altruism can bring business success and provide intrinsic recompense to business people that adhere to the Quran and the Prophet's teachings in letter and spirit. In God's eyes, altruistic souls can rest assured that they will obtain the benefits of their generosity in the future. According to prophetic tradition, a man perished and entered the Garden of Eden. He replied that he had "traded with people and ordered his servants to be lenient with debtors." God repaid his generosity with pardon" (Qadri, 2020: 191).

The system of rewards and incentives can also be observed in the labor market. As a consequence of this system, social assistance programs are linked to individuals' efforts to enter the labor market. For some individuals who fall below certain income thresholds, an additional incentive is required. This approach does not necessitate able-bodied individuals to cease receiving social assistance. Rather, it seeks to ensure that, while receiving these benefits, recipients are actively seeking employment on the labor market or are receiving the necessary training for employment. Governments have also implemented programs that integrate the private sector into this framework by establishing incentives that make it very attractive for businesses to hire job-seeking low-income citizens. As stated previously, the primary objective is not to provide financial assistance to these individuals, but rather to integrate them into society by providing them with a job that will boost their self-esteem. The structures of these programs for the integration of the

impoverished into the labor market vary from country to country. Some nations prioritize individual motivation by providing the necessary training programs and enhancing their quality. Individuals also receive additional incentives if they exert the required effort. In contrast, some nations have established a strong correlation between an individual's job search efforts and the quantity of social assistance they receive. In these nations, in order to continue receiving social assistance, the recipient is expected to make every effort possible to locate a suitable job. If the individual is unwilling to explore the labor market or receive the state-provided training, he or she will progressively lose a portion of their social benefits (Azid & Sunar, 2019: 93).

Islam emphasizes a more needs-based approach and is committed to constructing a society in which the basic needs of life for all members of the human race are met primarily through personal effort and reward-oriented activities, in an environment where the disadvantaged are assisted in leading a life of dignity and becoming active members of society. While Islam emphasizes the creation of wealth, its primary objective is the establishment of a just and equitable society where moral excellence, spiritual contentment, and genuine opportunity equality exist for all. This is only feasible if the weaker members of society receive effective support (Abul A'la Mawdudi, 2013). Entrepreneurship is the most essential activity that will increase social welfare in terms of equal opportunity. Because both personal and social welfare will be at stake in a system that supports entrepreneurs.

Mudarabah is primarily designed to meet the capital requirements of individuals with entrepreneurial potential but no capital. Its use in trade can generate a quick income for such labor,

allowing them to not only meet their own needs but also develop economically. Self-employed individuals, such as those in trade or small industry, have incentives and opportunities to accumulate capital and, as a result, enhance their economic conditions. These opportunities and benefits are unavailable to wage laborers. Since he cannot maximize the use of his savings, he has little incentive to do so. Musharakah can serve the same function for this segment of the population, whose capital is insufficient for meaningful enterprise. The availability of capital on the basis of musharakah would serve the same function as mudarabah would for labor without capital. Leasing and trade-based methods can also be beneficial. However, these techniques entail a fixed cost of capital (rent or markup) that low-income groups may not be able to afford during the startup phase of a business (Khan, 1994).

9. Wealth creation and prosperity

Although increasing wealth and power is a desirable objective, it violates natural law by upsetting the economic and political equilibrium. The Quran contains the following verse: "Do not oppress the wealthy with your wealth¹²." This commandment cautions against creating socioeconomic disparity. Therefore, it requires equilibrium in all aspects of its society. One of the most essential means of attaining equilibrium is to ensure complete harmony between the divine law pertaining to man and the law pertaining to society (Naqvi, 1978:110).

A person may legally invest his wealth in a manner that does not imperil the interests of society, and when he dies, his wealth

¹² Ash-Shu-ara 183.

reverts to his blood¹³ heirs, which is consistent with human nature. Islam has devised an effective policy to permanently prevent the concentration of wealth in a few hands by refusing to recognize the law of descent. In addressing the issue of property and individual rights over property, Islam's starting point is to guarantee the individual the right to own and appreciate the fruits of his labor, thereby enabling him to develop and utilize his potential to its fullest. The objective is to promote social welfare without unduly compromising individual rights and interests. As stated previously, Islam seeks a balance between the rights and interests of the individual and those of society. This equilibrium is impossible in free market economies (Yamani, 2002: 9–10).

The foundation of Islamic philosophy is not the denial of existence, but rather the concept of life's fulfillment. Through moral discipline, all facets of human activity are incorporated into virtuous conduct. Personal piety and general morality contribute to the enrichment of life, the pursuit of personal and social prosperity, and the well-being of all individuals. In fact, prosperity is a desirable objective, subject only to morals societal and moral values. A socioeconomically prosperous existence is one of the fundamental aims. It is part of the mission of humanity. The prosperity of this world and the prosperity of the next existence are two sides of the same coin. We can contend that this understanding serves both the needs of individuals and the creation of a society in which everyone's needs are met simultaneously. Individual liberty, the right to property and enterprise, the market mechanism, and distributive

¹³ The principle of inheritance is explained in detail in the Qur'an: "Men have a share of what their parents and relatives leave them, and women have a share of what their parents and relatives leave them, whether it be more or less, and this share has been determined by God (An-Nisa 7.).

justice can, of course, be argued to be the fundamental dynamics of this understanding. These dynamics are also fundamental to the Islamic economic framework. However, there are also varying levels of moral filters. Individual motivation, personal behavior, social customs and decorum, employer-employee behavior, and individual-state relations hold economic processes together. We could contend that this is a more comprehensive framework that promotes equality and prosperity in society. State obligations must not be neglected groundless. Specifically, a constructive role of oversight, guidance, and supervision can be beneficial in promoting prosperity and wealth. Freedom, economic opportunity, and property rights should be regulated and protected by the state (Abul-la Mawdudi, 2013).

Islamic finance plays a significant function at this time. Mudaraba or musharakah techniques can enable the capital proprietor to share profits with the capital user. There can be equal opportunities for all entrepreneurs to pursue financial resources from financial institutions. If their initiatives are profitable and promise high returns on investment, they can obtain financing even if they lack their own funds. Therefore, these techniques can be a source of wealth circulation in the economy, thereby providing improved opportunities for classes of society that lack capital (Khan, 1994).

10. Adaptability and flexibility

Believers pledge their life to the Almighty God and seek to conduct themselves in a manner that is consistent with His teachings. However, in order for them to exist as members of society, it is required of them to participate in some form of economic activity. It is necessary to assess whether or not an activity is permitted by

Islamic law before engaging in it, whether that be seeking for a job or investing in a business. It is not a tough process to determine whether or not a source of money constitutes illegal activity. If a method of conducting business does not go against the injunctions given by God and the Prophet Muhammad, then it is considered to be permissible. As a rule of thumb, the primary sources of Islam identify the restrictions that apply to a specific domain, and anything is not on the list is considered permissible. For instance, according to the verse from earlier, the believers' clothing needs to fulfill a number of fundamental prerequisites in order to be considered acceptable. Chastity must be preserved for those who choose to wear it as a matter of course. Because of this, it is not permissible to wear clothes that is not suitable and does not adequately protect one's virginity. It is acceptable for these garments to be neat and fashionable so long as they don't draw too much attention to themselves. Another essential requirement for human clothing is that it be seasonally appropriate. This is a requirement that cannot be overlooked. Any article of apparel that satisfies these criteria is considered lawful and may be purchased as well as sold (Qadri, 2020: 86).

The success of the industry is largely dependent on its capacity to respond effectively to shifting conditions while preserving the core values that underpin Islamic economics. Throughout the early history of the faith, academics have highlighted the adaptability of the Islamic economy in meeting the requirements of current society. In point of fact, this is something that has been emphasized by scholars even now. Even those who disagree with Islamic economics have acknowledged, at least in principle, the sector's adaptability, even if they play down some of the sector's concerns. Therefore, the

Islamic economy is in a position to respond to any demand that may arise within the confines of Islamic law and can assume this position along the axis of changing needs. Therefore, Islamic finance, which serves as a foundation for the Islamic real economy, is in a position to respond to the adaptability of the real economy with its own adaptability by taking a different route than the established traditions of international finance in order to ensure that its practices are effective and in accordance with the requirements of consumers (Watkins, 2020: 56).

Given that this is the situation in the real Islamic economy, Islamic finance appears to be able to overcome the obstacles of providing the long-term investments required for sustainable economic growth thanks to the flexibility it offers. This appears to be conceivable in theory with risk-sharing financing models such as musharaka and mudaraba, as well as the extraordinary project financing model. On the other hand, some people believe that the Islamic finance business places too much emphasis on the profits that can be made in the short term. Because change is slow and difficult to implement in a risk-averse industry like Islamic banking based on murabaha, the sector's flexibility is limited. Before we can evaluate its stability, it must first go through a number of market cycles and a number of shocks from the outside world. If the spectrum of volatility after the shocks is narrower than its conventional analog, then we will know for sure that we are on to something here. After the double whammy of the financial crises of 2008 and 2020, this was the obstacle that the Islamic finance industry needed to overcome. How can it transition from a platform that relies on permission-based funding to one that actually uses complicated contractual models and ethical frameworks? Is it important to

promote a proactive investment plan in order to satisfy the requirements for funding in order to maintain technological change? The expansion of the Islamic finance sector offers opportunities for the Islamic finance business to gain valuable insights (Watkins 2020: 508).

11. Work ethic

The Islamic work ethic encompasses various principles that exhibit compatibility with a free market economy. The four key factors identified by Islam are effort, competition, transparency, and morally responsible behavior (Abbas 2015: 16).

- Effort in Islam, the commendation of effort encompasses both physical and mental exertion. These entities are regarded as instruments that enhance efficiency and the overall welfare of the community.
- Competition in Islam is centered on ethical principles, emphasizing the motivation for individuals to enhance the quality of their work within an environment that fosters the pursuit of virtuous actions. This is exemplified by the following statement: "Let those who engage in competition strive to enter the paradise of these blessings¹⁴."
- Transparency is a fundamental principle that encompasses the values of sincerity and integrity within the context of commercial partnerships. The concept can be construed as a means of evading manipulation, deceit, concealment of truth, and

¹⁴ Al-Mutaffifin 26.

disregard for acts of benevolence and politeness. The objective is to avoid giving precedence to individual interests to the detriment of the collective and the requirements of humanity. The significance of transparency in the workplace and the necessity of collaboration to achieve objectives are emphasized by the Prophet's statement, "Those who engage in open communication will not be responsible for mutual harm."

- **Ethical Conduct:** In the nascent years of the Islamic state, the market and its operations were relatively uncomplicated. However, it was well recognized that the pursuit of optimal service to individuals and society would be rendered exceedingly challenging in the presence of moral corruption. In the 7th century, Muslim scholars postulated that the ethical integrity of work can be compromised by immoral conduct. The Fourth Caliph emphasized the importance of ethical conduct in economic transactions through his statements, wherein he stated, "The individual who possesses virtuous morals will encounter minimal difficulties along their journey" and "Merchants, it is imperative that you engage in fair and equitable exchanges."

Nevertheless, it is imperative to acknowledge that under a free market economy, certain circumstances arise where the functioning of markets allows for substantial benefits to be obtained with small exertion, while conversely; significant effort may result in meager

returns. Numerous individuals who are now without employment within the mining industry have the potential to allocate their accumulated personal funds towards entrepreneurial endeavors, only to witness the unfortunate outcome of business failure. Conversely, a stock market trader has the ability to amass a substantial monetary sum within a brief span of a few hours, primarily by means of engaging in manipulative practices and speculative activities. The stock's performance is a noteworthy demonstration that raises concerns regarding its ethical implications. Hence, the aforementioned phenomenon cannot be elucidated by factors such as exertion, rivalry, openness, or conscientious conduct. Currently, it would be reasonable to assert that the operation of the free market operates autonomously and may not acknowledge certain essential values outlined by Islam (Meadowcroft , 2005:69).

Islam places significant emphasis on both individualism and societal ethics. The examination of Islam must incorporate the significance attributed to the person, as the genesis of humanity may be traced back to a solitary individual, Adam. The prevailing belief posits that the entirety of humanity is a unified familial unit, having been brought into existence by a singular divine being known as 'God'. Every individual possesses equal originality, irrespective of their color, race, class, and geographical location. The perception of distinctions derived from these variables is fundamentally flawed, and any system of ideological principles built around such disparities poses a significant peril. Islam places a significant emphasis on the recognition and appreciation of uniqueness among its adherents. The concept of accountability is crucial to ensuring that individuals are held responsible for their acts, while also upholding fundamental individual rights. Individuals possess the inherent right to pursue

gainful employment and participate in legitimate commercial activities. In contrast, it serves to enhance the overall well-being of society and mandates the obligatory payment of zakat for all individuals adhering to the Islamic faith (Alam & Talib, 2015: 569).

Islam appears to offer a structure that supports individualism. Within the realm of personal attributes, some features hold significance and relevance to a free market economy. These include but are not limited to, dishonesty, deceit, manipulation, genuineness, forgiveness, and disparities in aptitude. Each of these elements plays a crucial role in determining the ethicality of a behavior. In the subsequent part, the perspectives of Islamic teachings on each of these aspects are elucidated (Abbas A., 2014: 46).

- Lying is universally recognized by Muslim scholars as a significant transgression that carries grave consequences and is strongly discouraged. According to the Qur'an¹⁵, individuals are encouraged to invoke the curse of God against those who engage in falsehoods. According to the teachings of the Prophet Muhammad, believers have the potential to exhibit qualities such as cowardice or miserliness, but they are inherently incapable of engaging in falsehood. Deception serves as the fundamental catalyst for unethical conduct and distressing conduct, as it engenders severe repercussions and ultimately fosters animosity. Furthermore, engaging in deceptive practices within the market fosters a sense of mistrust among participants and institutions, resulting in the

¹⁵ Al-e Imran 61.

squandering of valuable time and resources. Hence, it is widely acknowledged among Muslim academics that the justifiability of lying is not absolute. The individual expressed the viewpoint that falsehood is a serious transgression, asserting that an individual's credibility becomes compromised when they are recognized as a habitual deceiver.

- The Role of Truthfulness in morally responsible transactions in Islamic principles: In accordance with Islamic guidelines, adherence to truthfulness is considered an essential requirement for engaging in morally responsible transactions. According to the teachings of the Islamic prophet, it is said that individuals who engage in deceitful behavior are not considered to be part of the Muslim community. Therefore, it is crucial to refrain from engaging in deceptive practices and fraudulent activities within the marketplace. The rationale provided by the Prophet for this practice is that engaging in cheating activities diminishes the bounties bestowed by God and hinders the attainment of riches.
- The Islamic principles place a significant emphasis on sincerity in the marketplace, which encompasses two essential dimensions: exhibiting kindness towards individuals and engaging in purposeful action. Firstly, the belief in a higher power and the commitment to non-harmful behavior contribute to the augmentation of an individual's dignity. Another important aspect is

the individual's fulfillment of their obligations under the guidance of a higher power. Performance remains unaffected by any negative incident when individuals possess a comprehensive understanding of the subject matter.

- **Forgiveness:** This principle encompasses acts of kindness and the deliberate disregard of transgressions committed by others, with the expectation that they will abstain from engaging in such misconduct in the future. The concept of forgiveness can be classified into two distinct categories, namely contracts and rights. The individual highlighted that in the context of engaging in contractual agreements with others, an individual of moral standing ought to actively promote consensus, steer clear of contentious disputes, and refrain from engaging in deceitful or manipulative behavior. Additionally, the author observed that an individual's rights encompass two distinct dimensions, namely personal issues and financial matters, specifically pertaining to debt. In matters pertaining to individual circumstances, it is advisable to refrain from engaging in competitive endeavors aimed at securing a more favorable position or higher status relative to others. This tendency engenders a state of competitiveness over trivial concerns, resulting in negative reputation and conduct. The financial dimension pertaining to debt encompasses three distinct components, namely debt forgiveness, debt reduction, and the extension of maturities until the

prevailing issues are alleviated. These many activities serve to expedite transactions, enhance confidence, and bolster market dynamics and collaboration among participants.

- The Qur'an acknowledges the equality of human people in their creation, yet it also recognizes that individuals possess varying capacities, which consequently leads to differences in their roles within the market and their capacity to generate wealth. According to the Qur'an¹⁶, there is a passage that asserts the differentiation of individuals in terms of their intellectual capacities, intelligence, abilities, and riches, indicating that this differentiation serves as a means of testing them. Furthermore, individuals have been awarded academic degrees based on their own accomplishments. Hence, it is imperative that rewards¹⁷ or punishments align with individual performance and are contingent upon one's abilities, thereby ensuring equity within the organizational setting.

12. Conclusion

Based on what has been said so far, it is safe to assume that...The effects of free market economics on the Islamic economy are investigated in depth in this paper. With this approach, we hope to learn more about how these two economic systems interact with one another and whether or not they are mutually exclusive. Two

¹⁶ Al-Anam 165.

¹⁷ Al Ahqaf 19.

major theoretical frameworks that form the basis of modern economic systems are free market economics and Islamic economics. This research examines the two systems' compatibility and synergy by analyzing their individual merits and shortcomings. Individual freedom, market competition, and the protection of private property rights are the cornerstones of a free market economy. Consumer preferences and the equilibrium between supply and demand are the major determinants of market forces, which in turn affect production, distribution, and pricing. In economies defined by free market dynamics, the aforementioned economic framework fosters the development of innovation, places a premium on the achievement of economic expansion, and typically leads to increased prosperity.

In contrast, Islamic economics is based on Islamic teachings and includes core concepts like justice, equality, protecting the vulnerable, and placing a premium on moral values. A unique financial structure, in which interest is forbidden and non-riba financial items are encouraged, defines the Islamic economy. Aligning economic operations with ethical ideals is a central tenet of Islamic economics, which also places heavy emphasis on the concepts of social justice and the protection of the economically underprivileged. The purpose of this research is to investigate various crucial factors in order to appreciate how the free market economy has affected the Islamic economy. In this research, we will look at the core ideas of Islamic economics and the free market economy and see how they compare and differ. As an example, although the free market economy encourages competition, Islamic economics emphasizes fair trade and the protection of consumers' rights. Understanding the possibility for coexistence and

collaboration between the two systems is greatly aided by the discovery and analysis of these shared qualities and distinctions. Furthermore, how do the teachings of Islamic economics square with the criticisms of free market economics, particularly with regards to wealth disparities, speculative practices, and social exclusion? Islamic economics, with its emphasis on equity and protection for the poor, has the ability to advance these goals of narrowing the wealth gap and improving people's quality of life. When applied to a free market economy, Islamic economics, with its strict commitment to financial rules like the prohibition of *riba*, has the potential to reduce volatility.

However, striking a good middle ground between these two economic models isn't always easy. Particularly in countries where Muslims make up the majority of the population, the effort to combine the teachings of Islamic economics with the requirements of a market economy can present complex obstacles. Economic policymakers face a significant challenge in trying to balance the ethical precepts of Islamic economics with the dynamic competition of a free market economy. However, this balance is essential for efforts that aim to create a congruent alignment between the promotion of economic development and the realization of social fairness. In conclusion, understanding the effects of a free market economy on the Islamic economy requires an in-depth familiarity with the complexities of economic rules and policies. The future of the global economic system depends critically on the peaceful coexistence and cooperative efforts of these two economic approaches. The potential exists to realize the goals of fostering economic progress and enhancing social welfare simultaneously by striking a harmonious balance between the principles of justice and

moral values inherent in Islamic economics and the competitive and efficiency benefits associated with a free market economy. Therefore, this study has laid the groundwork for understanding this important concern, and it remains a topic that requires further exploration and conversation in future studies. Future economic growth will be heavily influenced by the relationship between the free market economy and the Islamic economy. Consistent effort must be made to discover the potential for optimal outcomes and peaceful cohabitation when these two systems intersect for the good of humanity.

REFERENCES

Abbas, A. (2014). Islamic ethics and free market economy. *Business Ethics in Islam*, pp.46-61.

Abbas, J. A. (2015). Islamic Work Ethic in a Dynamic World. *Religions A Scholarly Journal*, 05(1).pp.11-21.

Abul A'la Mawdudi, S. (2013). *First Principles of Islamic Economics*. Leicestershire, United Kingdom: The Islamic Foundation.

Alam, M. A., & Talib, N. (2015). Islamic work ethics and individualism in managing a globalized workplace: Does religiosity and nationality matter? *Journal of Management & Organization*, 22(4), 566-582.

Al-Ansari, W. (2020). Economic health, division of labor, and the three dimensions of Islam. In *Fine differences : the al-Alwani Muslim-Christian lectures 2010-2017* (pp. 42-77). International Institute of Islamic Thought.

Anggadwita, G., Mulyaningsih , H. D., Ramadani , V., & Arwiyah , M. Y. (2015). Women entrepreneurship in Islamic perspective: a driver for social change. *International Journal of Business and Globalisation*, 15(3), pp. 389-404.

Askari, H., Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2009). *New Issues in Islamic in Islamic Finance and Economics: Progress and Challenges*. Singapore: John Wiley & Sons.

Azid , T., & Sunar , L. (2019). *Social Justice and Islamic Economics: Theory, Issues and Practice*. Newyork, United States of America: Routledge.

Choudhury , M., & Malik, U. (1992). The Foundations of Islamic Political Economy. London: The Macmillan Press.

Choudhury, M. (1986). Contributions to Islamic Economic Theory: A Study in Social Economics. New York, United States of America: Palgrave Macmillan.

Islahi, A. (2015). History of Islamic Economic Thought: Contributions of Muslim Scholars to Economic Thought and Analysis. Cheltenham, United Kingdom: Edward Elgar Pub.

Khan, M. F. (1994). Comparative Economics of Some Islamic Financing Techniques. Islamic Economic Studies, 1(2).

Koehler, B. (2011). Female entrepreneurship in early islam. Economic Affairs, 31(2), pp. 93-95.

Koehler, B. (2014). Early Islam and the Birth of Capitalism. Maryland, United States of America: Lexington Books.

Mankiw, N. G. (2011). Principles of Macroeconomics. United States of America: Cengage Learning.

Meadowcroft , J. (2005). The Ethics of the Market. United Kingdom: Palgrave Macmillan.

Naqvi, S. (1978, Summer). Ethical foundations of Islamic Economics. Islamic Studies, 17(2), pp. 105-136.

Nawab , S., & Naqvi, H. (2013). Islam, Economics, and Society. Routledge.

Qadri, H. (2020). Business Ethics in Islam. New York: Routledge.

Reda, A. (2013). Islam and Markets. Review of Social Economy, 71(1), pp. 20-43.

Rizvi, M. (2010). Islamic Business Ethics. Canada: Al-Maarif Books.

Rodinson, M. (1974). Islam and Capitalism. New York: Pantheon Books.

Salman, A. (2013). The Libertarian Character of The Islamic Economy. Economic Affairs, 33(1), pp. 108-118.

Spengler, J. J. (1964). Economic Thought of Islam: Ibn Khaldun. Comparative Studies in Society and History, 6(3), pp. 268-306.

Watkins, J. (2020). Islamic Finance and Global Capitalism: An Alternative to the Market Economy An Alternative to the Market Economy. London, UK: Palgrave Macmillan. Yamani, A. Z. (2002). Social Justice in Islam. Islamic Studies, 41(1), pp. 5-34.

Zaman, A. (2019). Islam's Gift: An Economy of Spiritual Development. American Journal of Economics and Sociology, 78(2), pp. 443-491.